mayıs-haziran 2006 sayı: 37

3 YTL. kdv dahil

kaçakyayın

kaçak bir
yolcudur
edebiyat

ISSN 1304-1037-0-6

DEUTSCHLAND 3.40 - OSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEIZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGIQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - KKTC 3.250.000 tl.

Nihat Genç

Tüm kitapçılarda

Defterdar Yokuşu No:47 Cihangir-İstanbul
Tel: 0.212.292 95 65 • cadde@leman.com.tr
CADDE

KAÇAK
Sayı | 37
Mayıs-Haziran 2006

2 Aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Yayın Danışmanı
Adnan Özer

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Fotoğraf Editörü
Sinan Göksel

Dizgi
Nurgül Sedef Kıran

Düzelti
Nafer Ermiş

Müessese Müdürü
Ali Yavuz

Baskı Sorumlusu
Ali Polat

Abone-Reklam
Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Mail
kacak@leman.com.tr

Telefon
0212 - 292 94 50
0212 - 292 94 51 (4 Hat)

Fax
0212 - 292 44 91

Adres
Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu No:47
Beyoğlu / İstanbul

Baskı
LeMan Matbaası

Telefon
0212 - 858 00 93 (Pbx)

Dağıtım
BBD Merkez

Sonsuzluğun Şairi JORGE LUİS BORGES

55

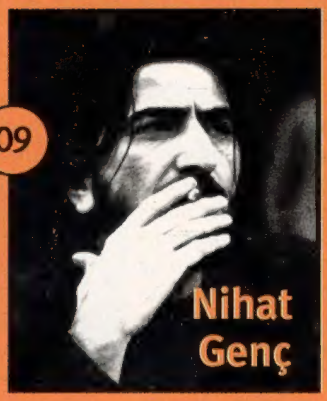
09
Nihat Genç

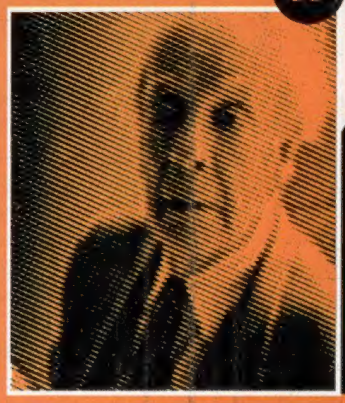

Atilla Birkiye ile söyleşi
42

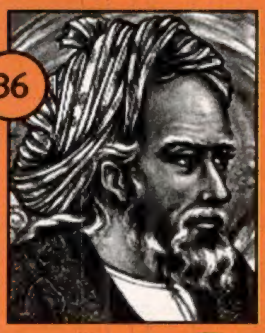
36
Hayyam
Hüznün Tercumanı
Ata Erad

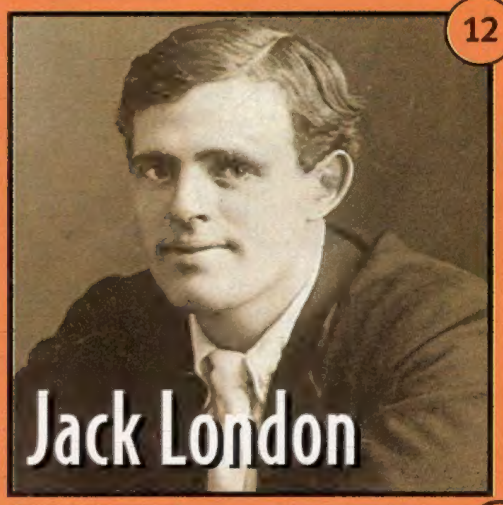
12
Jack London

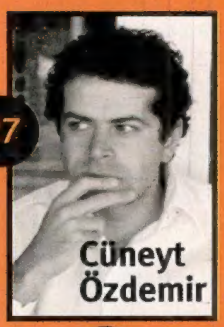
27
Cüneyt Özdemir

17
Cezmi Ersöz

35
Tanja Dückers

18
Oktay Taftalı

Ünlülerin Kısa Aşk Hikayeleri -VI
32

II. Katharina (1729-1796)

Napoleon Bonaparte (1769-1821)

04 Amele Bayramı Eflatun Nuri
06 Yarınlar Mazi Oldu Ömer Türkeş
10 Mayıs, Şiir ve Ölüler Salih Bolat
10 Kaçak Şiir Kemal Gündüzalp
16 Şizofben Ender Özkahraman
20 Antoni Machado
21 Her Yerde Balkanlar Var Hasine Şen
32 Kaçak Gezi Metin Kaçan
24 Resim Yasağı ve Roman İlyaz Bingül
28 Şiirin Sesini Yitiren Kent: Lübnan Metin Fındıkçı
30 Suriye'yi Seviyoruz Özgül Apaçe
31 Kaçak Şiir Aslan Özdemir
32 Sevgiliyi Unutma Teknikleri-V Nafer Ermiş
40 Bahar Düşleri ve Ceza Metin Aksoy
41 Bir Bilet Gidiş Erkan Tuncay
44 Kaçak Anlatı Refik Toksoy
44 Kaçak Şiir Beşir Sevim
45 Kaçak Yaşam Cengiz Özdemir
46 Almanya Haber Gültekin Emre
48 Kanat Alıştıranlar
52 Kaçak Aktif
54 Kitap Arkası
62 Kaçak Çizgi

AMELE BAYRAMI!..

Keçimiz iki yavru doğurdu. Kırlarda kuzular çoğaldı. Yumurtalarından çıkmış yavru kuşlar yuvalarının uçlarında, kanat çırpıyorlardı. Ağaçların tomurcukları patlamış, hepsi çiçek açmıştı. Erik ağaçlarının üzeri sanki kar yağmış gibi bembeyazdı. Aralarında badem ağaçları toz pembe çiçekleriyle, mor salkım çiçekleri geride bırakıyordu. Kırmızı başlı sakalar, ispinozlar, isketeler, serçeler, bülbüller rengârenk kuşlar, sevinç içinde çılgın gibi o ağaçtan, bu ağaca o daldan bu dala cıvıldayarak kanat çırpıyorlardı. Gökyüzü süt mavisi; yer kar yağmış gibi papatyalardan, yemyeşil kırlar örtülmüş, aralarında gelincikler, sarı papatyalar, ballıbabalar mavi çiçekli hindibalar, binbir renkli kır çiçekleri sanki serpiştirilmiş gibiydi. Yalınayak, başı kabak yırtık, pırtık giysiler içinde çocuklar koşuşturuyorlardı. Kiminin elinde bir şeytan uçurtması, kiminin elinde tuz, kekik, karabiber serpilmiş bir parça ekmeği ıştahla ısırıyorlardı. Ama hepsinin gözü erik, kiraz, badem, muşmula armut ağaçlarında "neyse çiçek açtılar ya, biraz daha sabredeceğiz!" diye avunmaktan başka çareleri yoktu!

Tüm Muhacir Mahallesi'nin, yaşlısı genci, kadını erkeği, çoluğu çocuğu sokağın karşısındaki uçsuz bucaksız kırlara, adeta yayılmışlardı. Renk renk kelebekler, arılar kır çiçeklerinin arasında dönüp duruyorlardı. Mavi, kırmızı kanatlı çekirgeler, kırda koşuşan, çocukların önünde zıplıyorlardı. Karıncalar çoktan gün ışığına çıkmıştı. Uğur böcekleri, peygamber develeri, zınalar kara sinekler ortalığı sarmış, vızıltıları duyuluyordu. Kimisi bir partal kilim, kimisi bir hasır, yahut pala sermişti.

Kızlar ellerindeki şişelere gelincik yapraklarını, ince bir dalla iteleyerek dolduruyorlardı. Bu şişelere bir diş sarımsak büyüklüğünde limon tuzu, su konup mantar tıpayla şişenin ağızı kapatılıyor; sonra da güneş için gelincik şurubunun özü oluşuyordu. Birçok kadın ellerinde birer tasla, birer bıçak, labada, ebegümeci, ısırgan, arapsaçı, salata için de hindiba, kuzukulağı topluyordu genç kızlar, çocuklar çamlıca eteklerindeki bu uçsuz bucaksız kırlarda mantar topluyorlardı. Mantarların zehirli olup olmadığını anlamak için, içine bakmak yeterliydi. İç tarafındaki renk, bir kadın memesinin ucu etrafındaki kirli pembe renge benzemesin diye bakılıyordu. Mahallemizdeki kadınların genç kızların çoğu Üsküdar'daki İnhisarlar İdaresi'nin tütün kısmında (Reci) tütün işçisi olarak çalışıyorlardı. Erkeklerin bir kısmı Paşabahçe Cam Fabrikası'nda, bir kısmı da Beykoz Kundura Fabrikası'nda çalışıyordu. Ama geri kalanı ya işsiz ya da gündelikçi olarak orada burada çalışıyorlardı. Yalnız, Rüstem Amca Zonguldak Kömür İşletmesi'ne, iyi bir yevmiye ile maden işçisi olarak gidiyor. Daha sonra askerden dönen oğlu da babasının yanına gidip, o da maden işçisi olarak çalışmak ister. Babası "Olmaz ikimiz de göçük altında kalırsak anana, kim bakar!" der. Birkaç gün sonra bir polisle muhtar Rüstem Amca'nın evine gelir. Halime Teyze'ye, ortasından iple bağlı tahta bir valize, otuz iki buçuk lira verir, "Başın sağolsun! der.

Oğlu, babasının cenazesini almaya gider ama; babasından geriye bir parçasını bile bulamadıklarını söylerler. Oğlu Kerem'i babasının işine alırlar. Tam üç ay sonra Muhacır Mahallesi muhtarına telgraf gelir, Halime Teyze'nin oğlunun da, babası Rüstem Efendi gibi, göçük altında kalıp öldüğü haberi verilir.

Muhtar ihtiyar heyetini toplar. Onlara durumu anlatır. Aralarında söz verirler, Halime Hanım'dan oğlu Kerem'in öldüğünü gizleyeceklerdi.

Aralarında para toplayıp her ay Halime Hanım'a "oğlundan sana para geldi!" deyip vermeye karar verdiler. Çünkü yaşlı kadın kocasının ölümünden sonra, bir ağlar bir güler olmuştur.

O yüzden daha kötü olmaması, çıldırıp aklını yitirmemesi için... Arada bir de muhtar "oğlundan mektup var!" diye kendi yazdığı mektupları Halime Hanım'a veriyor, o da konu komşuya okuyup sevinip duruyordu. Ama bir gün Halime Teyze'nin kapısında Kızılay'ın can kurtaran arabası durdu. Oğlu Kerem gelmişti, annesi pencereden onu görünce koşup oğluna sarılıyor, ama oğlu Kerem annesine sarılmıyor çünkü iki kolunu maden ocağında bırakmıştı. Tam yedi gün maden ocağında göçük altında kalmış, öldü diye bildirilmişti!

Biraz ileride oturuyorlardı. Yanlarına gittim, halhatır sordum Kerem Ağabey sesimden tanıdı; çünkü iki gözü de o kazada kör olmuştu.

- Nuri, neler yapıyorsun, çizimlere devam mı? Aman ileriye fazla gitme ortalık nazik, ama geri de durma! dedi, gülüştük.

- 1 Mayıs'ın pazar gününe raslaması iyi oldu, dedim.

- Nuri, baharın geldiği nasıl da belli, değil mi? dedi. Şu kuş cıvıltılarına kulak ver, duy, kır çiçeklerinin kokusunu al, burnuna çek, bu ülkede bir bunlar, bir de hayatımız bedava!

Yalan mı?

YÖN
HAFTALIK GAZETE

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE : BAKANLIKLAR — AKARA, ATATÜRK BULVAR 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Büresu: Mollafenari Sokağı 32 Çağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., Üç aylık (12 sayı) 12.50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

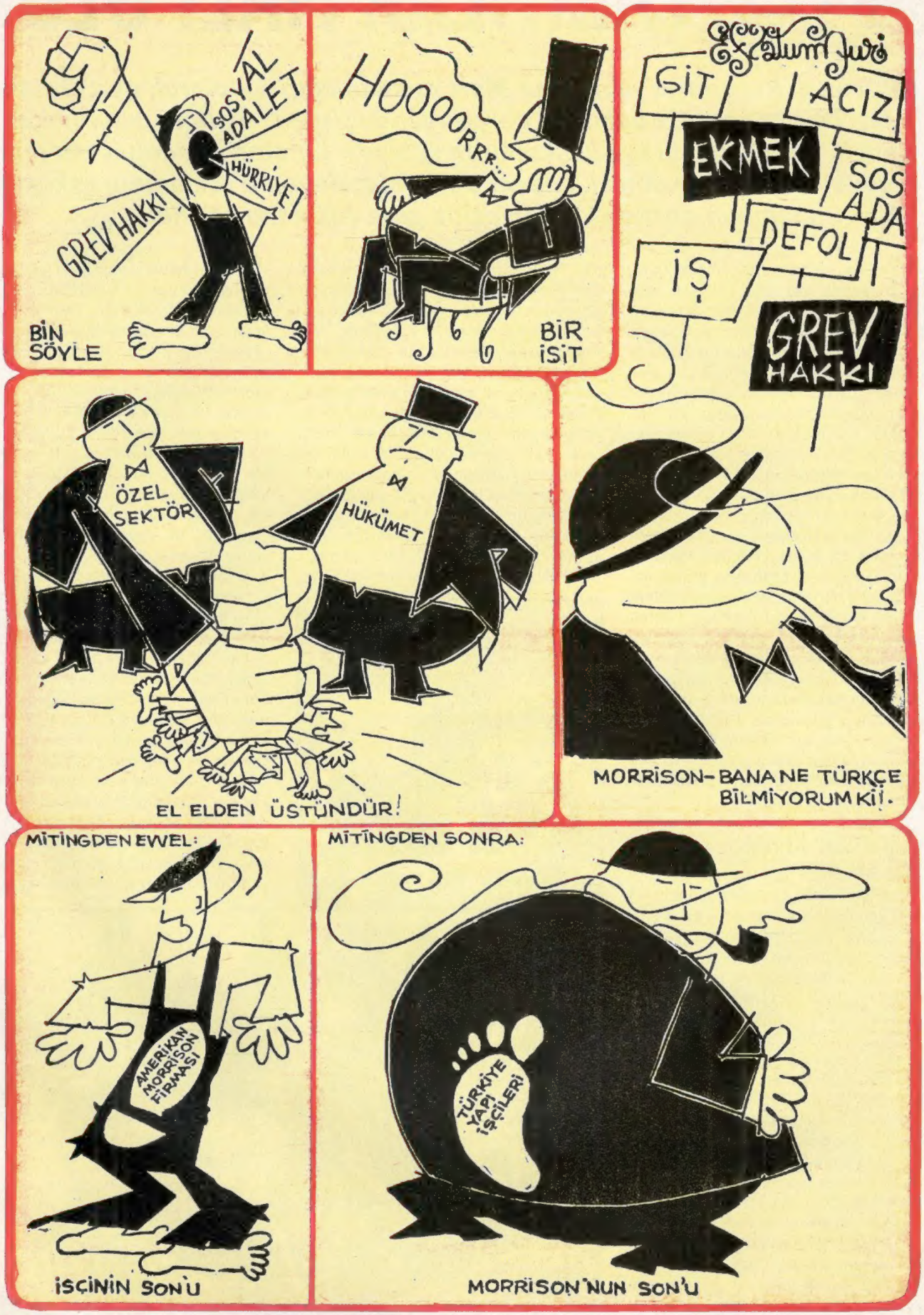
SOSYAL ADALET
HÜRRİYET
GREV HAKKI
BİN SÖYLE
HOOOORRR...
BİR İSİT
Ekstum Juri
GİT
ACIZ
EKMEK
SOS ADA
DEFOL
İŞ
GREV HAKKI
ÖZEL SEKTÖR
HÜKÜMET
EL ELDEN ÜSTÜNDÜR!
MORRİSON-BANA NE TÜRKÇE BİLMİYORUM Kİ!.
MİTİNGDEN EVVEL:
AMERİKAN MORRİSON FİRMASI
İŞÇİNİN SON'U
MİTİNGDEN SONRA:
TÜRKİYE YAPI İŞÇİLERİ
MORRİSON'NUN SON'U

KAÇAK ELEŞTİRİ

A. Ömer Türkeş

YARINLAR MAZİ OLDU

Toplumsal kaygılarla yazılan 12 Mart romanı, ağırlıklı olarak gerçekçidir, ancak çoğu kez politik bakış ile gerçek yer değiştirir. Bu dönemin romanı, gelenek olarak, sömürüye başkaldıran eşkiyayı anlatan Anadolu romanının devamıdır diyebiliriz. Ancak önemli bir farkla; Anadolu romanının eşkiyası, 12 Mart romanının devrimci tiplemesine göre çok daha etkindir.

Günlerin, ayların, mevsimlerin, yılların herkes için farklı anlamları vardır; bir zamanlar Mart ayını 12 Mart darbesiyle, darbenin çağrıştırdığı anti-demokratik düzenle, faşizmle, devrimci gençlerle, işkence ve yargısız infazlarla hatırlardı bu toplumun insanları. Ama Türkiye'de geçmişin belleklerden silinmesi çok hızlı oluyor; hele ki o geçmiş sistemi tehdit eden toplumsal bir başkaldırıyı hatırlatıyor, o başkaldırının özneleri hayatlarını hala sürdürüyor ve hatırlama anı insanları kendileri ile yüzleşmeye zorluyorsa bellek yitimi ve tarihe yönelik tahrifat o kadar ağırlaşıyor. Toplumun hatırlamamakta ısrar ettiği tarihin kara deliklerinin izini en iyi sürmesi beklenen entellektüel pratik olarak genelde edebiyat ve özelde romanın da 12 Mart'tan 12 Eylül'e ve oradan bugünlere uzanan zaman dilimi hakkında yeterince aydınlatıcı olduğu söylenemez. Türkiyenin son otuzbeş yılına dair elbette bir çok roman var yazılan, ama ne teker teker, ne de bir toplam olarak dönemin atmosferini canlandıramıyorlar.

Anlatılan Kimin Hikayesi?

Osmanlıya daha ilk baştan toplumsal bir projenin aracı olarak ithal edilen roman sanatı, bu coğrafyada serpilip gelişirken siyasetle hep içiçeydi, ama yine de siyasi romana gerçek bir tür vasfı kazandıran tarih 12 Mart'tır. O zamana dek görülmedik bir baskı ve şiddeti içeren bu siyasi tarih romanların, öykülerin, şiirin ve müziğin merkezine yerleşiverdi. Bu özel tarihte, öykü ve roman alanında ismini duyuran yazarların önemli bir bölümü 68 öğrenci hareketi ile ilişki içinde olup, darbenin ardından toparlanmaya başlayan sosyalist örgütlenmelere yakınlık duyan insanlardı. 12 Mart romanları, işte tarih ve siyaset tarafından üstbelirlenmiş bu psikoloji ile yazılmışlardı. Ne var ki, kendilerinin de bir parçası oldukları dönemi "gerçekçi" bir biçimde ele almaya çalışan yazarların "iyi" niyetleri -tek başına- "iyi" edebiyat yapmaya yetmedi. Gerçek, sol hareketin içinden gelenlerde politik bakışla, gençlere sevgi duyanlarda ise romantik duygularla yer değiştirirken humanist bir bakış açısı öne çıktı. Masumiyet, yurtseverlik, halkçılık, fedakarlık gibi kavramlarla ifade edilen hareket basit bir gençlik isyanına indirgenirken 12 Mart'ın ekonomik ve toplumsal nedenleri ihmal edildi; işçi grevleri, köylünün toprak işgalleri, hareketin Marksist-Leninist karakteristiği unutulup gitti. Yazarların devrimci hareketle kendileri arasında bir ilişki kurma çabaları, hareketi kendi ideolojik perspektifleriyle damgalamalarına, 12 Mart'ın devrimci eylemcisini -hareketin masumiyetini ve meşruiyetini de sağlama alacak bir biçimde- Kemalizm'e yamamalarına neden oldu.

Yazılmasının üzerinden tam otuz yıl geçen "Yarın Yarın" da benzer biz ideolojiyle yazılmış. Arka planına 12 Mart öncesi ve sonrasının tarihsel toplumsal olaylarını alan romanda darbe etrafında gelişen bir hikaye anlatılıyor. Daha doğru bir ifadeyle Selim ve Seyda'nın imkansız aşklarının hikayesi bu... İkisi de zengin çevrelerde yaşayan, ikisi de çevresi ile uyumsuz ve yalnız insanlar. Selim, Paris'te geçirdiği yıllarda 68 hareketinden etkilenmiş, Türkiye'ye dönünce radikal sol bir örgüte katılmış. Seyda'nın ise politik bilinci yok. Okulun son yılındaki başarısızlığı nedeniyle kendisini apar topar zengin bir adamın kollarına atıvermiş. Kendi deyişi ile, "kişiliğini geliştirememiş, tüm hazırlıkları boşa gitmiş, kişiliğini bulacağına Oktay'ı bulmuş". Kocası Oktay zengin bir iş adamı. Bütün hayatı işi ve metresi Aysel etrafında geçiyor. Romanın önemli karakterlerinden birisi de Aysel. Yazar onu, küçük yaşta evden kaçıp İstanbul gece hayatının içine düşen, kurtuluşu vücudunu satmakta bulan, ancak para için girdi-

ği ilişkilerdeki iş adamlarından daha ahlaklı bir kadın olarak tanımlamış..

Yazarın diğer romanlarında olduğu gibi, kahramanları yine sıradışı, sınıfsal aidiyetleri ile çelişkili, yaşamın kıyısında bir tür "marjinal" kişiler. Küçük burjuva insanı anlatırken çok başarılı Pınar Kür. Psikolojik ayrıntı zenginliği içerisinde çizilen bu tipler, kendi çevreleri içindeki ilişkileri içerisindeyken hikayede hiç bir sarkma yok. Yavanlık, Selim'in siyasi yaşam pratiğine gelindiğinde çıkacaktır ortaya. O, devrimci gençliğin temsili olmaktan çok sanki maskeli kahraman Zorro!.. Bir yandan zengin sofralarında, yalılarında gezip tozarken diğer yandan gecekondu bölgelerinde eylem planları yapan Selim ile zengin iş adamının mutsuz karısı Seyda'nın aşkı Holywoodvari bir macerayı hatırlatıyor bize. Ne var ki gecekondu semtlerindeki işçilerle, devrimci arkadaşlarıyla eylem içerisindeki Selim donuklaşıyor, tarihsel toplumsal gerçekliğinden uzaklaşıyor. Bu durumu yazarın ideolojisiyle ve bu ideolojiyi devrimci gençlere atfetmesiyle açıklamak mümkün. Zaten Pınar Kür de geçtiğimiz yıl verdiği bir söyleşide 68 kuşağını kendine yakın hissettiğini, 80 öncesini ise benimseyemediğini söylemişti. Bu benimseyip benimsememenin sınıfsal bir refleks olduğunu düşünüyorum.

"Şirin mi şirin gecekondu evleri"

60'lı yılların sonunda, gecekondu mahalleleri kentleri kuşatmış, arkasına devleti de alan zenginlerin baskı ve sö-

mürüsü altında, bu derme çatma evleri bile her an yitirme korkusu ile yaşayan yoksul insanlar, kentin değişmez bir parçası olmuşlardı. 60'lı yılların ikinci yarısı, Türkiye'de yeni bir siyasi hareketin, ifadesini TİP'te bulan sosyalist solun da yükseldiği bir dönemdi. TİP içinde ve dışında yer alan devrimci gençler için ise büyük kentlerdeki gecekondularda yoksul yaşayan insanlar önemli bir potansiyel müttefik görünümündeydi. Dahası, sınıf karşıtlıklarını zengin-yoksul karşıtlığı içinde işlemeye müsait bir alandı gecekondular. 70'lerin hemen öncesinde devrimcilerin halkla buluşmasının mekanı olan gecekondu semtleri, 70 sonrası romanın merkezine yerleşti.

Gecekondularda yaşayan insanların siyasi yaşamda önemli bir güç olabileceğinin farkına varıldığı bu yıllarda, yazarların yoksul semtlerdeki yaşantıyı tasviri de, kendi sınıfsal aidiyetlerini inkar eden bir nitelik taşır; "şirin mi şirindir" onların anlattığı gecekondular. Pınar Kür de siyasi mesajları açısından çok tartışılan romanı "Yarın Yarın", gecekondu yaşamı ile zenginlerin semtlerini, siyasi karşıtlığın bir simgesine dönüştürüyor, ve geleneğin içine yerleşiyor.

Siyasi tercih ile mekan arasındaki ilişkiyi; "Recep, babasından aldığı kira paralarıyla geçiniyor. Babasının evi Üsküdar'da değil de Bebek'de olsaydı aramızda olur muydu?" sorusu ile somutlaştıran yazarın, işçi konutlarını değerlendirişi de Engels'ten farksız. 1872'de yazılan "Konut Sorunu"nda sosyal konut gerçeğini şu cümlelerle

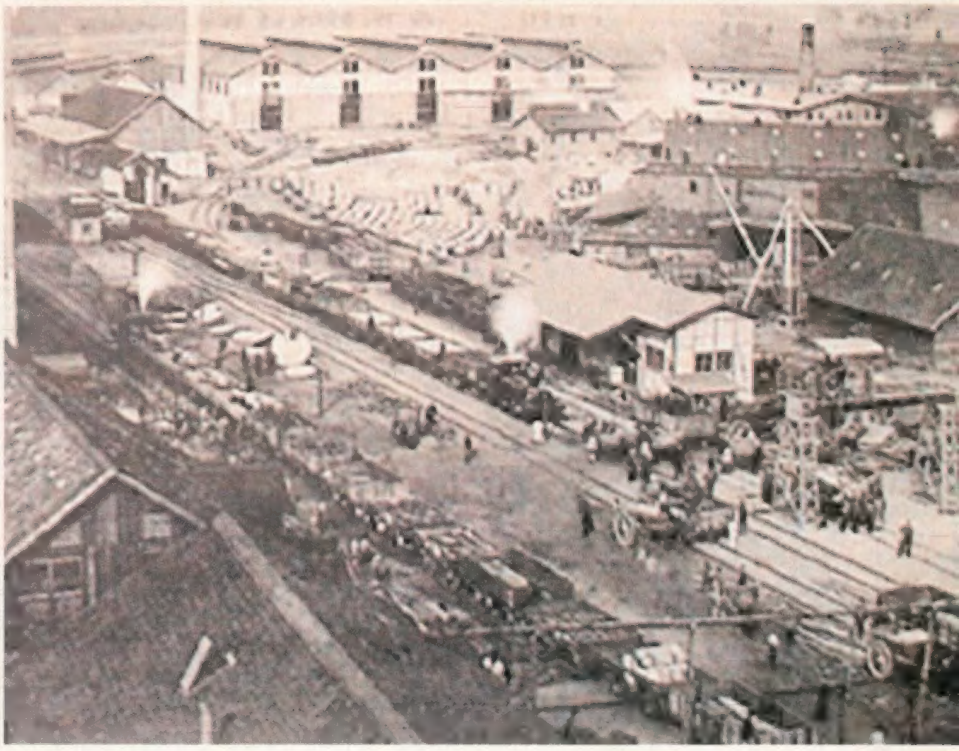

özetlemişti Engels; "İngiltere'de işçi konutlarının büyük fabrikaların yakınında ve fabrikalarla birlikte kurulması, altmış yıldır, ya da daha uzun süredir bir kural olarak yerleşmiştir(...) Yönetici sınıfın en açıkgöz liderleri proleteryaya karşı bir ordu kurmak amacıyla, her zaman küçük mülk sahiplerini arttırmak için çaba sarfetmişlerdir. Bu evleri almak için işçi ağır ipotek borçları altına girmek zorunda kalıyor, ve dolayısıyla işverenin tam anlamıyla kölesi oluyordu; evlerine bağlanmışlardı, bir yere gidemiyor ve kendisine teklif edilen çalışma şartları neyse onu kabul etmek zorunda kalıyorlardı". Pınar Kür'ün işçisi sanki Engels'in tesbitini güncelleştirip İstanbul'a uyarlamış; "buralar son zamanlarda çok gelişti. Fabrikalara yakın olduğundan... Sigorta kendi de evler yaptırdı burada.. Sonra mesken kredisi var ya altmış bin lira.. Üç buçuk kuruşluk ev yapıp milletin altmış bin lirasını kapacağım diye bir sürü yapım şirketi türedi.. Son bir iki yıl içinde doldu hep buralar.. Önceleri kırlıktı."

Toplumsal kaygılarla yazılan 12 Mart romanı, ağırlıklı olarak gerçekçidir, ancak çoğu kez politik bakış ile gerçek yer değiştirir. Bu dönemin romanı, gelenek olarak, sömürüye başkaldıran eşkiyayı anlatan Anadolu romanının devamıdır diyebiliriz. Ancak önemli bir farkla; Anadolu romanının eşkiyası, 12 Mart romanının devrimci tiplemesine göre çok daha etkindir. Üstelik Kür, egemen ideolojinin fazlasıyla etkisinde kalmış, eylem deyince aklına hemen fidye için çocuk kaçırma girişimleri getmiş. Devrimci hareketin küçük burjuva bakış açısından eleştirildiği pek çok metinde olduğu gibi, "Yarın Yarın"da da hareket birkaç "silahlı külahlı" eyleme indirgeniyor

Yazarlarımız, bir dönemi anlatırken, Mahir, Hüseyin, Ulaş, Deniz, Sinan, İbrahim gibi, olayların gelişiminde özgür iradesiyla var olan, siyasi bir özne olduklarını hiç bir zaman reddetmeyen ve inançları adına ağır bedeller ödeyen devrimci gençler yerine, nedense hep masum, edilgin küçük burjuva kökenli gençlerin işkencehanelerde geçen yaşantılarını işleyerek, dönemin gerçekçi bir tasvirinden uzaklaşmışlardır. Roman olarak başarılı olsalar bile, politik romanlar yapıları gereği ele aldıkları dönemin politik gerçekliği ile de değerlendirilmelidir. Bu anlamda, Pınar Kür'ün "Yarın Yarın"ı, aynı kulvarda yer aldığı bir çok roman gibi eksikli duygusu uyandırıyor ve başarısız kalıyor.

KAÇAK ANLATI

Nihat Genç

NİSAN SUYU

Mevleviler nisan yağmurlarını bir tasta toplar. Bu tasın adı da nisan tasıdır. Yani, kırkikindilerin ilk suyunu. Bu suyu okuyup üflerler. Mevleviler yüzyıllarca yaşatır bu geleneği. Mevlana ziyaretine gelenlere bu dualı, okunmuş nisan suyundan ikram ederler.

Abdülbaki Gölpınarlı'nın Tasavvuftan Dilimize Geçen deyimler ve Atasözleri kitabı müthiş güzel. Yüzlerce kaybolmuş adet, gelenek, tören, ayrıntısıyla ama herkesin anlayacağı basitlik içinde kâleme alındı. İnkılap Kitabevi'ni kutlarım. Genç nesiller, tasavvufu, Aleviliği, Bektaşiliği, Melamiliği, Mevleviliği ve daha nice şeyi özetle ve bir çırpıda öğrenme imkânına kavuştu. Benden sık sık kitap soranlar, buyrun...

Bu fırsattan istifade, "Siga Kardeşliği"ni anlatalım. Ahiret kardeşliği demek. Günümüzde hâlâ yaşar. Birini kardeş edinmek, kardeşlik demek. "Bilhassa Zilhicce"nin, yani, hicri yılın son ayının on sekizinci günü, iki kişi, el ele tutuşur ve dua ederek "seni kardeş edindim" der. Diğeri de duasını yapıp "kardeşliğini kabul ettim" der. İşte bu kardeş tutunmaya siga kardeşliği, günümüz diliyle ahiret kardeşliği denir.

Binlerce yıl tarikat mensupları birbirlerine "ihvan" diye seslendi, yani "kardeş" diye. Ayrıca esnaf birliklerinin adı Ahi Birliği. Ahi, kardeş demek, kökünü peygamberin sahabeyi kardeşlemesinden alır.

Her neyse. Bektaşilikte Mevlevilikte tasavvufun tüm şubelerinde ayrı "kardeşlik" törenleri vardı. Ama en önemlisi, Ahi birliklerinin de "kardeşleme" törenleri vardı.

Bu geleneklerin kimi Tanzimat'la, kimi Meşrutiyetle, kimi Cumhuriyetle tarihe karıştı.

Ne tuhaftır böyle güzel gelenekler tarihe karışıp gitti ve bizler Batı'dan bir yığın gelenek sipariş ettik, sevgililer günü, babalar günü, anneler günü. Neyse fena değiller, onları da kutluyoruz.

Ama.. Neden biz..

Neden, binlerce yıl geleneğimizde yaşamış bu "kardeşleme" gününü ve törenlerini kutlamıyoruz.

Bence "kardeşleme"ye başlayabiliriz. Baksanıza, ahiret kardeşliği, süt kardeşliği, kan kardeşliği, bunlar bile tarihe karıştı ve yalnızca bildiğimiz "hemşerilik.".. Aynı coğrafyadan olmak kaderdir. İnsan şüphesiz köylülerini, memleketlilerini de çok sever. Ama kardeşleme ayrı. Daha uzak daha farklı ve çok sonra tanıdığı insanlarla "kardeşlenmesi" ne kadar güzel. Bu kardeşleme geleneği binlerce yıl bizi birbirimize karıştırdı, kaynaştırdı.

Ve mesela, nisan ayının ilk yağmurlarını toplasak. Yani, kırkikindilerin sularını kaplara doldursak. Bir de tarih koysak. O gün aramızda kardeşleme töreni düzenliyoruz desek. Her yıl bunu duyursak, başkalarına da söylesek. Sendikalar da, okullar da, işyerleri de, mahalleli de askeri de, artık isteyen herkes o gün kendi kardeşini tutsa, suyunu içse, sözle, seni kardeş tuttum deyip kararını verse ve bunu her yıl yapsak... Hatta altı ayda bir yapsak...

Leman dergisi yönetmeni kardeşim Tuncay Akgün'le ne zamandır bu "kardeşleme" günü ve geleneğini, nasıl yapsak, nasıl başlatsak, diye konuşuruz. En azından "duyurusunu" yapalım dedik. İşte duyurduk.

Yüzyıllık kesintiden sonra artık hepimiz başlasak yeniden kardeşleme törenlerine!..

Bana Anadolu'nun en güzel şeyi nedir, derseniz, Anadolu'nun en güzel şeyi nisan yağmurları, kırkikindilerdir.. Ağaçlar delirir, toprak delirir ama bizler hiç oralı olmaz kırkikindiler başlayınca evlerimize kaçışırız... Oysa binlerce yıl Anadolu'nun en mübarek suyu diye kırkikindileri tas tas doldurup içmiş atalarımız, Anadolu insanımız.. Biz de başlasak artık Anadolu'nun bu mübarek suyunu içmeye, kardeşlik suyunu...

KAÇAK ANLATI

Salih Bolat

MAYIS, ŞİİR

Mayıs'tan söz etmeye başlarken, **Melih Cevdet Anday**'ın, "Döneceğim" adlı şiirini okumamak olmaz:

Dağıtır saçlarını ve yalvarıp uzaktan
Mavi bir iklim gibi çağırır beni sesin,
Tertemiz göklerinde dal dal erguvan açan
Rüyalarıma ışık ve özlem serpmektesin.
Bir mayıs sabahını yaşayacak böcekler
Çılgın karanfillerle dolacak yeşil saksın,
Ve sen bir fidan gibi yeşermiş olacaksın,
Serin, çakıl yollarda kuşlar birikecekler.

Mayıs, belki de ayların en güzeli. Dallara çoktan suyun yürüdüğü, hatta çiçeklendiği, kır çiçeklerinin kelebeklerle buluştuğu, aşkın gündeme geldiği ay. Bağlarda yeni sürülmüş arklardan burnundaki toprak kırıntısıyla başını çıkarıp, ortalığı kolaçan ettikten sonra aşağıya çekilen köstebeğin en sevdiği ay. Taksim'de atılan bir bombayla katledilen **Onat Kutlar**'ın, "Mayıs Büyüsü" adlı şiirinde de belirttiği gibi, şiirin defterinin açıldığı zaman:

Kentin dölyatağından bir öğle sonu
mor kelebeklerle doğan siyah apansız
abanoz işlemeli geceydik. İkimiz.
Beklerdik. Nasıl olsa bir mayıs büyüsüyle
açılırdı bu şiirin defteri. Her buluşmamız
aşardı sevinçlerin ipine
öpüşlerle ayrılığın canını. Sevişirken
durmadan vedalaşırdık gece yatısına
gider gibi evine gitmeden önce.
...

1977'nin 1 Mayıs günü, Türkiye'de bir şeylerin köklü biçimde değiştirilmeye başlandığı gün olarak tarihe geçti. 1960 yılında yapılan askeri darbeden sonra, yeni yapılan anayasa ile sağlanan görece özgürlük ortamı, emekçi sınıfın örgütlenme ve bilinçlenme düzeyini artırmıştı. Emekçi sınıf kendi hakları üzerinde söz ve güç sahibi olmaya başlamıştı. Yeni bir askeri darbe ile, emekçi sınıfının gücü ortadan kaldırılmalıydı. İşte 1 Mayıs 1977 Taksim katliamı, 1980 yılında yaşama geçirilecek olan bu projenin en önemli parçasıydı. Daha sonra Başbakan olarak **Bülent Ecevit**'in varlığını açıklayacağı kontrgerillanın silahları ölüm yağdırdı alana. On binlerce emekçinin katılımıyla gerçekleşen miting alanına ilk ateş, alana egemen olan Sular İdaresi'nin çatısından açıldı. Aynı anda bir beyaz Renault marka otomobilden, kalabalığa yaylım ateşi açıldı. Sular İdaresi'nin çatısından açılan ateş kesilirken, polis ve polis panzerleri kalabalığa saldırdı. Panzerlerin yarattığı panik sonucu savrulan kalabalıkta ezilerek ya da kurşunlanarak otuz dört insan yaşamını yitirdi. Bu olay belki de Cumhuriyet tarihimizin en büyük faili meçhul cinayetlerinden biri olarak da tarihe geçti.

"Kanlı 1 Mayıs" olarak tarihe geçen 1977 1 Mayısında, Ankara'da üniversite öğrencisiydim. Taksim mitingine katılmak üzere Türkiye'nin her yerinden insanlar İstanbul'a gidiyordu. Biz de mitingden bir gün önce İstanbul'a gitmek üzere üniversitedeki arkadaşlarla, bir otobüs kiraladık. Ankara'da hava güneşli ve aynı zamanda yağmurluydu. Tam ilkbahar havasıydı. Ne var ki ben hastalandım

ve ÖLÜLER

ve ateşim yükseldi. İstanbul'a gidemedim. Ertesi gün Taksim katliamı haberleri geldi. Merak ve dehşet içindeydik. Birçok insan yaşamını kaybetmişti. Demek, sistemin egemenleri, kontrolü emekçi sınıfın lehine ellerinden kaçırıyorlardı. Bunu önlemek, otuz dört insanın yaşamına mal olacaktı. Tıpkı gerici egemenlerin 2 Temmuz 1993 günü Sivas'ta otuz yedi arkadaşımızı diri diri yakarak katletmeleri gibi.

Birkaç yıl önce, cinselliğiyle de sık sık gündeme gelen popüler şair ve yazarlarımızdan biri, bir yazısında yaklaşık şöyle bir söz etmişti: " Türk şiiri ölü sevicilikten vazgeçmediği sürece, edebiyatımız gelişmez." Peki, ölülerinden nefret eden gelişmiş bir edebiyat, dünyanın neresinde var? Örneğin, eğer **Seferis** Yunan şiirinin büyük şairlerindense, bunun nedeni biraz da "Arnavutluk Cephesinde Ölen Teğmene Ağıt" adlı şiiri sayesindedir.

Kemal Gündüzalp

"ADI SAKLI KİTAP"TAN

10. Kendini Ara Buldukça

Derik dağ yamacında ve yeşilmiş eskiden
Viranşehir eski ve görkemli kentlerden biri
Nereye saklanır insan tarihinde gezinirken
Nasıl yaşandı onca aşk ve onca söylence?

Aşk deyince durmalı: O kız, o kadınlar
Yanaklarında bağlanmanın zorunluluğu
Yüreklerinde ipeksi gün ışığı aydınlığı
Umut var: 1 Mayıs'ta işten atılan kızlar
İşçinin, emekçinin bayramı diye yasaklı
Avrupa, duymadı hiç seslerini Avrupa!

Ekmeği çalınmış *fincanı taştan* oymuşlar
Sem'an Köşkü'nde* sabah ve ikindi şarkıları
Dicle'nin sesi ve kalbindeki derin aşkla
Nereden baksan Celal Güzelses çığlığı
Nerede dursan Kırklar Dağı söylencesi
Suzan Suzi ve aşkın dini yok, sınırları da
Aşkın gözü kör değil! Akşamdır çoğalan.

Ey gezgin ve çöl kederinde boğulan kimse
Yol yolcu gerektirir, tembel erkekler ordusu
Her sefer uzak sevinçlere mühürlüdür biraz
Her hasret vuslata yakın, aşk ayrılığa gebe!
Sen uzak kentlerin kıyılarında şaşkın yolcu
Kendini ara buldukça! Nereye kaçar gözleri?

Gideceksin ve yine dağlar kalacak ardında
Kentin çağıran sesine uyacaksın çağrılarda
Siverek'te birbirine karışan Kürtçe şarkılar
Kimin özlemini anlatır dağların yücelerine?

Mazıdağı-Mardin, 3 Mayıs 2004

* Diyarbakır'daki Gazi Köşkü

Bana Göre Hayatın Anlamı*

Denizcilik, liman hamallığı, rıhtım işçiliği yaptım; konserve imalathanelerinde, fabrikalarda, çamaşırhanelerde çalıştım; ot biçtim, halı yıkadım, pencere sildim. Emeğimin tam karşılığını asla alamadım. Konserve imalatçısının kızını arabasında giderken izler, o arabanın biraz da benim kaslarım sayesinde lastikleri üzerinde ilerleyebildiğini düşünürdüm. Fabrikatörün oğlunun üniversiteye gittiğini görür, onun, biraz da benim kaslarımın getirdiği parayla bu şarap ve dostluk ortamını tattığını bilirdim.

İşçi sınıfının içinde doğdum. Tutku, hırs ve idealleri erken keşfettim ve bunları tatmin etmek çocuk yaşımın sorunu oldu. Ortamım yavan, sert ve hamdı. Hiçbir öngörüm yoktu; hep yukarılara bakıyordum. Toplumdaki yerim en dipteydi. Burada beden ve ruh için pislik ve sefaletten başka bir şey yoktu; beden de, ruh da aynı şekilde aç ve azap içindeydi.

Toplumun devasa kulesi önümde yükseliyordu ve bana göre tek kurtuluş çarem yukarı doğru çıkmaktı. Erken yaşta bu kuleye tırmanmaya başladım. Yukarılarda, erkekler siyah elbiseler ve bembeyaz gömlekler, kadınlar da güzel elbiseler giyiyordu. Orada yiyecek güzel şeyler vardı, hem de pek çok. Bunlar beden içindi. Bir de ruha hitap eden şeyler vardı. Biliyordum ki yukarıda bencil olmayan insanlar, temiz ve asil düşünceler, derin bir entelektüel yaşam vardı. Biliyordum, çünkü "Seaside Library"** romanlarını okumuştum; o romanlarda haydutlar ve maceracılar hariç bütün erkek ve kadınlar güzel şeyler düşünür, güzel bir dille konuşur, yüce davranışlar sergilerdi. Kısacası, güneşin doğacağına emin olduğum gibi; soylu ve seçkin, hayata doğruluk ve itibar katan, onu yaşamaya değer kılan, çektiğimiz zahmet ve sefaletin karşılığı olan her şeyin yukarıda bulunduğuna emindim.

Ama insanın işçi sınıfından yukarı tırmanması kolay değildir –özellikle, sahip olduğu ideal ve yanılsamalar onu engelliyorsa. Bir Kaliforniya çiftliğinde yaşıyordum ve tırmanacak merdiven bulmam zordu. Paranın faiz getirdiğini erken öğrendim ve çocuk beynimi, insanın önemli bir buluşu olan bileşik faizin meziyet ve faydalarını kavramaya yönelttim. Ayrıca, her yaştan işçinin ücret hadlerini ve yaşam maliyetini ortaya döktüm. Bütün bu verilerden, hemen çalışmaya başlayıp elli yaşıma kadar tasarrufta bulunursam, artık çalışmayı bırakarak, beni toplum içinde yükseltecek haz ve iyiliklerden pay almaya başlayabileceğim sonucuna ulaştım. Elbette, evlenmemeye karar verdim; işçilerin dünyasında büyük bir felaket sayılan hastalıkları ise, hiç aklıma getirmiyordum.

Ama ihtiyaçlarımdan vazgeçerek yaşamak içimden gelmiyordu. Ayrıca, on yaşımda şehir sokaklarında gazete satmaya başladım ve yukarılara bakışım değişti. Aynı pislik ve sefillik halim sürüyordu ve cennet hâlâ yukarıda beni bekliyordu, ama tırmanmam gereken merdiven değişmişti. İki gazeteyi beş sente alıp, on sente satıvererek sermayemi ikiye katlamak varken, neden kazandıklarımı tasarruf edip hazine bonosuna yatıracaktım ki? İş dünyasının merdiveni tam bana göreydi; kendimi kel kafalı ve başarılı bir tacirler prensi olarak hayal edebiliyordum.

Hayallerim işte bu kadardı! On altı yaşımda "prens" ünvanını kazanmıştım bile. Ama bu ünvanı, bana "İstiridye Korsanlarının Prensi" diyen bir hırsız çetesine

borçluydum. O sıra iş dünyası merdiveninin ilk basamağını çıkmıştım. Bir kapitalisttim. Teknem ve istiridye korsanlığı için gereken teçhizatım vardı. Yanımdakileri sömürmeye başlamıştım. Tüm mürettebat bana bağlıydı. Ganimetin üçte ikisini, kaptan ve mal sahibi olarak alıyor, mürettebata üçte birini veriyordum; oysa onlar da benim kadar çok çalışıyor, hayatlarını ve özgürlüklerini benim gibi riske atıyorlardı.

İş dünyası merdiveninde çıkabildiğim yükseklik bu kadar oldu. Bir gece, Çinli balıkçılarla birlikte bir yağmaya katıldım. Halat ve ağlar için para gerekiyordu. Yaptığımız hırsızlıktı, kabul ediyorum; ama kapitalizmin ruhuna uygundu. Kapitalist; vergi indirimleri, güveni kötüye kullanma ya da senatörler ve yüksek mahkeme yargıçlarını satın alma yoluyla, başkalarından çalar. Bizim yaptığımızsa çok basitti. Tek fark da buydu. Bir silah kullanmıştım.

Ama o gece mürettebatım, kapitalistlerin ateş püskürdüğü ehliyetsiz tiplerdendi; bu tipler masrafları artırır ve kârı düşürür. Mürettebatım da öyle yaptı. Dikkatsizlikleri sonucunda büyük ana yelken alev aldı ve tamamen yandı. O geceden hiç kârımız olmadı; Çinli balıkçılar bizden daha fazla halat ve ağ sahibiydi artık. İflas etmiş, yeni bir ana yelken için gereken altmış beş doları ödeyemeyecek duruma düşmüştüm. Teknemi limanda bırakıp, Sacramento Nehri üzerinde korsanlık eden bir tekneye bindim. Ben bu yolculuktayken, başka korsanlar teknemi yağmaladı. Her şeyi, çapaları bile çaldılar; sonradan, sürüklenen enkazı yirmi dolara sattım. Çıkmış olduğum basamaktan indim ve bir daha asla iş dünyası merdivenine dönüp bakmadım.

O günden sonra başka kapitalistler tarafından merhametsizce sömürüldüm. Güçlü kaslarımla onlara para kazandırırken, benim yaşantımda hiçbir değişiklik olmuyordu. Denizcilik, liman hamallığı, rıhtım işçiliği yaptım; konserve imalathanelerinde, fabrikalarda, çamaşırhanelerde çalıştım; ot biçtim, halı yıkadım, pencere sildim. Emeğimin tam karşılığını asla alamadım. Konserve imalatçısının kızını arabasında giderken izler, o arabanın biraz da benim kaslarım sayesinde lastikleri üzerinde ilerleyebildiğini düşünürdüm. Fabrikatörün oğlunun üniversiteye gittiğini görür, onun, biraz da benim kaslarımın getirdiği parayla bu şarap ve dostluk ortamını tattığını bilirdim.

Ama buna içerlemezdim. Oyunun kuralı buydu. Nasıl olsa, kuvvetliydim. Ben de onların arasına katılacak ve başka adamların kaslarından para kazanacaktım. Çalışmaktan korkum yoktu. Ağır işi seviyordum. İşe dört elle sarılıp, her zamankinden daha çok çalışacak ve sonunda toplum içinde bir yer edinecektim.

Tam o sırada, şans eseri, benimle aynı zihniyete sahip bir işveren buldum. Çalışmak istiyordum, o ise çalışmamı benden de çok istiyordu. Meslek öğrendiğimi düşünüyordum. Oysa iki adamın işini üstlenmiştim. Onun beni bir elektrikçi olarak yetiştirdiğini düşünüyordum, oysa sırtımdan ayda elli dolar kazanıyordu. Yerini aldığım iki adama kırkar dolar aylık ödüyordu; ben ikisinin işini otuz dolar aylıkla yapıyordum.

Bu işveren beni ölümüne çalıştırdı. Bir insan istiridyeye bayılsa da, çok fazla istiridye yemekten usanır. Bana da öyle oldu. Fazla çalışmaktan gına geldi. Artık iş görmek istemez oldum. İşten kaçmaya başladım. Avarelik edip, kapıdan kapıya dilenerek gezdim, Birleşik Devletler'i turlayıp kenar mahallelerde ve hapishanelerde kanlı terler akıttım.

İşçi sınıfının içinde doğmuştum, ve şimdi on sekiz yaşımda, başladığım noktanın da altındaydım. Toplumun mahzenindeydim; öyle sefil bir düşkünlük içindeydim ki, bahsetmek uygun düşmez. Uygarlığımızın çukurunda, uçurumundaydım; insan atıklarının, pislik ve kemiklerinin toplandığı yerdeydim. Toplumun bu kesimi, toplumca yok sayılagelmiştir. Yer yokluğu sebebiyle, ben de onu yok sayacağım; yalnız, orada gördüğüm şeylerin beni dehşete düşürdüğünü belirteceğim.

Bu dehşetle, düşünmeye yöneldim. İçinde yaşadığım karmaşık uygarlığın çıplak basitliklerini gördüm. Hayat, besin ve sığınacak yer bulma meselesiydi. İnsan, besin ve sığınacak yer için bir şeyler satıyordu. Tacir ayakkabı; politikacı insanlığını; halkın temsilcileri de, birkaç istisna dışında, insanların güvenini satıyordu. Hemen hepsi şereflerini satmaktaydı. Kadınlar da ister sokakta, ister kutsal evlilik bağıyla bağlanmış olsunlar, etlerini satmaya meyilliydiler. Her şeyin fiyatı vardı; tüm erkek ve kadınlar satılıktı. İşçinin kaslarından başka bir şeyi yoktu. Pazar yerinde işçinin şerefi beş para etmezdi. Kaslarını satabilirdi ancak.

Ama bir fark vardı arada; hayati bir fark. Ayakkabılar, güven ve şeref bir şekilde yenilenebilirdi. Bunlar için bitmeyen bir stok vardı. Oysa kaslar yenilenmezdi. Ayakkabı taciri satış yaptıkça, yeniden ayakkabı stoklardı. Ama işçinin kas stoğunu yenileme imkânı yoktu. Kaslarını ne kadar çok satarsa, kendisinden o kadarı gidiyordu. Satacak başka şeyi yoktu ve her geçen gün stoğu azalıyordu. Sonunda, eğer daha önce ölmezse, varını yoğunu bitirip kepenk kapatıyordu. Kasları iflas ettiğinde, toplumun mahzenine inip sefalet içinde çürüyecekti.

Sonraları, beynin de para eden bir şey olduğunu öğrendim. O da kaslardan farklıydı. Beynini satan bir insan, elli ya da altmış yaşında en iyi dönemini yaşıyor ve fiyatı her zamankinden daha yüksek oluyordu. Ama bir işçi kırk beş ya da ellisin-

de çökerdi. Toplumun mahzeninde bulunmuş ve buradaki yaşam ortamını sevmemiştim. Borular ve oluklar gayrisıhhi, solduğum hava kirliydi. Toplumun oturma odasına yerleşemediğime göre, çatı katı için şansımı deneyebilirdim. Burada yiyecek biraz kıttı gerçi ama, en azından hava temizdi. Böylece, artık kaslarımı değil, beynimi satmaya karar verdim.

Sonra telaşla bilgi aramaya başladım. Kaliforniya'ya dönüp kitaplar okudum. Bir beyin tacir olmak için donanım edinirken, sosyolojiyi deşmem kaçınılmazdı. O zamana belli bir kısım kitapta, kendi başıma geliştirmiş olduğum basit sosyolojik tasarımların bilimsel formülasyonlarını buldum. Ben doğmadan önceki daha büyük beyinler, düşündüklerimi ve daha birçok şeyi zaten geliştirmişlerdi. Bir sosyalist olduğumu keşfettim.

Sosyalistler devrimciydi; zira bugünkü toplumu devirip, geleceğin toplumunu yaratmak istiyorlardı. Ben de bir sosyalist ve devrimciydim. İşçi sınıfının ve entelektüel devrimcilerin oluşturduğu topluluklara girdim ve ilk kez entelektüel yaşamla tanıştım. Çok keskin zekâlar ve parlak yetenekler buldum burada. Nasırlı ellerinin yanında, güçlü ve uyanık zihinleri olan işçilerle; servete tapanlar için Hıristiyanlıkta fazla zengin kalan, görevden el çektirilmiş vaizlerle; insanlığın sorunlarıyla ilgili düşüncelerini hayata geçirmeye uğraşırken, hâkim sınıflara bağımlı üniversite çarkı tarafından ezilip dışarı atılmış profesörlerle tanıştım.

Burada ayrıca insana inancın sıcaklığını, idealizmin ışıltısını, bencil olmamanın, özveri ve çilenin tatlılığını –ruhun bütün muhteşem, acıtıcı unsurlarını buldum. Yaşam temiz, asil ve canlıydı burada. Kendimi ıslah eden yaşam, harika ve görkemli hale gelmişti; artık yaşadığıma memnundum. Beden ve ruhu, dolar ve sentlerden üstün tutan; aç bir kenar mahalle çocuğunun tiz çığlığını, ticari büyüme ve dünya hükümranlığından daha fazla önemseyen büyük adamlarla temas halindeydim. Her yanımda yüce amaçlar ve kahramanca çabalar, gündüzlerim ve gecelerimde güneşin ve yıldızların ışığı, ateş ve çığ vardı. Gözlerimin önünde Kutsal Kâse, İsa'nın Kâsesi parlayarak yanıyordu; çilekeş, ezik insan sonunda esirgenecek ve kurtarılacaktı.

Ve ben, zavallı budala, bütün bunların toplumun yukarısında bulacağım yaşam zevklerinin ön tezgâhları olduğunu sanıyordum. Kaliforniya çiftliğinde "Seaside Library" romanları okuduğum günlerden beri, çoğu yanılsamamı kaybolmuştu. Hâlâ muhafaza ettiğim birçok yanılsamayı da kaybetmeye yazgılıydım.

Beyin taciri olarak çok başarılıydım. Toplum bana giriş kapılarını açmıştı. Hemen oturma odasına geçtim ve yanılsamaları kaybetme süreci hızlandı. Toplumun efendileri ve onların karılarıkızlarıyla yemeğe oturdum. Kabul etmeli, kadınlar güzel giyimliydiler. Fakir naif bir şaşkınlık içinde, onların da dipteki mahzende tanıdıklarımla aynı kökten yapılma olduklarını gördüm. Ciltleri ve giysilerinin altında, Albay'ın karısıyla Judy O'Grady kızkardeştiler.

Artık bu beni, onların maddeciliği kadar şaşırtmamıştı. O güzel giyimli, hoş kadınlar küçük ideller ve ahlâki konular üzerine konuşup duruyorlardı; oysa yaşadıkları hayat temelde maddeciydi. Ve duygusal bencillerdi hepsi. Bütün tatlı yardım faaliyetlerine karşılık, birbirlerini de bundan haberdar ederlerdi; bununla birlikte yedikleri yemek ve giydikleri güzel elbiseler, çocuk emeğinden, ağır iş ve hatta fahişelikten gelen parayla edinilmişti. Bu gerçeklerden masumane bir tavırla bahsettiğimde, Judy O'Grady'nin kızkardeşleri kan bulaşmış ipeklerini ve mücevherlerini çıkarıp atarak saldırmıştım; oysa onlar heyecanlı ve öfke içinde, toplumun mahzenindeki sefalete yol açan savurganlık, içki ve doğuştan gelme ahlaksızlık hakkında vaaz verdiler. Altı yaşında yarı aç bir çocuğun Güney'deki bir pamuk değirmeninde her gece on iki saat çalışmasının, onun savurgan, ayyaş ya da ahlaksız olmasıyla kıyaslanamayacağını belirttiğimde, Judy O'Grady'nin kızkardeşleri özel hayatıma saldırdı ve benim bir "tahrikçi" olduğumu söylediler –sanki bu, tartışmayı sonuçlandırmış gibi.

Evlerin beyleriyle ve iyi geçindiğim söylenemezdi. Temiz, asil ve canlı ideallere sahip, aynı şekilde temiz, asil ve canlı adamlar bulmayı umuyordum. Yüksek mevkidekilerle birlikte oldum vaizler, politikacılar, işadamları, profesörler ve editörler. Onlarla yemek yedim, şarap içtim, otomobile bindim ve çalıştım. Gerçekten bir çoğu temiz ve asildi, ama çok az istisna hariç, *canlı* değildiler. Doğrusu, istisnaların sayısı iki elimin parmaklarını geçmezdi. Ahlak bozukluğu bakımından canlı, kirli bir hayat yaşamakta başarılı olmayanlar, yürüyen ölüler gibiydi –iyi korunmuş mumyalar gibi: temiz ve asil, ama canlı değil. Bu bakımdan özellikle, üniversitelerin "ihtirassız bilgiyi ihtirassızca kovalamak" şeklindeki eskimiş idealine bağlanmış profesörleri anmalıyım.

Sayaşa karşı çıkarken, Barış Prensi'ni yardıma çağıran, ama kendi fabrikalarındaki grevcileri vursunlar diye Pinkerton'ların eline tüfek veren adamlar tanıdım. Profesyonel bokstaki şiddete kızarken, aynı zamanda, her yıl eli kanlı Herod'dan daha fazla bebek öldüren bozuk gıdalar üretmiş adamlar tanıdım.

Sanayinin kaptanlarıyla otellerde, kulüplerde, evlerde, trenlerde, gemilerde konuştum ve zekâ alanında ne kadar az yol almış olduklarına şaştım. Öte yandan, iş konuşunda anormal derecede zeki olduklarını keşfettim. Ayrıca, iş söz konusu olduğunda ahlaklarının sıfıra indiğini de keşfetmiştim.

Bu narin, aristokrat görünüşlü beyefendi, aptal bir yönetici ve dullarla yetimleri gizlice soyan şirketlerin maşasıydı. Güzel yayınları biriktiren, edebiyatın bu müstesna koruyucusu, bir belediye makinasının başındaki iri çeneli, kara kaşlı adama sus parası ödüyordu. Uydurma ilaç reklamları basan ve bu reklamlar kesilmesin diye, gazetesinde uydurma ilaçlarla ilgili gerçekleri basmayan bu editör, politik ekonomi bilgisinin antik, biyoloji bilgisinin Pliny dönemine ait olduğunu söyledim diye, benim alçak bir demagog olduğumu buyurmuştu.

Bu senatör, kaba saba, eğitimsiz bir makine patronunun maşası ve kölesi, onun küçük kuklasıydı; bu vali ve bu yüksek mahkeme yargıcı da öyle; her üçü de aynı tredeydi. Bu adam, idealizmin güzelliği ve Tanrı'nın iyiliği hakkında makul ve ciddi bir konuşma yapmazdan hemen önce, bir iş anlaşmasında yoldaşlarına ihanet etmişti. Bu adamı, kilisenin önde gelenlerinden ve yabancı misyonların önemli bir destekçisi iken, dükkânındaki kızları açık sınırının altında bir ücretle çalıştırarak, alenen fuhşiyatı teşvik ediyordu. Bu adam, üniversitelerde kürsü sahibiy-

ken, mahkemelerde para için yalancı tanıklık yapıyordu. Ve bu demiryolu kodamanı, ölümüne rekabet eden iki sanayicinin birine gizli iskonto uygulamakla, bir centilmen ve Hıristiyan olarak sözünü bozmuş oluyordu.

Her yerde durum aynıydı; suç ve ihanet, ihanet ve suç –canlı, ama temiz ya da asil olmayan; temiz ve asil, ama canlı olmayan adamlar. Öte yandan, ne asil ne de canlı, sadece temiz olan umutsuz bir kitle vardı. Bu kitlenin belirli ya da kasıtlı günahları yoktu, takın mevcut ahlaksızlığa rıza göstererek ve ondan nasiplenerek. edilgin şekilde günah işlemişlerdi. Asil ve canlı olsalar, cahil kalmayacak, ihanet ve suçla gelen kazançlardan nasiplenmeyeceklerdi.

Toplumun oturma odasında yaşamaktan hoşlanmadığımı keşfettim. Düşünsel olarak sıkılmıştım. Ahlaki ve ruhsal olarak rahatsızdım. Entelektüellerimi ve idealistlerimi, meslekten el çektirilmiş vaizlerimi, ezilmiş profesörlerimi ve sınıf bilinçli işçilerimi hatırlıyordum. Yaşamın, özverili maceralar ve ahlaki romantizmin ruhsal cennetindeki vahşi ve tatlı bir harika olduğu güneşli ve yıldızlı günlerimi, gecelerimi hatırlıyordum. Önümde parıltılarla yanan Kutsal Kâse'yi görüyordum.

Ben de, içinde doğduğum ve ait olduğum işçi sınıfına geri döndüm. Artık tırmanmak istemiyorum. Başımın üstündeki heybetli toplum kulesi artık bana bir haz sunmuyor. İlgimi çeken, o kulenin temeli. Orada entelektüeller, idealistler ve sınıf bilinçli işçilerle omuz omuza, levye elimde, gökdeleni sallayan bir kaldıraç oluşturmaktan memnunum. Bir gün, birkaç levye daha tutacak eller bulduğumuzda, onu tepe üstü devireceğiz; bütün çürümüş yaşamları ve yürüyen ölüleri, canavarca bencilliği ve alık maddeciliğiyle. Sonra mahzeni temizleyip, insanlık için, oturma odasının bulunmadığı, rüm odaların ışıklı ve havadar, solunan havanın temiz, asil ve canlı olduğu bir ortam yaratacağız.

Öngörüm böyle. İnsanların, midelerinden daha değerli ve yüce bir şeye ulaşacakları; onları eyleme geçirmek için midelerinden daha iyi bir güdüleyicinin bulunacağı zamanı iple çekiyorum. İnsanın asillik ve üstünlüğüne olan inancımı koruyorum. Ruhsal güzellik ve özverinin, günümüzdeki berbat oburluğu yeneceğine inanıyorum. Ve son olarak, işçi sınıfına güveniyorum. Bir Fransızın söylediği gibi: "Zamanın merdiveninde her daim, yukarı çıkan tahta ayakkabıların ve aşağı inen cilalı çizmelerin sesi yankılanır.".

Newton, Iowa-Kasım, 1905

* ***What Life Means to Me"*** – "Revolution and Other Essays"den; ilk defa Mart 1906'da *Cosmopolitan* dergisinde yayımlanmıştır.

** ***The Seaside Library,*** iki binden fazla ucuz romantik roman ve serüven romanı basmış bir yayıneviydi.

Desen: Onur Güçel

Cihan Oğuz

CENAZE EVİ

Çoktan gelmiş hoca, başörtülü kadınlar
bahçeye kadar taşmış
Üzerinde bir bıçak
son vedası çelik bir söz olsun diye
Besbelli seveni çok
Hayat boyu unuttuğu günahlarını
affedenler
Taksiratın faturası Allah'a kalır her sefer

Uzak şehirlerden gelenlere ayrı bir köşe
Gözleri şişmiş kadınların
Erkekler metin olmak için
olur olmaz şeylere gülmekte
Çocukların hepsi akrabalara bırakılmış
bir günlüğüne

Yaptığı iyilikleri hatırlamak için
epey zorlanmış hafızalar
Kendine sorulsa
hangi anıyı silip atmak isterdi kimbilir

Arkasını dönüp bakacak olsa son kez
Sıvaları dökülmüş eski bir köy evi
Sırları dökülmüş ayna kadar mahcup
Her şeyin yarım kaldığına hayıflanıp
duracak

Üçler, pirler, kırklar aşkına
El fatiha diyor hoca
Herkesin içinde bir yarasa yapışıyor
hayata
Dört kollu hazır, yeşil örtü,
varsa başucuna bir demet kırçiçeği

Sonra yarısı camiden ayrılıyor cemaatın
Minibüsler, birkaç otomobil, belediye
otobüsü
O önde son kez öncü mecburen
Bir kelimenin yağmurda silinen harfi
arkadakiler

İstanbul, 8 Nisan 2006

Sizofren

Ender Özkahraman

Bu şiir, 1993 Ağustos'unda "rahmetli" olan Ahmet SALMAN'a adıtlır..

Cezmi Ersöz

ONA "KÖTÜ GÜN DOSTU" DERLERDİ

Bir süredir görmediği arkadaşının yüzü derin kırışıklarla kaplanmıştı. Üstelik bu, kısa bir zamanda olmuştu. Tuhaftı ama bu durum onda gizliden gizliye bir hoşnutluk duygusu yaratmıştı. Eve geldiğinde ilk işi aynaya bakmak oldu. Kendi yüzünde pek kırışıklık yoktu. Hatta arkadaşına göre canlı ve parlak sayılırdı cildi. Hâlâ çekici bir kadındı. Bunu hissedince yaşadığı hoşnutluk duygusu daha da bir pekişmişti sanki. Ama bir süre sonra içinde güç bela oluşturmaya çabaladığı dengenin bozulduğunu ve kendini suçlu bulduğunu hissetti. Nasıl oluyordu da çok yakın bildiği bir arkadaşının yüzünün yıpranmasından, diriliğini ve çekiciliğini yitirmesinden hoşnutluk duyabiliyordu? Oysa onun hep iyiliğini istediğini ve çok sevdiğini sanırdı. Peki, neydi onunla girdiği bu gizli yarışma; bu kötü rekabet duygusu? Yoksa farkında olmadan kendisini ve sevdiğini sandığı arkadaşlarını sürekli olarak aldatıyor muydu?

Bu ölümcül sorunun yanıtını hep erteliyordu. Çünkü bütün hayatı aslında bu sorunun arkasında gizliydi. Yıllardır sırtını bu sorunun o tedirgin edici ve o karanlık kapısına dayamıştı; bu soruyu yanıtlarsa savrulacağı uçurumların derinliğini düşünmekle geçirmişti, hep saklı kalan ömrünü. Ama böylesi hayati bir sorudan kaçarak yaşanan bir hayatı daha ne kadar sürükleyebilirdi? Artık bu kapıyı yavaş yavaş aralamanın zamanıydı. Evet, şimdi düşünüyordu da sevdiğini sandığı arkadaşlarının, dostlarının hemen çoğunu gerçekte pek sevmemişti, gerçekte onların iyiliklerini, başarılarını istememişti. Aslında bütün derdi onların kendi yanında olmaları, dostu, arkadaşı olarak kendisine inanmaları, güvenmeleri, ilgi ve sevgileriyle iç dünyasını hep beslemeleri ve benliğini güçlü tutmalarıydı.

Ve yoğun olarak ihtiyaç duyduğu duyguları hep ayakta tutmak, çevresindeki bu insanların her türlü sorunlarını çözmek ve sıkıntılarını gidermek için göze almayacağı fedakârlık yoktu. Özellikle kötü günlerinde onların yanındaydı. Hem zaten "kötü gün dostu" derlerdi ona! Yeni "dostluklar" yeni "arkadaşlıklar" kazanmakta son derece başarılıydı ve her defasında da, "bir arkadaş", "bir arkadaş", "biri daha" derdi. Hemen kaydederdi bu yeni "arkadaşın" ismini ve telefonunu, giderek hızla dolan fihristine...

Gerçekte o derinde yatan güçlü korkularını yatıştırabilmek için insanların hoşuna giden biri olmak istiyordu. Bu yüzden sıkı sıkıya kavga ettiği biri olmamıştı henüz. Çünkü kavgacı ve geçimsiz bilinmekten çekiniyordu. Hep uzlaşmaktan, hep orta bir yol bulmaktan yanaydı. Barıştırıcı, arabulucuydu o. Çünkü, böylelikle yeni insanlar katıyordu yanına yöresine, defterine. Benliğini güçlendirecek, iç dünyasını besleyecek "yeni birileri" daha...

Hep yeni birilerini hayatına katsa da yine de asıl büyük korkusu, onlardan biriyle arasının bozulmasıydı. Çünkü çevresindekilerin arasına kattığı birisi onunla bozuşsa, biri ondan uzaklaşsa, bunun böyle kalmayacağına, bu uzaklaşmanın yenilerini davet edeceğine ve arkasının çorap söküğü gibi geleceğine inanıyordu. Çünkü bu ülkede insanların birisini şu veya bu sebepten hemen düşman ilan edip ona karşı anında bir "kötülük dayanışması" kurma konusunda şaşırtıcı bir beceriye sahip olduklarına kesinlikle inanmıştı yıllardır. Ve şimdiye kadar bu "kötülük dayanışması" tarafından dışlanmaya, itilmeye, yalnız bırakılmaya katlanabilecek gücü çok istediği halde hiç bulamamıştı. Böyle bir dışlanma ve tecrit şimdiye dek arkadaşları ve dostları tarafından ona yaşatılmamıştı ama onun duygusunu, korkusunu taşıyordu içinde. Çünkü yaşadığı ülkenin soluduğu havasında, evlerinde, sokaklarında, kamusal alanlarında vardı bu dışlanma ve tecrit korkusu. Biraz; biraz daha zorladığında çocukluğuna gidiyordu aslında bu korku... En ufak bir yaramazlığında kapatıldığı o karanlık, o mezarlık gibi olan sandık odalarına, kömürlüklere... Çünkü verilen bütün o sevgiler, kazanıldığı sanılan bütün o yakınlıklar ve bütün o kefaletler koşulluydu. Beklenenlerin dışında gösterilen bir tavırda, bir karşı çıkışta, bir hatada olduğu gibi geri alınacaktı...

Ancak bu korkuyu ne kadar derinlere itse de er geç dışlanmaktan, yalnız bırakılmaktan ve kötülük dayanışması tarafından yargılanmaktan ne kadar korkup kaçsa da bir gün mutlaka onlarla karşı karşıya kalacağını hissediyordu... Bu yüzden kendisine hem yeni "dostlar", yeni birileri daha edinmeye devam ederken, bir taraftan da ona bütün bu korkuları taşıyan benliğinden kurtulmak ve benliğini aşmayı ona sağlayacak olan tasavvuf felsefesinin inceliklerini öğrenmek ve kişiliğine katmak için uğraşıyordu.

Çünkü biliyordu ki kendisine bütün bu acıları çektiren, paramparça edilmiş, ona yabancı olan bu sahte kişiliğiydi sonuçta. Kıskanan, rekabet duyguları içinde olan, hep başarılı ve sahip olmak isteyen, onu kısır ve aptalca acılara sürükleyen hep oydu. Onu tasavvuf felsefesiyle yenerse ve onun ardına geçerse kurtulabilirdi ve özgürlüğüne kavuşabilirdi. Ve böyle anlarda bu düşüncelerinin ardından Kafka'nın, "Bu dünyada özgür olmak için hedef küçültmemiz gerekir," sözü geliyordu hemen aklına. Bu düşünceleri, bu sözleri yaşadığı o derin korkulardan biraz olsun korunmak için saklıyordu belleğinde... Çünkü bu düşünce ve sözlerin yardımıyla ona acı veren benliğinden mutlaka kurtulacağına inanıyordu. Artık sırtını yalnızlığa ve ölüme dayamalıydı... İnsanların onayını ve güvenini kazanmak için ölesiye çırpınmaktan artık vazgeçmeliydi. Artık kendisi olmalıydı, içine; gizlerine yolculuk yapmalıydı. Çünkü itilmekten, dışlanmaktan ve "kötülük dayanışmasından" bu denli korktuğu ve dış dünyayı bu denli ciddiye aldığı sürece kimseyi gerçekten sevemeyeceğini derinden anlamıştı... Ancak dışlanmak, sevgisiz ve yalnız bırakılmak korkusu yüzünden sahte kişiliğinden kurtulmayı, dahası tasavvufa sarılmayı düşünmenin hiçbir şeye çözüm olamayacağını ve üstelik bunun yeni korkular ve yeni yalnızlıklar demek olduğunu henüz bilemiyordu...

Desen: Onur Güçel

DOSTLUKLA YÜKSELEN HAYATLAR

Oktay Taftalı

İnsan, kendi doğumunu ve kendi ölümünü yalnız kendisi yaşar. Başkaları, yakınlarımız sadece bunun tanığıdır. Gerek doğum, gerekse ölüm, hayatta bir kez başımıza gelen, üstelik kendi irademiz dışında yaşadığımız ve ikinci kez yineleme imkânımız olmayan durumlardır. Fakat hayatımız çoğunlukla böylesi bir idrakten yoksun biçimde akıp gider. Gerçi "bu dünyaya bir kez geldik" lafını sıkça yineleriz ama genellikle davranışlarımız bu deyişle tutarlı bir seyir izlemez. Dünyaya bir kez gelen ve bir daha gelme şansı olmayan insanoğlunun, mülkiyet edinme, biriktirme tutkusu, bu tutarsızlığa en büyük örnektir ya, neyse...

Doğum ve ölüm arasında geçen bir defaya mahsus yaşam süremizin, en anlamlı, en yüksek imkânlarından birisi bu süre içinde kurmayı başardığımız dostluklardır. Kendi doğumumuz ve doğal ölümümüz hakkında karar sahibi değiliz. Ancak tek başına yaşadığımız bu iki durum arasında geçen süreyi, kendi isteğimiz doğrultusunda başka insanlarla doldurmak, onların hayatlarına katılarak, kendi hayatımızı zenginleştirmek imkânına sahibiz. Dostluk, kendi irademizi, kendi seçimimizi ortaya koyan bir davranış olmanın ötesinde, hayata ve insana karşı en yapıcı girişimlerimizden birisini oluşturuyor.

Çünkü tarih boyunca filozofların, şairlerin onca söz ettiği dostluk, yalnızca dostluk değildi: o aynı zamanda dayanışma, güven, sevgi, izzet ve vefa idi. Başlangıçta, tabiat içinde ve tabiata karşı çırılçıplak varolma savaşı veren insanın, bu zorlu mücadelenin bir gereği olarak, birlikte hareket etmekten başka seçeneği yoktu. Denilebilir ki, tabiat karşısında verilen varolma savaşı, insani birlikteliğin koşullarını ve yanı sıra da ahlakını oluşturmuştur. Birlikte avlanmak, yağmura fırtınaya birlikte karşı koymak, birlikte barınak inşa etmek ve benzeri mecburiyetler, birlikten kaçınanın hain olarak nitelenmesini dayatmıştır. Temelinde, birlik içinde sürdürülen varoluş mücadelesi yattığı için olsa gerek, ihanet tarih boyunca en zor bağışlanan kusurlardan birisidir.

Buraya kadar bir zorunluluktan söz edilebilir. Ancak insanın tabiat karşısında elde ettiği her galibiyet, onu tabiata ve öteki insanlara karşı bir adım daha bağımsız kılmıştır. Varoluş mücadelesini, yeryüzünde sınıflı toplumların ortaya çıkmasıyla birlikte, tabiata karşı olduğu kadar, insana karşı da yürütmek zorunluluğu büyük bir talihsizliktir. Bu noktadan itibaren farklı toplumsal ve sınıfsal çıkarlar nedeniyle, farklı saflarda yer alan insanların dostluk kurmalarının güçleştiği varsayılabilir. Fakat buna rağmen ahlaki ve vicdani tercih yoluyla, dostluk imkânının her zaman ve herkes için mevcut olduğunu da vurgulamak gerekiyor. Dostluğun insana sunduğu manevi içerik hakkında düşünme alışkanlığına sahip olmayabiliriz. Ancak dostluk sıradan manevi bir veri gibi algılansa bile, yerine konulacak maddeyi bulmak zordur?

Sınıflı toplum olgusunun yanısıra, bilim ve teknoloji sayesinde dağlara, denizlere, ormanlara egemen olan insan için dostluk, giderek varoluşsal bir zorunluluk olmaktan çıkmış, büyük ölçüde gönüllü ahlaki bir tercihe dönüşmüştür. İşte bu aşamadan itibaren insanın büyük bir sınavla karşı karşıya kaldığını söyleyebiliriz. Varoluş koşulları dayatmasa bile, insan bir yücelme imkânı olarak dostluğu tercih edecek midir?

DOSTLUK VE BİREYSEL TARİH

İnsan tek tek yaşantı anlarından bireysel bir tarih biriktirmektedir. Anı dediğimiz şey, işte bu yaşantı an'larından başkası değildir. Kendi hayatımıza geri dönüp baktığımızda, nerede kayda değer bir anımız varsa, orada, yerine bir başkasını koyamayacağımız bir dostumuzun da olduğunu göreceğiz. Bir an için geçmişimizde yer alan dostlarımızı yok sayalım, başkalarına anlatacak **değerli bir anı** bulmakta zorlandığımızın farkına varacağız. Bireysel tarihimiz, büyük ölçüde dostluklarımızın tarihinden başka bir şey değildir.

Öte yanda bireysel tarihimizin bir diğer belirleyici unsuru olan aile, biyolojik birlikteliği, dostlukla pekiştirebildiği ölçüde insan için mutlu bir çatı olabilmektedir. Kültürel ve biyolojik kuşak farkına rağmen, aile içinde geliştirilecek olası dostluk ruhu, bu imkânı barındırmayan bir aile ortamıyla, kuşkusuz kıyas kabul etmez. Dolayısıyla kavramsal olarak: aile, dostluk içredir diyebiliriz.

Ortak yaşantı anlarının, yani anıların birikimi, dostlukların giderek gelişmesine yol açıyor. Çocukluk ve gençlik yıllarından itibaren sürdürülegelen dostlukların uzandığı süreci, ileri yaşlarda yinelemek kolay değildir. O nedenle, yaş ilerledikçe dost edinmek güçleşir. Hatta belli bir yaştan sonra, her gün birkaç kişiyle tanışsanız bile, kendinize yeni dostlar edinemediğinizi ayrımsarsınız. Çünkü dostluğun temelini oluşturan yaşantı birlikteliklerine, yani anılara ayrılan süre, giderek daralmaktadır. Bundan ötürü bin bir emekle, anıyla oluşmuş eski ve mevcut dostlukların

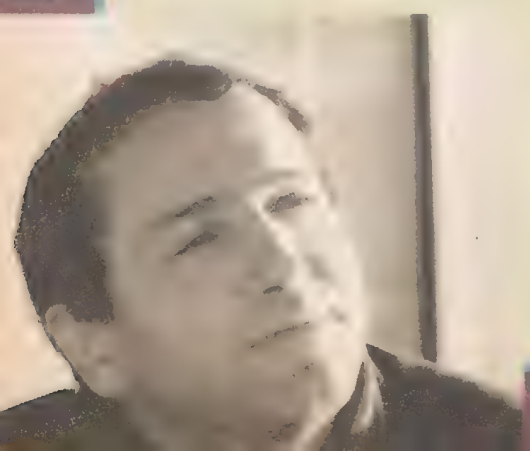

kıymetini idrak etmek gerekiyor. Bu idrak insana yer yer bazı sorumluluk ve yükümlülükler de getirebilir ama zaten sorumsuz bir dostluk olabilir mi?

DOSTLUK VE MACERA

Tabiata karşı verilen yaşama mücadelesiyle, dostluk ve dayanışma arasında doğrudan bir bağıntı olduğundan söz ettik. İnsanın yaşama mücadelesi, tarih boyunca başlı başına bir maceralar dizisinden başka ne olabilir ki? İnsan birçok hayati sorunun üstesinden, tek başına gelemeyebilir. Fakat tek başına üstesinden gelebileceğimiz bir mücadelede dahi yanımızda bir dostumuzun bulunması, güven duygusundan öte bambaşka bir haz ve hatta neşe kaynağıdır. Çünkü her türlü mücadele, sayısız ilgiler ve iletişim bağıntıları üzerinden yürütülür.

Hayatın zorlukları bizimle "sıcak temas" kurarak, bizi mücadeleye davet ederler. Kimi zaman da biz onlarla "sıcak temas" kurarız. En yalın biçimiyle yeryüzünde ekmek ve barınak aramak, aşk aramak, zorluklarla, macerayla ilişkiye geçmek demektir. Macera ve zorluk karşısında insanın duyarlılığı artar. Ve duyarlılıklarımız bir başkasında karşılık bulduğu sürece, bu dünyada güçlüyüz, varız, yaşıyoruz demektir. **Dostlarımız, duyarlılıklarımızın karşılık bulduğu insanlardır.**

Bir başkasının duyarlılığına karşılık göstermek, doğrudan doğruya ahlaki bir tutumdur. Öyleyse, **dostluk aynı zamanda bir macera ve mücadele ahlakıdır.** O nedenle, yeryüzünün bambaşka coğrafyalarında yaşayan ve kendileriyle asla tanışma fırsatı yakalayamadığımız birçok insanla da dostuz. Sözgelimi, vatan savunması konusundaki duyarlılığına karşılık gösterdiğimiz sürece, hapisteki bir Iraklının dostuyuz. Onurlu bir bağımsızlığı, tüketici bir birey olmaya yeğleyen herhangi bir Kübalı, bu duyarlılığına bizde karşılık bulursa, bizi dostu bilecektir.

Başkalarının duyarlılığına kayıtsız kalmak, dostluk sayesinde mümkün olan güvenden de mahrum kalmayı getirir. Bir başkasına güven duymak önemlidir. Üstelik insan sadece güvenmek değil, güvenilmek duygusuna da gereksinim duyar. Bir başkasının bize güven duyduğunu sezmek, kendimize olan saygımızı yükseltir, gurur verir. Güven duygusu, dışı başkasına, içi kendimize açılan bir kapı gibidir ve o kapının dostluktan başka bir anahtarı yoktur. Özellikle Batı'da, modern toplumlar, dostluktan arta kalan güven boşluğunu, her ne kadar hukuk sayesinde doldurmaya çalışsalar da, hangi hukuk kurumu, güven duygusunu, dost sıcaklığıyla sunabilir?

MODERN TOPLUM VE DOSTLUK

Kapitalist modernizmin hayatımıza getirdiği iş bölümü, sadece belli bir iş süresiyle sınırlı, ancak işin gerektirdiği biçim ve derinlikte ilişkiyi öngören bir arkadaşlık anlayışını dayatmıştır. Sözümona özgür bireylerden oluşan bir toplum yaratma iddiasındaki kapitalizm, iş arkadaşlığı ve "tanıdık" kategorileriyle sınırlı bir dostluk anlayışını öne çıkartıyor. Yarenlik, can yoldaşlığı, kan kardeşliği, asker, mapushane ve yatılı okul arkadaşlıkları, "modern dünya"da eskitilmiş "feodal ilişkiler" olarak unutulma tehlikesiyle karşı karşıya. Dostluğun, üzerinde yükseldiği yoğun yaşantı birliktelikleri, modern toplumda giderek külfet şeklinde algılanıyor. **Modernleşmenin sorunu, sanatsal bir fantezi olarak yalnızlık değil, bir gerçeklik olarak kimsesizleşmedir.**

Hesapta sadece kendi ayakları üzerinde durmayı ilke edinmiş özgür birey, saate, randevuya, takvime endeksli ilişkiler ağı içinde, batılı modern şehir yaşamının tadını çıkarıyor. Ama burada tuhaf bir çelişkiyle karşılaşıyoruz: "Özgür birey" öteki, elle tutulur, gözle görülür insanlara karşı bağımsızlaştıkça, saat, takvim, not defteri gibi soyutlamalara, giderek artan bir biçimde bağımlı hale geldiğinin sanki farkında değil. Modern toplumun dayatmaları nedeniyle, canlı bir dost yerine, ilişki düzenleyici programların "dostluğuna" mecbur kalmak, insan ve tarih açısından bir ilerleme olarak nitelenebilir mi? **Görüşmek için randevu almak zorunda kaldığınız bir tanıdık, dostunuz değildir.**

Burada, sıkça yinelediğim ve gözlerden kaçırılan hazin bir durumu bir kez daha dile getirmek gerekiyor: İnsanlık, bilgi ve iletişim çağı olarak adlandırılan bu dönem boyunca çektiği yalnızlığı, iletişimsizliği, belki başka hiçbir çağda çekmemiştir. Fakat "çağdaş küresel medeniyet" bunun farkındadır ve bireyin doğal, toplumsal konumu içinde kendiliğinden oluşması gereken dostluklar, tüketim kültürüyle yalancı şekillerde paketlenerek "özgür birey"e sunulmaktadır. İş yemekleri, iş yeri partileri, ev partileri, "clubbing"ler, "happy hour"lar, "single party"ler, "after work party"ler... Modern metropolitan dünyada, "ekstase" buharıyla, ışık ve ses efektleriyle donatılmış, tüketim ve meta kültürüyle bezenmiş, nefs, şehvet ve şiddet unsurlarıyla sinsice provake edilmiş ortamlarda, dostluk, ilişki, paylaşım arayan kuşaklarla karşı karşıyayız.

Üstelik, hesapta özgür bireylerin, özgür yönelimlerini yansıtan bu ortamlarda, dış görünümden, tüketilecek unsurlara, tercih edilecek konuşma ve söylem biçimlerine kadar, her şeyin denetim ve belirlenim altında olduğunu ayrıca vurgulamak gerekir mi?

Arkadaşlarla gizlice şarap içilecek zulası olmayan bir mahalle, artık mahalle değildir. Semte yeni yapılan bir binaya, hangi kızların taşınacağı üzerine yarenlik etme imkânı olmayan gençler, yoksullaşmışlardır. Türkiye gibi nefis bir akdeniz ülkesinde, yaz akşamları bahçe duvarlarının üzerinden, mahallenin en yakışıklı delikanlısı hakkında dedikodu yapma şansını yakalayamamış komşu kızlar, yoksul bırakılmışlardır. Mahalle arkadaşlığının, on, hatta yüzyıllar boyu bir gelenek ve kültür oluşturduğu Türkiye gibi ülkeler, modernizmin yoksullaştırıcı, 'tek tip'e indirgeyici tehdidi altındadır. Buluşmak için Mc Donalds önünden başka adresi olmayan gençler, dostluk heyecan ve coşkusunun ve hatta aşk'ın 'fabrikasyonu'yla yetinmek zorundadırlar. Buralardan macera çıkar mı?

ANTONIO MACHADO

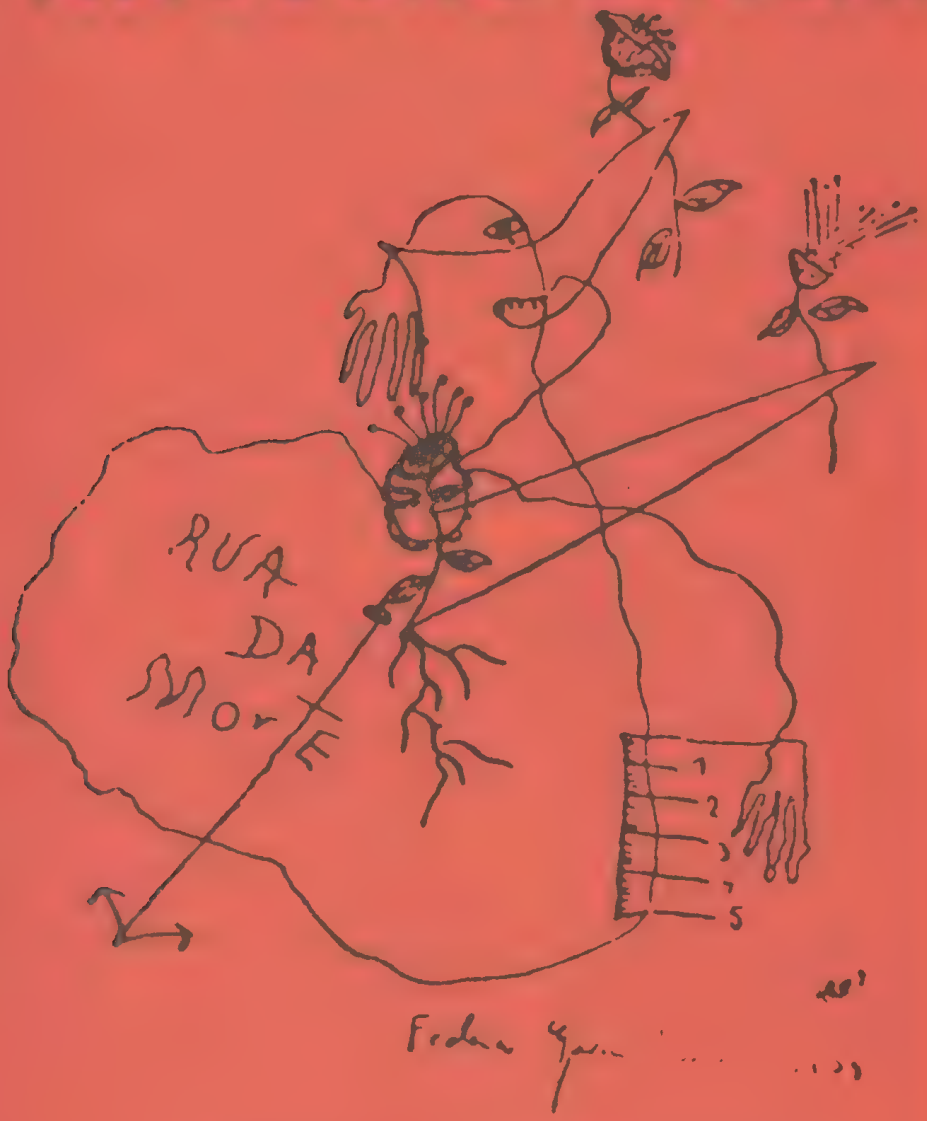

Tanrım, Canımın Parçasını...

Tanrım, canımın parçasını söküp aldın ya
benden,
kulak ver sesime bir daha, ulu Tanrım, yüreğim
feryad ediyor.

Senin ilâhi takdirin Tanrım, karşı benim
arzuma.
Ey, Tanrım, yüreğim ve deniz, kaldık
bir başımıza

Cinayetler

Bir yaz gecesi
-Açıktı balkon
ve evin kapısı-
ölüm girdi evime.
Yaklaştı onun döşeğine
Bana bile bakmadan-
kıvırdı narinler narini bir şeyi
-ipincecik parmaklarıyla.
Suskun ve bana hiç bakmadan
ölüm bir kez daha
önümden geçti. Ne ettin ölüm?
Bir yanıt vermedi.
Yavrum sessizliğe gömüldü,
ağrılar içindeydi kalbim.

Ah, ecelin kopardığı
ipti ikimiz arasındaki.

KAÇAK HABER

hasinesen@superonline.com
Hasine Şen

HER YERDE BALKANLAR VAR

1956 Romanya doğumlu şair ve oyun yazarı **Matei Vişniec**'in eserleri ve hayatı, bir taraftan Balkan edebiyatının ve Balkan yazarının sosyalizm döneminde yaşadığı zorluklara işaret ederken, diğer taraftan da çıkış yolunu Batı'ya 'kaçmak'ta bulan yazarların oluşturduğu 'balkan kökenli Batılı yazar' kategorisinin de bir örneğini oluşturuyor. Egemen rejimin dayattığı sosyalist gerçekçilik normlarının sanatın özüyle uyuşmadığına inanan Vişniec, bu karşıt tavrını şiir ve oyunlarına da yansıtır. 1987 yılında siyasi mülteci olarak Fransa'ya sığınma talebinde bulunur. Ülkesinde birçok oyun yazmıştır ama hiçbirinin Romanya tiyatrolarında sahnelenmesine izin verilmemiştir. Romen halkının Vişniec'in yapıtlarıyla tanışması ancak komünizmin çöküşünden sonra olur. Sosyalist gerçekçilik akımını reddeden yazar, **Kafka** ve **Poe**'nun sanat felsefesinden, absürt tiyatro, sürrealist ve dadaist akımların görüşlerinden etkilenmiştir. Oyunlarının başlıkları bile bu avangard tutumuna işaret ediyor: *Panda Ayılarının Frankfurt'ta Sevgilisi Olan Bir Saksafoncu Tarafından Anlatılan Öyküsü, Komünizm Tarihi Akıl Hastalarına Nasıl Anlatılır?, Yaşlı Palyaço Aranıyor.*

Genelde absürt tiyatronun izlerini taşıyan bu yapıtlarının yanı sıra, Vişniec'in anlatım tekniği ve sahne tasarımı açısından daha geleneksel olarak tanımlanabilecek oyunları da var, şu anda İstanbul Şehir Tiyatroları tarafından sahnelenen *Savaş ve Kadın* oyunu gibi. 1996 yılında yazılan *Savaş ve Kadın,* Yugoslavya'nın parçalanması esnasında çıkan savaşın iki kadın üzerindeki etkisi üzerinde yoğunlaşıyor. Biri, toplu tecavüze uğrayan sayısız Bosnalı kadınlardan biridir – Dora; diğeri ise, Kate, Amerikalıdır. Kate, Yugoslavya'ya toplu mezar kazılarında görevlendirilen askerlere psikolojik destek vermek için gönderilen bir psikologtur, ancak gördüğü vahşet sahnelerine dayanamayınca tecavüz kurbanlarının tedavi gördüğü bir klinikte çalışmaya başlar ve burada Dora ile tanışır. (Yönetmenliğini **Orhan Alkaya**'nın yaptığı oyunda Bosnalı kadını **Aslı İçözü**, Amerikalı kadını ise **Gülen Karaman** canlandırıyor. Yönetmen, metinde yer almayan üçüncü bir rol de katmış, **Muzaffer Berişa** tarafından oynanan bu rol, Balkan erkeğinin ruhunu temsil ediyor ve kendini sahnede akordeon çalan bir erkeğin varlığı ile ifade ediyor.)

Oyun, iki kadının diyalogları üzerine kurulu ve kadın bedeninin savaş alanına dönüştürülmesini bu kadınların bakış açısından irdeliyor. Karnında tecavüz meyvesi taşıyan Dora (Alkaya'nın oyununda Dora, etnik kimliği belli olmayan, genel anlamda Bosna kadınını temsil eden isimsiz bir karakterdir) bu çocuktan kurtulmak ister. Bosnalı kadının karnı, Bosna toprakları gibi, toplu bir mezardır. Askerlerin kazdığı toplu mezarlardan bir hayat kurtaramayan Kate ise Dora'nın karnındaki çocuğa yeni bir umut olarak bakar.

Oyunda en çok vurgulanan cümlelerden biri, tecavüze uğrayan Bosnalı kadının ona kimin tecavüz ettiğini bilmediğini vurgulamasıdır: "Bana tecavüz edenler Sırp mı, Hırvat mı bilmiyorum," der Bosnalı kadın, "Bilirsin, bizim orada herkes aynı dili konuşur." Burada tecavüze uğrayan Yugoslavya idealine de gizli bir gönderme yapılır. Ortak bir dil (Sırpça-Hırvatça) anlayışı, Yugoslavya'nın oluşturulması sürecinde benimsenen en temel ortak değerlerden birini oluşturur.

Yönetmen Alkaya da verdiği röportajlarda oyunun şu anda Türk seyircisi ile buluşmasının bu açıdan son derece önemli olduğunu vurguluyor. Alkaya, 20 yüzyılda oluşan üç temel üstkimlik örneği arayışına dikkat çekiyor: Birincisi, Sovyetler Birliği modelidir, ikincisi Yugoslavya örneğidir, üçüncüsü ise "çok etnikli Anadolu ve Rumeli coğrafyası üzerine, o etnik grupları bir üstkimlikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kimliğinde buluşturan arayıştır." Yönetmen, Matei Visniec'in bu oyununu çok güncel bulma ve sahneleme nedenlerinden biri olarak bu benzerliği gösterirken duyduğu tedirginliği de dile getiriyor: "1989 yılını izleyen dönemde önce Sovyetler Birliği dağıldı. Yani bu coğrafyada bir dağılma hareketi başladı. Arkasında 1992-96 iç savaşında Yugoslavya dağıldı. Altı devlet ve özerk bölgeler çıktı bir devletin içinden. İster istemez Türkiye Cumhuriyeti'ni de bu sürecin içinde dikkatle izlenmesi ve titizlenilmesi gereken bir noktada görüyorum. Sovyetler Birliği deneyiminden ortaya devletler, devletler, devletler çıktı. Kolay denetlenebilir, küçük devletler... Yugoslavya iç savaşı deneyiminde çok acı ve çarpıcı bir biçimde bu ortaya çıktı. Ben, pro-Balkanizasyon'un içinde bulunduğumuz 'ırkçılığın tırmandırılmaya çalışıldığı süreçte' Türkiye Cumhuriyeti için de dikkatle izlenmesi gereken bir politik süreç olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla, 'Savaş ve Kadın' oyununun temel yaklaşımı, tarihin bu aralığında son derece sıcak, yakıcı ve güncel."* Oyunun en çarpıcı cümlesi olan "Her yerde Balkanlar var" ifadesi de Vişniec'in oyununun güncelliğine işaret ederken Balkan, Balkanlaşma gibi kavramları yeniden değerlendirmeye de davet ediyor.

* **Çalkivik, Suha**, "Cehennemden Çıkış Yolları" Birgün Gazetesi, 5 Eylül 2005.

Not: Bosna savaşını konu eden Bosnalı bir yazarın kitabı daha çıktı – **Cemaleddin Latiç**, *Srebrenitsa Cehennemi,* çev. **Suat Engüllü**, Bihmed yayınları, Bursa

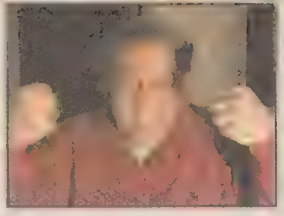

Metin Kaçan

Olyimpos'lu Kaptan Eudemos Çıralı'da Tahtavilla'da rüyada...

Son limana girdi demirledi gemi, çıkmamak üzere.

Çünkü ne rüzgârdan ne de gün ışığından medet var artık.

Işık taşıyan şafağı terk ettikten sonra Kaptan Eudemos.

Oraya gömüldü gün misali kısa ömürlü gemisi, kırılmış bir dalga gibi"

İki bin üç yüz yetmiş beş metre yüksekliğindeki Tahtalı Dağı'nın antik ismidir Olimpos. Yüce dağ ulu dağ anlamına gelir. Oliypos Likya birliğinde üç oy hakkı vardır. Bir dönem Ceneviz ve Rodos şövalyelerinin akınına uğrasa da on beşinci yüzyılda Fatih Sultan Mehmet'in döneminde Osmanlıların eline gecmiştir. Ancak Olimpos'ta on yedinci yüzyıla kadar Türk yerleşimi olmamıştır. On yedinci yüzyılın ortalarında Tekeoğulları yöreye gelerek yerleşmişlerdir. Esen Çayı vadisinde Likya'nın başkenti Xanthos ile pınara vardır. Olimpos daha kuzeyde kalır. Yanartaş Çıralı tarafından girilince Olimpos üç kilometrelik batıya düşer. Likya'da M.Ö. 1000'de konuşulan dil Likce dir.

Hitit kaynaklarında Likya sözünün Lugga sözünden geldiği anlatılır. Klasik çağlardaki Lykaonia (günümüz de Konya bölgesi) sözününde Lugga sözüne dayandığını göz önünde tutarsak Lugga'lıların Konya bölgesinden Likya'ya gittiklerini ya da her iki bölgede yaşadıklarını düşünebiliriz.

Sahilden Olimpos Deresi'ni geçip turnikelerin karşısında bir süre duruyorum. Dere kenarı sazlıklar üç adam boyu kamışlar, çakıl taşları arasında ölü karetta yavruları, kola

kutuları, uçusan gazete kâğıtları ve Olimpos'u hiç terk etmeyen iki martı, özgürlüğün, adaletin ve merhametin simgeleri.

Liman anıtsal mezarlara yaklaştıkca Kaptan Eudemos'un mezarını görüyorum. Korsanlar tarafından parçalanmış bu lahitin üzerinde bir asker ve bir arslanın savaşını anlatan mozaik durmakta. Mozaik kalenin batı duvarında öylece duruyor. Doğudaki lahit ise Marcus Aurelius Zosimos adında bir Olimposluya ait. Kaptan Eudemos aynı zamanda Zosimos'un dayısıdır. Bunu da lahitten öğreniyorum. Kaptanın lahitinin üstünde benzersiz bir gemi kabartması var. Yelkensiz, direksiz ve küreksiz olan geminin kıç bordası üzerinde bir Aphrodithe kabartması yer almakta. Geminin içindeki çerçevedeki yazıda ise kaptan Eudemos'un Marmara ve Karadenize yolculuk yaptığı seferleri görüyorum. Tanrım görüyorum.....

Dokuz kilometrelik sahilde bir ben, bir de bastonla yürüyen turist amca var.

Gece ansızın çöker Olimpos'a bir yıldız yağmuru başlar ufukta, mezardan çıkan kaptan Eudemos elinde tutar— korkma der. Korkma sönmez bu şafaklar. Feci halde tırstım!...— Kaptan-Türk mü? Ben mi Olimposluyum? Karıştırdım!...

Gidiyoruz kaptan Eudemos'la Çıralı'ya doğru sahilden. Buralar diyor — Hep halalarımın mandalina bahceleriydi bizim zamanımızda, bak şimdi eller aldı.—Doğrudur Eudemos Kaptan, ne diyebilirim!...

Kaptan.—Hadi şu Merhaba Kafe'de duralım, onlar da eski akrabalarım. Bi yaprak sarması bi çay içelim, içimiz ısınsın, havaya bak nasıl çalkalıyor. Kayahan ve Deniz misafirperver insanlar selam verirsin selam alırlar. Çıralı'nın sahilinin taşları bir başkadır, birbirine benzeyen iki taş bul gel beni tekrar lahite koy. Bulamazsın, bulamassın.

On beş dakikalık ruzgâr sesiyle yapılan yolculuk ve çalkantılı deniz, ikibin yıl sonra lahitinde uyuyan Eudemos'u yormuştur.

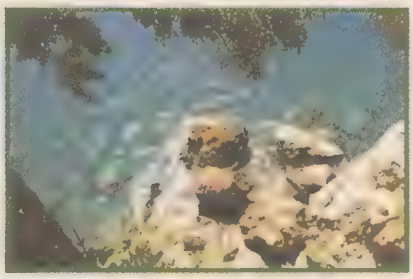

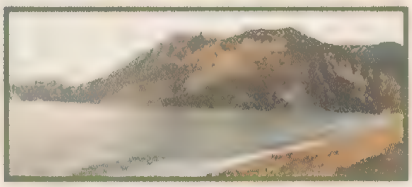

—Gel şu içeriye doğru gidelim Tahtavilla'da bi uyku cekip akşam şölenini yaşayalım. Ne de olsa yemek insanoğlu için her zaman bir sölen olmuştur. Üstelik bir de lezizse, deme gitsin. Tahtavilla'da yemekler yenmiş //Engin'de yavaş yavaş günün minesi soldu //Dünya malına güvenme Engin ol gönül engin ol. Şarkı ve türküleri dinlenmiştik. Antik çağ ikonografisinde Tahtalı Dağı volkan topluluğunun jeolojik evrimini incelemeye çıktık. Buzul çağı çöküntüsünün devamı olan bu dağın sakinleri arasında en meşhuru Zeus'tur. En tepede oturur, kızdığı zaman şimşekler çaktırır. Eros işi oklar. Dağın kuzey yamacında //Okçuoğlu kürkü giyen dağ ahalisi tarafından satılır. Dağdaki alışveriş bitince dönülür, bir yorgunluk kahvesiyle beraber Tahtavilla'da yatılır, sabah tüm dertler atılır.

Sabahın aydınlığına sığınan Kaptan Eudemos, Olimpos'ta mermer lahitte yatacağıma Çıralı'da Tahtavilla'da yaşarım.

Kentlerde beton lahitlerde yaşayanlara sesleniyorum. Gel, gör, git. İşte telefon numaram; 0242 825 73 38-39

Akıl mutluluğu arayan akıldır.

İlyaz Bingül

RESİM YASAĞI VE ROMAN

Resim yasağının İslamiyetle sınırlı olmadığını biliyoruz. *Tevrat* yada *Kabala* da imgesel tasarımlara kapılarını sıkı sıkıya kapamıştır. *Kur'an*'da, *Tevrat*'ta olduğunun tersine, tasviri açıkça yasaklayan bir buyruğa rastlamıyoruz. *Tevrat*'sa her türlü tasvire karşıdır ve resim yapmayı yasaklar. *Tevrat*'tan "Ne yukarıda gökte, ne aşağıda yerde, ne de yerin altında suda bulunanın resmini yapma, onlara tapma ve hizmet etme. Çünkü ben, senin Efendin ve Tanrın, kıskanç bir Tanrıyım" (Çıkış 20, 4) alıntısını yapan **Mazhar Ş. İpşiroğlu**, *Tevrat*'ın "kıskanç Tanrı"sının dini olan veya olmayan konuları ayırdetmeksizin her türlü tasviri yoruma yol açmayacak bir kesinlikle yasakladığını vurgular (İpşiroğlu, 2005; 15). **Musa** aracılığıyla İsrailoğullarına Tanrı'nın ilettiği on emirden –resmi yasaklayan- ikincisi yetmez, Levililer bölümünde suretler bir kez daha yasaklanır: "Kendinize putlar yapmayacaksınız, oyma put da heykel de dikmeyeceksiniz, yontmayacaksınız, ülkenize önünde secde etmek üzere figürlerle süslü hiçbir taş koymayacaksınız..." (Levililer XXVI, I.) Burada yontulan taşlar ve heykelden söz edilmektedir, freskler yada yağlıboya resimlerin yapılabileceği anlamı çıkarılabilir. O dönemde ortaya çıkmamış olan bu tür figürlü anlatımlar da başlangıçtaki yasaktan payına düşeni alacaktır. Ne de olsa "Başlangıçta söz vardı"r. Bu yüzden de imgeler hiçbir zaman kutsalın içine katılmamış, sözün mutlak egemenliğine ortak edilmemiştir. "Yahudilerin Tanrısı kıskanç bir Tanrı'dır. Bu yüzden ister tanrısal nitelikli olsun, isterse hayvan ya da insan nitelikli, her türlü temsil, canlandırma biçimini yasaklar. Sanat baştan çıkarabilir, dolayısıyla putataparlığa yol açabilir" (Avril, 2005; 37). Eski Ahit'i eski çağların ana kültlerine karşı erkekler tarafından yazılmış, günümüz için fazlasıyla cins ayrımcı olarak değerlendirilebilecek bir bağımsızlık deklarasyonu olarak gören **Camille Paglia**'ya göre "Tanrı'ya kurnazlık atfeden Musevi dini, insanın yaptığı sanata karşı hoşgörülü değildir" (Paglia, 2004; 51-52).

Akhenaton dönemindeki din kavgaları yada felsefi kavgaların arasında görüntü çatışmasına da yer ayrılmıştı. Yalnızca Eski Mısır'da değil, Eski Yunan'da da resim hafifletilmiş, sulandırılmış bir gerçeklik ol-

duğu, bu yüzden de hakikat olamayacakları, bir gözaldatımı olduğu için Platon ikonakırıcılığın temellerini atar: "Nesneleri belirten resimlerin nesnelerin içindekileri göstermekten ne denli uzak olduğunun farkında değil misin?" (**Platon**, *Diyaloglar*, 1982; 250/Kratylos: 432d). Antik resim kavramında bir anlam, dahası bir asli, öz anlam söz konusuydu; oysa resim rengin ve biçim ötesine geçip yumuşaklığı, sıcaklığı, devinimi, canı, düşünüyü vb. içine alamıyordu. Bu yasak, kutsal kitab'ınki gibi mutlak değildi kuşkusuz, ama 'sanat' düşmanlarına örnek olmaktan geri kalmayacak, **Pascal** *Düşünceler* de bir adım daha ileri gidecektir: "Resim ne kadar da boş bir şey, asıllarına hiç de hayranlık duymadığımız şeylerle bizde hayranlık uyandırıyor."

Yahudilik ve İslamiyetin yanı sıra Hıristiyanlık da zaman zaman imaja, tasvire, idole büyük bir nefret duymuş, Hellenistik pagan ikonografiyi Hıristiyanlaştırarak sürdüren Bizans kültüründe 726-843 yılları arasında gelişen İkonaklazma hareketi tasvir sanatına büyük bir darbe indirmişti. Almanca Bilderstreit diye anılan bu tartışma, kanla sonuçlanacak bir kavgaydı. İkona kırıcılar Kutsal Kitap'taki, "Yukarıda gökyüzünde ya da aşağıda yeryüzünde yaşayan hiçbir şeyin ya da benzerinin herhangi bir suretini yapmayacaksın" (Çıkış 20:4) diyen İkinci Emir'i referans alıyordu. Bu tartışmada imparatorlar esas olarak ikonalara karşı, keşişler ve ruhban sınıfı ise ikonalardan yanaydı. Her şey, imparator **III. Leon**'un, İmparatorluk Sarayı'nın cümle kapısı Halke'de duran önemli **İsa** ikonasının yok edilmesini emretmesiyle başladı. İmparatorlar, askerlerine sadece başkentte değil, Bizans İmparatorluğu'nun her tarafındaki ikonaları tahrip etti. Bu hareket, sanatçıların insan resmi yapmalarını yasakladı. "O zamana kadar *Tevrat*, *İncil* konuları ve apokrif yazmalar, tasvir sanatı için sınırsız esin kaynağı idi. Yasaklamayla birlikte, insanlı konuları anlatma yerine, haç ve bitki süslemeleri gibi, cansız ve hareketsiz nesnelerin resmi yapıldı" (**Mülayim**, 1983; 101-102). Bu fırtınadan kurtulabilen tasvirler, antik çağdaki anlamlarıyla değil, Hıristiyanlık ikonografisindeki yorumlarıyla ayakta kalabildi.

1494 yılında, Floransa'da ortaya çıkan rahip **Fra Girolamo Savanarola** etkili vaizleriyle, insan elinden çıkan her türlü eşyayı lanetler; şehrin meydanına **Pulci, Bocaccio ve Petrarca**'nın en güzel minyatürlü eserleriyle yağlı boya tabloları yığdırıp yakar. Bu yasaklamaların nedeni, inancı bozabilecek şekilde somut görüntüsü olan bir başka Tanrı'yı reddetmektir.

"Pictorial turn" (resme dönüş)'ün moderniteye yada çağdaş görsel kültüre özgü olmadığını, suni perspektifin icadı, re-

sim sehpasının ortaya çıkışı, fotoğrafın icadının dışında antik dünyada da resme dönüşün versiyonlarıyla karşılaştığımızı söyleyen **Mitchell**'e göre, "resme dönüş" kültür tarihinin farklı dönemlerinde, genellikle de yeni sosyal, politik yada estetik akımlara eşlik eden yeni bir reprodüksiyon teknolojisinin yada imajlar takımının sahneye çıktığı anlarda tekrar ortaya çıkan trope/mecaz yada düşünce figürüdür. "Putperestliğe dönüş resme dönüşün en fazla endişe uyandırıcı formudur ve genellikle halk yığınlarının ister ideolojik bir kavram ister karizmatik bir lider figürü ol-

sun fark etmez, yanlış bir imajla yanlış yola sevk edilecekleri korkusunda temellenir. Resme dönüşler genellikle Tanrı'nın kelamı'ndan sözel okuryazarlığa kadar herşey için bir tehdit olarak imajın "yeni hakimiyeti"nden endişeye kapılmasıyla ilişkilendirilir. Resme dönüşler genellikle kelimeler ile imajlar arasında yapılan ay-

rımın bir versiyonuna davetiye çıkarır; söz yasayla, okur-yazarlıkla, elitlerin yönetimiyle, imajlar popüler hurafelerle, okur-yazarlıktan yoksunlukla ve cinsel denetimsizlikle birleştirilir. Böylece, resme dönüş, kelimeden imaja dönüştür ve bu, zamanımıza özgü bir şey değildir. Ancak bu, bütün resme dönüşlerin birbirine benzediği anlamına gelmez: her resme dönüş belirli bir tarihte ortaya çıkan spesifik bir resmi gerektirir" (Mitchelll, 2005; XV-XVI).

Resim yasağı, dahası düşmanlığı süreklidir, fakat bunun bir başlangıcı vardır. Bu hareket çok belirgin ve olumlu bir olaydır Kounillis'e göre, çünkü sanata bir başka düzlem kazandırır.

"İkona" kavramı antik bir kavramken, "figür(asyon)" Batı düşüncesinde ve resminde yeni bir kavramsallaştırma olarak boy atar. Fizyonomi de kaynağını burada bulur. Biçim, yalnızca bir biçimleme meselesi değildir. Burada dikkat edilmesi gereken, bir insanın bir başka insanı belli bir kurallara göre betimlemesi (Kounellis, Beuys 2005 içinde; 51). Doyurucu bir ifade olmakla birlikte, "taşınabilir dini imgeler" yada "ilahi olanın imgesi" anlamında, Türklerin "ikona" kültürü yoktu, denilebilir. Yunanca "eikon"un (İbranice'de tselem, Latince'de imago) temel anlamının bire bir "imge"/resim olduğunu göz önünde bulundurursak, Türklerde 'resim' kültürü yoktur, denilemez.

"Türk-Osmanlı İkonolojisinden Romanına Doğru" adlı yazının konusu olmasına karşın şu kadarcığını belirtelim: Resim yazıdan öncedir. –Önce 'resim' vardı! Bu öncelik Türk kültür/'göz' tarihinde de korunur. Yazıdan önce resim vardı ve Türklerin "ilk" 'resim'leri mezar taşlarıydı. Çinli kaynakların "mezarın çevresine örülen yapı üzerine mevtanın çehresini, ömrü boyunca iştirak ettiği savaşları tasvir eden taşlar dikerdi" gözlemini, XVIII. Yüzyıl Türk tarihçisi **Ebu'l Gazi Bahadırhan**'ın aynı yöndeki bilgileri teyit ettiğini belirtir **Gumilev**. Ebu'l Gazi, *Şecere-i Türk* adlı eserinde, eski Türkler hakkında şu satırları yazar: "Birinin sevdiği bir kişisi, kızı veya kardeşi öldüğü zaman, ona benzeyen bir heykelini yapar, evine dikerlerdi. Türkler Müslüman olduktan sonra aynı geleneği beş yüz yıl boyunca sürdürmüştür" (Gumilev, 2005; 118-129).

Türk toplum hayatında, Bizans döneminde ikonun ve Batı Avrupa'da mobilize nitelik taşıyan resmin kamusal gözle teması anlamında, dini yapıların süslemesinde, bezeme nitelikli kitabelerde ve çeşitli küçük eşyalarda tek levha olarak kullanılan çok önemli bir bezeme öğesi olan "hat"; kitaplıklarda bir hazine gibi korunan yazma kitapların içine şıkışıp kalmış, ancak birkaç uzmanın arayıp tarayarak görebildiği minyatürün tersine, ikonolojik bir değere sahiptir ve bir "sanat" dalı olarak da görülmüştür. Hattatlar, minyatür yapan nakkaşlardan daha yüksek bir statüye sahiptiler. "İslam uygarlığında hat, büyük bir sanattır. Sadece kitap yazmaktan çok fazla uygulama alanı olan bir kültürel üretim alanıdır" (**Kuban**, 2005; 176). Minyatür, bağımsız bir sanat dalı olarak değil, kitap süslemek amacıyla kullanılmıştır. Önemli minyatürlü yazmaların çoğunda hattatın adı bilinmesine karşın minyatürü yapan nakkaşın adının unutulmasında bir sakınca görülmemiştir. "Hattatlar Kuran yazdıkları için cennetlik sayılmışlar, Nakkaşlar'sa "kafir yazısı" yazdıkları, yani resim yaptıkları için cehennemlik sayılmışlardır" (**Aksel**, 1967; 18).

Osmanlı-Türk toplumsal yaşamında "resim yasağı"ndan söz edebiliriz, ama 'resim' yokluğundan, hayır. Mezar taşları, hat, minyatür, gece resmi ya da ışıklı resim de denebilecek mahya, bez korumasıyla duvara asılı bir tür duvar resmi "Mushaf", dahası yapı olarak caminin

'resmi', kilim/halı, Karagöz göstermelikleri, Mevlevi resimleri vb.nin yanı sıra, Osmanlı toplumsal yaşamında örülecek kamusal gözün erişim alanına sızan çini de, bir başka "ikonolojik" öğedir. Adeta bir "duvar resmi" olarak kullanılan çini, özellikle çiçek stilizasyonunda doğa gözleminin soyut bir biçim anlayışı çerçevesinde bezeme özelliği tek parçadan büyük panolara doğru gelişim göstermesiyle Osmanlı sanatının en önemli -ikonolojik- yaratılarından biri olarak sivrilir. Bizans yapılarında bütün yüzeyleri kaplayan mozaiğin yerini, Osmanlı mimarisinde sarı, fıstık yeşili mavi, patlıcan rengi, siyah, beyaz ve sonrasında da Bolu veya domates kırmızısı adı verilen ve sır altında diğer renklere göre daha kabarık duran bir kırmızı ile yapıyı bir renk çemberiyle kuşatan çini almıştır.

1561'de inşa edilen Rüstem Paşa Camii, Sultan Ahmet Camii, Sokullu Mehmed Paşa, Eski Valide, Takiyeci vd. camilerin yanı sıra Topkapı Sarayı içindeki Revan ve Bağdat Köşkleri, Sünnet Odası, II. Selim'in yatak odası ve **III. Murad**'ın Hasodasından büyük kahvehanelerin çay ocakları, duvarları gibi din dışı yapılarda boy gösteren çini sanatı, sanat tarihçisi Doğan Kuban'ın belirttiği üzre (2005; 190), 17. Yüzyılın sonunda birdenbire duraklar. Anadolu'daki Celali isyanları İznik çini atölyelerinin faaliyetini azaltır. 15. yüzyıldan beri çini ürettiği kabul edilen Kütahya, çinicilik merkezi olarak gelişmeye başlar. 18. yüzyılda ise Kütahya, 3. yüzyılda ilk Hıristiyan konsüllerinin buluşma yeri de olan İznik'in yerini alır. İznik ve çinileri yerinden edilir.

Edebiyat tarihinde, türlerin gelişiminde "yerinden etme"nin önemli bir yeri olduğunu (Northop Freye) anımsatıp "edebiyatla plastik sanatları birbirinden ayırmak zorundayız" uyarısında bulunan ünlü roman kuramcısı **Lukacs**'ın şu sözlerini, edebiyat tarihçilerinin dikkatine sunuyorum: "Plastik sanatlarda; aşkın ve alegorik konulara (yalnız süsleyici türden de olsa) estetik bir nitelik verilerek alegorinin tehlikelerinin üstesinden gelinebilir ve gerçekçilikle arasındaki uçurum bir anlamda ortadan kaldırılabilir –bunu en iyi açıklayan örnek de Bizans mozaikleridir. Bu süsleme öğesinin edebiyatta tam

bir karşılığı yoktur; süslemenin ancak mecazi anlamda ve ikinci derecede bir rolü vardır edebiyatta. Bizans mozaiği niteliğindeki alegorik sanata edebiyatta pek az rastlanır" (Lukacs, 1979; 45). –"Mozaik yazı beni gitgide sarıyor. Ya da ben ona sarılıyorum. Çizgisel anlatımı hanidir unuttum" diyor bir mektubunda **Bilge Karasu** (2002, 113). Bu sözleri de Türk edebiyatı tarihçilerinin, Türk 'roman'ı kuramcılarının dikkatine...

Roman aracılığıyla Osmanlı-Türk okuyucu-dinleyici insanı yeni bir okuma-görme deneyime açılır. Roman okumak her şeyden önce, masal, destan, meddah, halk hikayesi vb. anlatıların kolektif ve duyuşsal alımlanmasının tersine, okuyucunun yalnız ve soğuk odasını gereksinir. Roman okumak, kestirmeden dersek, bir yalnızlık türüdür. İkincisi "roman" okumak demek resimleri okumak demektir. İlk romancılarımızdan **Ahmet Mithat Efendi**'nin kimi 'okuyucu'ları eski alışkanlıklara bağlı kalarak yada okuma bilmediği için kulağıyla 'okuma'yı sürdürse de, Osmanlı-Türk 'roman'ı da kulaksal/işitsel değil, göz'sel bir edim olacaktır. Dolayısıyla Türk 'roman'ını kavrayabilmemiz, ayrıntı da olsa, bir yanını aydınlığa

çıkarabilmemiz için toplumsal, siyasal, kültürel, tarihsel oluşumların içi sıra 'roman'ın yazıldığı ve yazılmazdan önceki dönemlerde toplumsal, kişisel göze, dahası "gönül gözü"ne sinmiş 'resim'leri, "ikonolojik" nesneleri saptamamız, envanterini çıkarmamız, 'göz'ü nasıl yoğurduğunu açığa çıkarmamız, yorumlamamız gerekir.

"Romanoloji: Hıristiyanlığın Resminden Romanına Doğru" adlı bölümde Avrupa romanının resimle, özellikle merkezi/suni perspektifle nasıl içiçe geçtiğine, vahiy-sözden imaj-söze geçişte, İncil'in kanonlaştırılması ile edebiyat kanonunun kesişme noktalarına, betimleme ve figürün (sırasıyla:İsa'nın, 'yol'a koyulan ermişlerin, seküler kahramanın), "roman"ın oturgalarından biri olduğuna değinmiş, ardından da "Türk Romanı Resimsel mi?" diye sormuştuk

"Resim yasağı" bağlamında, Türk 'roman'ının geçmişteki oturgalarını saptamamız ve geleceğine ilişkin seçimimize yönelik iki soru:

1. "Resim yasağı"nın, Türk 'roman'ının biçimlenmesinde nasıl bir etkisi/katkısı olmuştu?

2. Hıristiyan resim geleneğine eklemlenen **Picasso**'dan **F. Bacon**'a figür, insan ve yüzü, yamulmuş da olsa resmediliyordu; **Joyce, Beckett, A. Robbe-Grillet**'nin romanları bu 'resim'le uyumluydu. Ya peki Batı resminde büyük bir kırılmanın mimarı **Klee/Kandinsky**'nin Musa'nın ikinci emriyle uyumlu, figürsüz/suretsiz resminin "roman"da karşılığı, yeri var mı?

Görme ve görselliğe ilişkin düşünümler, yekpare bir bütün olmayıp kimi kesintileri de bağrında taşıyan Batı görme geleneğine ve Paglia'ya göre Eski Mısır'a -göbekten bağlıdır demek çok yanlış olmasa bile, olası çıkış kapılarını hepten tıkama tehlikesini burnumuzun dibine dayadığı için- en azından, atıfta bulunmak zorunda kalacaktır, diyebiliriz. Yalnızca görsel sanatlarda değil, görme/resim/imaj Platon'dan "resim (bild) bizi esir aldı" diyen Wittgenstein'a felsefenin de boğuştuğu bir sorunsal olagelmiştir. İmaj/resim/görme 'roman'ın da bir sorunsalıdır. Görme geleneği, insanoğlu ayakları üzerinde dikilip hayvansal burundan insanal göze geçtiği ana kadar geri götürüleceği için Batı görme geleneğinin aslında yekpare bir sorunsalın kısmi parçası olduğunu da söyleyebiliriz, söylerim.

İnsan doğadan kopup kültürün içine sıkıştıkça görüntü/resim/imaj da cisimden ayrışmakta, aşkınlaşmakta. İmajların cisimden kopması, hele hele ki imlediği cismin yerine geçmesi, yetmezmiş gibi bir de taşınabilmesi, çoğaltılabilmesi insanın imajın sığlığına ve uzlaşmacılığına teslim olmasına, dünyanın/anlamın görsel olarak kuşatılmasına, manipüle edilmesine ve denetimine yeni olanaklar sağlamakta, gerek o an olan gerekse gelecekteki olası yeni dünyaları silmekte, önünü tıkamakta.

Michel Zéraffa romanın gerçeği yansıtmadığı, fakat görüntüleri, toplumsal zıtlıklar temeline dayanan hayattaki görüntüleri açığa vurduğunu; edebiyatı da genel olarak ideolojik üretimin bir işlevi olarak görür. "Kurgular: Roman ve Toplumsal Gerçeklik" adlı kitabında Zéraffa "romancı, kaçınılmaz biçimde, tüm çelişki ve çatışmalarıyla üretimin gerçek sistemini maskeleyecek şekilde tasarlanmış olan ideolojik üretim sisteminin bir parçası ya da bir bölümü olur" der (aktaran Orr, 2005; 81)

Akıl, bilim, nesnellik ve gerçekçilik bayrağı altında temsil dünyasını istila eden yapay perspektife köklenmeyen Türk 'roman'ı, olası dünyalara "yazınsal uzam" açılımı sunabilecekken, reklamcı-yazar yada gazeteci-yazar da denilen iştihahı kabarmış çapulcu sürülerine dek gevşiyen bir yelpazeye ilişerek "romanı piyasa toplumu için gerekli anlam ve değerleri yerleştirmenin bir aracı olarak" (Bingül, 2005-6; 63) kullanan yada kullanılan "roman"cılar, Tanpınar'ın 1936'larda dediği "romanın bir sanat eseri olmaktan çıkıp da bir ustalık işi, makineleşmiş bir hüner haline geldiği" konfeksiyon işi yada "alaska frigo, gazoz –tıktıktık; patlamış mısır –tıktıktık" türü 'patlamış roman' yazadursunlar...

Alıntılanan Yayınlar

Aksel, Malik (1967) *Türklerde Dini Resimler*, Elif y., İst.

Avril, Nicole (2005) *Yüzün Romanı*, çev. **Sema Rifat**, Doğan Kitap, İst.

Barthes, Roland (1989) *Yazının Sıfır Derecesi*, çev. **Tahsin Yücel**, Metis y., İst.

Beuys-Kounellis-Kiefer-Cucchi (2005) *Bir Katedral İnşa Etmek* (Tartışma), çev. **Ahmet Cemal**, Sel y., İst.

Bingül, İlyaz (2005-6) *Türk Romanına Dair Notlar: Gerçekçilik, Piyasa Toplumu ve Burjuvazi*, Sınırda, sayı 4, İzmir

Gumilev, L. N. (2005) *Türklerin Altay Kolu*, Avrasyadan Makaleler-1, çev. **D. Ahsen Batur**, Selenge y., İst.

İpşiroğlu, Mazhar Ş. (2005) *İslamda Resim Yasağı ve Sonuçları*, YKY, İst.

Karasu, Bilge (2002) *Haluk'a Mektuplar*, Devin y., İst.

Kuban, Doğan (2005) *Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Anahatları*, YKY, 2. bs., İst.

Lukacs, György (1979) *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı*, çev. Cevat Çapan, Payel y., 3. bs., İst.

Mitchell, W. J. T. (2005) İkonoloji, çev. **Hüsamettin Arslan**, Paradigma y., İst.

Mülayim, Selçuk (1983) *Sanat Tarihi Metodu*, Anadolu Sanat y., İst.

Orr, John (2005) *Trajik Gerçekçilik ve Modern Toplum*, çev. **Abdullah Şevki**, Hece y., Ank.

Paglia, Camille (2004) *Cinsel Kimlikler: Nefertiti'den Emily Dickinson'a Sanat ve Dekadans*, çev. **Didem Atay-Anahid Hazaryan**, Epos y., Ank.

Platon (1982) *Diyaloglar 1* içinde, *"Kratylos"*, çev. **Teoman Aktürel**, Remzi y., İst.

Cüneyt Özdemir

KAÇAK
ANLATI

...ve sonbahar gelmiş gibiydi bir anda

Garip bir çağ anlayışı bu, ne tuhaf bir mevsim tarifi...

Dışarıda bitmek tükenmek bilmeyen yağmurlar yağıyordu. Şemsiyeyi açtığımda paçalarım donuma kadar ıslanıyordu. Çok kimsesizdi damlalar ve ben biraz da bu yüzden kendimi çocuksu bir yalnızlıkta hissediyordum.

Onunla kim diğerini daha çabuk unutacak oyunu oynamaya başlamıştık .

O hep başı çekiyordu. En tehlikeli aşamasındaydık dökülen yaprakların.

Birbirimizden sözcükleri gizlemek yerine kaçırmaya çabalıyorduk. Ben ondan bir gayret, o ise benden hiçbir şey istemiyordu.

Ah bir ölsem diye umuyordu ama ben de ölmüyordum, ölemiyordum bir türlü.

Garip bir zaman aralığıydı.

Zaman durmuş gibiydi belki. Bu yüzden ne bir şey istiyor ne de herhangi bir şeyden korkuyordum. O yoktu ki zaten.

Artık yoktu ya da hiç olmamıştı, olmayacaktı. Beni benleyken terk etmişti ya da hiç gelmemişti.

Şimdi ben yağmurdan medet umuyordum. Arsızca ıslanıyordum .

Elimdeki şemsiyeyi açmak gelmiyordu elimden.

O ise beni oyalıyor, kaçıyor, kendini benden kaçırıyordu. Kaçırdığını sanıyordu. Ben de inanmış gibi yapıyordum. İnanmıyordum ama yine de ıslanıyordum. Biliyordum sonbahardı. Geçerdi. Kalmazdı. Birgün parkta birini görmüş ve çok konuşmuştum. Bir kitapçıda çalışıyordu. Yıllardır mutluydu ve ben biliyordum. Göbeğinin üzerindeki kışlık kazağından gözümü alamıyordum Onunla yemek yemek, konuşmak ama çokça susmak istiyordum. Anlatamıyordum. O ise ne beni ne de bu kendi güzelliğini görecek kadar kendini kaybetmişti. Hep bana sitem ediyordu. Kızıyordu. Tüketime açmıştı. Aman tanrım! tüketiliyordum göz göre göre. Aldırmıyordum. Yağmur yağıyor bulutlar açıyor bulutlar kaçıyor ben kovalıyordum. Votka içiyordum bir hayli. Yardım ediyordu sonbaharı geçiştirmeme. Etrafımda herkes bir psikologda votkanın yerine mantıklı bir teselli arıyordu. 35'lerimize yeni gelmiştik, bedenlerimiz yorgundu her birimizin... ve yeni bedenler istemiyorduk garip bir şekilde alışılanın tersine.

Yapraklar dökülüyor, rüzgâr esiyor, çöpçüler bahşişçi davulcuları kovalıyordu. Birileri uzaklardan anlamamazlıktan geliyordu ne desem, habire. Uzaktı belki sahiden. Ben anlıyordum nedenini. Kızıyordum için için... Sonra o aramıyordu. inadına uzak duruyordu. Ben de kendi kendimi telkin ediyordum. Olsundu. Sonbahardı. Votka güzeldi. Yapraklar dökülüyordu. Ben onun tariflerine uymuyordum neyse ki. Beni kaybetmişti, bulmayı ummuyordu. Olabilirdi. Ne yapılabilirdi ki? Kaybolmuştum ben de... Kaybolmuştum bir zaman aralığında. Kayıptım.

"Kayıp" hem ne güzel kelimeydin sen sahi!

Herkes kendi tatil planını çiziyordu artık. Rüzgâr daha sert esiyordu. Poyrazdan vurduruyordu zaman. Ah o zaman! Ben votkanın içine mandalina doğruyordum. Televizyonun sesi kısılıydı, açıkken zaten görmüyordum. Bir hayli aynı çalıyordu radyolar. Ben çokça kendime tutsak düşmüş, korkuyordum kendimden. Ve yağmur ayaklarımı ıslatıyordu arsızca. Kaçar gibi geçiyordum sokaklardan. Karanlıktı bir hayli. Birbirimize sırlarımızı vermekten korkuyorduk. Masum yalanları planları sır diye birbirimize yutturuyorduk. Onun kafası bir hayli kendi dünyasıyla doluydu. Ben benim dünyamı bulamıyordum. Yağmur yağarken rüzgâr sert esiyordu dışarıda. Hava durumu bültenleri yağmurların, fırtınaların devam edeceğini, bayram münasebeti ile havaların iyiden iyiye bozacağını müştuluyordu. Korkmuştum ben kendimden. Bir hayli kaçmıştım. Çok kaçmıştım... Kaçıyordum.

KAÇAK HABER

Metin Fındıkçı

ŞİİRİN SESİNİ YİTİREN

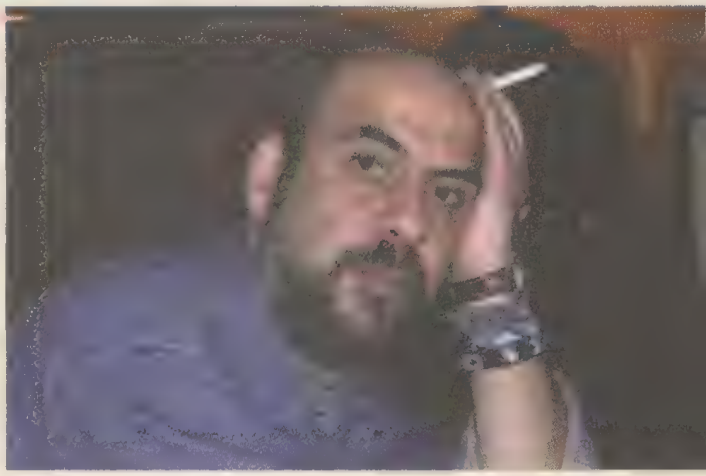

Bugün görmenin ardındaki bir şeyden; gördükten sonra, dokunduğum ve de dokunduktan sonra, şiirime yansıttığım sesten, doğduğum şehir Mardin ile tarihleriyle aynı kaderi paylaştıklarını düşündüğüm Lübnan'dan söz etmek istiyorum.

Birçok defa birçok yerde söylemişimdir; şiirin peşine düşen bir ses vardır: o ses olmasa şair olunmaz veya şairin yazdığı şiirin içeriği yoksun ve de yoksul kalır.

Şiirin peşine düşen ilk ses şairin doğduğu evdir. Ana rahminden çıktıktan sonra ikinci çıkış yeri evin kapısı, eşiğidir, sonra emeklediği evin avlusudur şairin. Kokladığı topraktan, içtiği sudan, yediği ekmekten, okula başladığı ilk günden, hafta sonlarında komşu bahçelere dalıp çaldığı nardan, üzümden, duttan, bademden, evin avlusundaki güllerin edindiği ten renginden, gül kökünü delen solucanlardan, ilk âşık olduğu günün uğultusundan vs. peşine düşen anıların toplamından, geçmişin sesinden oluşuyor şiir. Bu ses şairin toprağı, hamuru ve yoludur. Şairin yazdığı şiirin dilin benliği, bedenidir. Bu sesin uğultusundaki yatakta yatıyor şair. Peki, neden aşk: Belki ilk başta tezat gelebilir, ama, şairin peşine düşen sesin yankısıyla tökezlediği anda; aşk şaire ben buradayım der, demiştir her daim. Neden?

Şimdi: Şiirin doğuşu aşkın doğuşuyla aynı rahimde ve günde olduğunu söylerler. Tarih öncesi mekânları: Roma ve İskenderiye'dir. **Octavio Paz** daha bir ileri giderek: "Erotizm ile şiir arasındaki bağlantıyı, erotizm bedenin şiiridir, şiir de dilin erotizmidir" diyor. Dil, anlam taşıyan, manevi şeylerin maddi izini süren sestir, hem de şiirsel eylemi tetikleyen, imgelemdir. Buna dayanarak, şiirin dille ilişkisi, erotizmin cinsellikle ilişkisine benzer. Dil doğal olarak çizgiseldir; sözcükler akan su gibi birbirini izler. Dili yani sözcükleri şiire aktarıldığında, bu çizgisellik kendi üstüne kıvrılır, ritmi büyüler: şairin peşine düşen ses değişime uğrar, burada dil emeklemekten vazgeçip ayaklanır, her şeye başkaldıran bir beden bir düşünce, kısacası iktidara muhalif olur. Şiir anlatmaya nereden geldiğini söylemeye özenmez, var olmaya özenir yalnızca. Şiir tıpkı erotizmin üremeyi ayraca alması gibi iletişimi ayraca alır. Şiir aşkla -daha ötesi- erotizmle akrabadır belki de dinler onun için şiiri dışlamış. Çünkü, din ile erotizmin arasında bir birlikten söz etmemiz asla söz konusu olamaz. Tam tersine aralarında uçları keskin kayalıklardan oluşan derin bir uçurum vardır. Aşkla erotizm arasındaki sınır, şiirle din arasındaki kadar siyah bir çizgiyle çizilmemiştir. "Aşk tek bir insana çekilmektir: Bir bedene bir ruha. Aşk bir seçmedir; erotizm bir kabullenme. Erotizm duygular aracılığıyla içeri sızan görünür bir formdur, o olmadan aşk da olmaz, ama aşk istek uyandıran bedenin ötesine geçer ve bedendeki ruhla ruhtaki bedeni arar." İnsanın bütününü. Aşkın erotizmle ve her ikisinin cinsellikle bağlantısının tıpatıp aynısıdır. "Cinsellik kök, erotizm sap, aşk ise çiçektir." Şiir bunların toplamıdır.

Doğu'da aşk dinsel bir gelenekten doğmadır. Ama bu dinsel gelenek İslamiyet öncesi bir dinsel gelenektendir, yani çoktanrılı bir zamandan. Bir öğretiden gelmedir. "Batı'da ta baştan beri aşk felsefesi, resmi dinin dışında kalmış ve zaman zaman ona karşı çıkmıştır."

"Aşk güzel değildir: Güzelliğe kavuşmak ister. Aşk insanlar tarafından her daim aranır ve yaşatılır." Canlıdır, suyu arayan bir amforadır. Aşk gırtlağımızı teslim ettiğimiz keskin bir bıçaktır. Ve şiir bunların toplamıdır.

Lübnanlı şair dostum, **İskender Habeş** ile birkaç ay önce şiiri ve Lübnan'ı konuşurken; Lübnan'ın eski yaşantısını, sokaklarını ve bugün değişime uğrayan insanını anlattı. Mardin'in değişen yaşam koşullarını göz önüne getirdim, savaş dışında bir hayli benzerlikler kurdum. Ama bunu hemen söylemeliyim ki, Lübnan'ın geçen yüzyılda geçirdiğiyle siyasal ve sosyal evrim kat kat daha ağırdır.

Benim burada demek istediğim şey şu: bir kentin (veya bazı kentlerin desem daha doğru olur) kendine has bir yapısı, havası ve yaşam tarzı vardır. Şairin çocukluğu o kentin havasını soluduysa, yıllar sonra peşine düşen sesi kendi şiirinde mırıldanır ve sunar, şu veya bu şekilde. Şair dostum Lübnan'dan bir süre söz ettikten sonra, "anlayacağın bugün doğduğum yerin havasını soludukça tıkanıyorum" dedi.

Ve aşktan konuşmamızı -mecazi de olsa- konuşmamızı istedi.

Lübnanlı dostum, İskender Habeş'in bu çevirdiğim şiirleri aşk üzerine yazdığı son şiir kitabındandır.

İSKENDER HABEŞ

1963 yılında Beyrut'ta doğdu. Fransız dili ve Edebiyatını bitirdi. Safir gazetesinin kültür sayfasında çalışmaktadır. Başta Fransızca olmak üzere, Portekizce'den, İtalyanca'dan ve Yunanca'dan yaptığı çevirilerle Arapça'ya sayısız Avrupalı şair kazandırdı. Kitaplarından bazıları:

Yarım Elma, 1993 Geceden Damlayan, 1998 O Mesafe, 2003

KENT: LÜBNAN

Geceye Söylenmiş / Arapça'dan çev: **Metin Fındıkçı**

I

Güzün sarkan dallarıyla oyalanıp geç kalma.

Bu anıları
Doğal suda arama.

Böylece bu arzular,
Hayatımıza anlam verecek
İz bırakmadan karışarak birbirlerine.

II

Fırtınalar sana taşıyana dek
Bu gecenin sonunu

Gece,
Eşikte duracak
Bu çözülenle duran dağılmayacak
Dağılmayacak bekleme...
Pencereyi kapat ve camların ardında bekle
Yağacak karı,
Hayır, kalbinle değil.

III

Sonra bu sözcüklerde keşfedeceksin bu geceyi.
Sayfaları oku
Yüksek sesinle,
Boğuk sesinle
Senden başka kimse yok, mümkün değil senden daha
Çoğul olacak kimse.

IV

Vahşeti ve
Bilge dilini kovma
Yankı büyüdüğü zaman
Sana gerçekler kalır
Bu beyaz örtülerin üstünde uzanırken.

V

Sonunda geceler getirecek ve
İçinde gerçek kumun benzerini

Sonunda hayatı söyleyecek
Sonunda ölümü de söyleyecek.

Ancak
O şiiri ikisi yazdıracak ve
Şair bizi umutsuzluğa sürükleyecek.

VI

Bu güzel sayfaları
Önünde bulacak mısın
Bu ölümü gerçekleştirenle

Bu güzel sayfaları
Sen yazıyor olacak mısın
Ölümünü gerçekleştirecek olanla
Kapalı penceren bulutları taşıyacak mı
Benliği parlayan
Gecede
Senden sonra?

VII

Gökyüzü değişecek
Bekleyeni bulacaksın, orada,
Eşiğin yanında.

Gökyüzü değişecek
Gece,
Bu düşün peşinden gittiğin zaman,

Gökyüzü değişecek
Dökülen beden tükenecek
Adımlarını sende unutacak.
Bu bahçede adımlarını unutacak.

VIII

... Gizleneceğin zaman
Eşyaların yerini değiştirme
Ancak
Seninle
Gecenin keşfi çözülebilir,

Geçmişi onaylama,
Geleceği de onaylama,

Ancak
İçimizde azıcık solan ikimizin gülünü duy.

IX

Bu bedenin düzlüğü sen olma ama
mesafesi
Bu bedenin düzlüğü sen olma son
bir gayrete giden,
Bu yüzün düzlüğü sen olma romanlarda yazılı olan
İki sayfada
İki imgede.

Öyle mi?

Ama geçmişi onaylayan ayrıldı
Ama geleceği onaylayan da ayrıldı

Sana burada olduğunu kim söyledi
Son gecenin düzlüğü olsa da.

X

Hava boşaldığı zaman
Bize ne kalır
İçerde,
Gecenin sonu geldiğinde,
Orada sığacak mı
Suyun anıları?

Karanlıkta fazla uzaklaşma
Seni o suda arayamam
Karda
Anılarda
Sözlerde
Bizi bu gecede taşıyan.

XI

Her şeyini görmesin
O bu zamanın meçhulüdür
Her şeyini göremeyiz
O unuttuğumuz bir renktir
Bu gecenin karanlığında
Bu sahile girdiğinde
İkimizi bu denize bağlı bırakmaz
İkimizi şehre bağlar.
Şehre mi?
Bu ada eşit değilim
İkimiz de bulunduğumuz yere dönelim.

KAÇAK KİTAP

Özgül Apaçe

Suriye'yi Seviyoruz

Malumunuz uzun zamandır herkes, Türkiye Avrupa Birliği'ne girmeli, tek yol Avrupa Birliği sloganları atıyor. AB cilerin karşı kutbunda yer alanlar ise cılız seslerini duyurmaya çalışan Ulusalcılar.

Bu kutuplaşmada herkes tarafını çoktan seçti. Ama bu iki kutbun dışında kalan "Türkiye yüzünü doğuya dönmeli" diyen bir kesim de var. Bu kesimin içinden bir isim **Hakan Albayrak**, hem AB'cilere, hem ulusalcılara, hatta bu konuya kayıtsız kalanlara dahi ilginç gelebilecek sözler söylüyor.

Albayrak, Ne AB'ci, ne ulusalcı. Onun "ne"ci olduğunu baştan söylemeyelim de, sizi de hemen taraf olmak gibi zor bir durum içine sokmayalım.

Hakan Albayrak "Türkiye Suriye Birliği" adlı bir kitap yazdı. Türkiye'nin Avrupa ile değil, Suriye ile birleşmesi gerektiğine inanıyor.

Takdir edersiniz ki fikir ilk etapta çok acayip... Yüzü Batı'ya dönük bir milletin evlatlarının bu fikre bir çırpıda ısınması zor tabi. Kitabın tam adını da yazarsam fikre ısınmak bir yana, eminim büyük bir kısmınızda bu kitap antipati de yaratacak.

Kitabın tam adı "İslam Birliği'nin Nüvesi Olarak Türkiye Suriye Birliği".

Kitap diyor ki:

Emperyalist süper güçlere karşı Ortadoğu halkları birleşmezse, Irak'ta olanların benzeri, İran ve Suriye'de de olacak ve sıra Türkiye'ye gelecek...

Ama bana öyle geliyor ki, böyle bir birleşmeye doğru gidildiğinin ilk ibareleri ortalarda görünmeye başlayınca, bu birliğe giden yollara, malum güçler tarafından zaten mayınlar döşenmiş olacak.

Dünyaya baktığınızda aklı olan komşuları ile birleşip güçlenmeye çalışıyor. Ezeli düşmanlar Almanya ve Fransa dahi güçlenmek için Avrupa Birliği çatısı altında bir araya geldi. Biz neden komşularımızla bir araya gelmeyelim diye soruyor kitap.

Burdan bakınca, evet neden olmasın? Peki ama Türkiye'nin geleceğini komşuları ile değil, Batı ile birleşmekte görenler ne olacak? Komşu halklarla değil de Avrupalılarla başta kültürel olmak üzere pek çok bağı içinde hisseden Türkiyeliler ne yapacak? Ya da doğu komşularının iç sorunları, yönetimleri gözlerine iyice batanlar...

Fransa'da sokaklara dökülen mağriplilere yapılanlar, Almanya'da hükümet yetkililerinin paralel cemiyetler istemediklerine dair yaptığı açıklama, Hollanda'da yaşananlar ve Irak tabi... Tüm bunları hatırlatarak şöyle diyor Hakan Albayrak "1096 ya geri döndük. Her taraftan haçlı naraları yükseliyor. Yine barbarları tepelemekten ilkel İslam inancıyla hesaplaşmaktan bahsediyor frenkler. Ve haçlı ordusu başkomutanı **George Bush** "terörle mücadelenin uzun zaman alacağını bildirdiğine göre, bu naralar daha çok başımızı ağrıtacak. Hal böyle iken Türkiye Cumhuriyeti'nin Batı'dan hâlâ medet umması ve Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefini gözetmeye devam etmesi nasıl izah edilebilir?" Yani Avrupa zaten bizi kabul etmeyecek. Tek çaremiz bölgede Avrupa Birliğine benzer bir birlik kurmak, diyor Hakan Albayrak.

Avrupa bizi içine alır mı almaz mı? Her gün karşımıza yeni kriterlerle çıkar mı çıkmaz mı? Bekleyip göreceğiz.

Ama eğer AB'ye giremezsek Albayrak'ın söyledikleri sadece bir kesimin değil, Türk hükümetlerinin de gündemine gelebilir. Çünkü tarihe baktığınızda göreceksiniz ki bazı bölgesel ittifaklar çaresizlikten kurulmuştur.

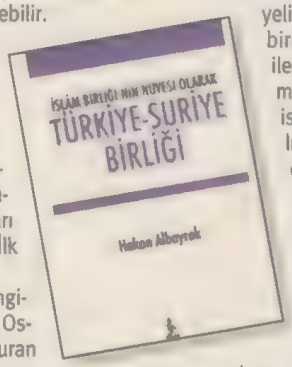

Hakan Albayrak kitapta çaresizlik durumunda dahi, Araplarla birleşme fikrine buz gibi bakanların sorabilecekleri soruları alt alta yazıp, cevap vermiş. İlk soru bir klasik.

"1. Dünya Savaşı sırasında, İngilizler ve Fransızlarla birleşip Osmanlıyı yani bizi arkamızdan vuran Araplarla nasıl birlik olacağız?"

Cevap: "**Arabistanlı Lawrens** denilen İngiliz ajanı tarafından ayartılan ve bize karşı ingilizlerle iş tutan **Şerif Hüseyin**'i her gün bin kere anan zevat, sonuna kadar bizimle beraber savaşan **Seyyid Ahmed**'i niçin bir kere bile anmıyor? Sebebi gayet açık: Devir fitne devri."

İkinci soru: "Türkiye ile Arap dünyası özellikle Suriye arasındaki sorunlar tarihi olaylardan ibaret değil. Mesela Suriye'nin, yıllarca PKK'yı desteklediğini nasıl unutucağız? Ya da Kıbrıs davamızda Arapların bizi yalnız bıraktığını...

Cevap: Kendi yaptıklarımızdan bir kaçını hatırlayarak. Arapların hâlâ savaştığı İsrail devletini ilk tanıyan ülkelerden birinin Türkiye olduğunu, Türkiye ve İsrail arasında askeri ortaklıkların hâlâ sürdüğünü, Birleşmiş Milletler'de Türkiye'nin, Cezayir'in bağımsızlığına karşı oy kullandığını mesela...

Kitap düşmanlıkları unutmayı, dostlukları hatırda tutmayı salık veriyor. Yine AB'den bir örnekle de fikrini destekliyor.

"Fransa Dışişleri Bakanı **Robert Schuman**, 9 Mayıs 1950'de (yani Avrupa'nın birbirini boğazlamasından sadece 5 yıl sonra) uluslararası basının önünde okuduğu bir beyannamede, Fransa ve Almanya'nın kömür ve çelik işletmelerini ortak bir çatı altında birleştirerek ekonomik entegrasyon sürecini başlatmaları, diğer Avrupa ülkelerinin de tedrici olarak bu sürece dahil olmaları ve karşılıklı ekonomik bağımlılığını geliştirilmesi suretiyle Avrupa'nın federatif bir sistemde birleşmesi gerektiğini, bu sayede Avrupa da bir daha savaş olmayacağını ve Avrupalıların hep beraber yükselerek insanlığa ışık saçacaklarını söylüyordu. Birleşme perspektifi işin en başında ortaya konulmamış olsaydı, Avrupa Birliği bugün ulaştığı noktaya asla ulaşamazdı."

Hakan Albayrak bu ilk etapta acayip gibi görünen fikri ilk ortaya atan kişinin kendisi olmadığının altını da örneklerle çiziyor, ki fikre ısınalım. Bir örnek son derece ilginç. Bu fikrin 24 Nisan 1920 tarihli Meclis oturumunda, Kuvayi Milliye kadroları tarafından tartışıldığını bilen ya da hatırlayan çok az kişi vardır herhalde. Bu oturumda Mustafa Kemal Paşa, Suriyeli ve Iraklı yetkililerin Anadolu ile birleşmek istediklerini kendisine ilettiklerini söylüyor. Mustafa Kemal Paşa'nın onlara cevap olarak ise, önce kendi içimizde güçlü olalım, sonra federatif ya da konfederatif bir şekilde irtibat kurarız anlamına gelen cümleler sarf ettiğini söylüyor.

İkinci örnek ise muhafazakâr kesimin sık referans aldığı isimlerden **Sezai Karakoç**'la ilgili. Artık, emperyalistler tarafından çizilen ortadoğu sınırlarının suni olduğunu duymayan, yazmayan, konuşmayan kalmadı. Ama Sezai Karakoç 1975 yılında, sınırların değişmesi gerektiğini, Türkiye, Suriye ve Irak'ın Dicle-Fırat Federasyonu adıyla bir araya gelmesi gerektiğini yazmıştı. Albayrak da kitaba aldığı şu çarpıcı anekdotla, Sezai Karakoç'a katıldığını beyan ediyor:

"Suriyeliler, Hatay üzerinde hak iddia ediyorlar, ne diyeceksiniz?" diye soranlara Sezai Karakoç şu cevabı verdi. "Doğru söylüyorlar, Hatay onların. Hatta İstanbul da onların. Tıpkı Halep'in, Şam'ın bizim olması gibi."

Aslında bana uzak bir hayal kadar dahi yakın görünmeyen, "tüm sınırların kalktığı bir dünya"yı isteyenler için, yanı başımızdaki Suriye ile birleşme fikri o kadar da garip olmamalı. Ama işin duygusal boyutu, kitaptaki şu cümlelerde kitleniyor gibi.

"Suriye halkıyla dinimiz, coğrafyamız, tarihimiz, medeniyetimiz, çarşımız, mutfağımız, neşemiz, kederimiz, ümidimiz ve korkumuz bir; üstelik kanımız birbirine karışmış, akraba olmuşuz; bütün bunları tali şeyler olarak göreceğiz de emperyalistlerin çizdiği suni sınırı esas kabul edeceğiz, öyle mi?"

Siz Hakan Albayrak gibi, Suriye ve diğer komşularımıza böyle büyük bir yakınlık hissediyor musunuz? Daha doğrusu, Türkiye'de çoğunluk bunu hissediyor mu?

Ben karar veremedim. Ama kabul edin kitap ezberleri bozuyor. Aslında Hakan Albayrak'ın kendisi ezber bozan bir kişilik. İslamcı. Ama sıra dışı bir İslamcı. Hem **Humeyni**, hem **Pink Floyd** hayranı. **Elvis** uzmanı. **Baudrillard** gibi ünlü filozofların görüşlerine kitaplarında yer veriyor. 1994 te savaşın en kanlı günlerinde

Bosna'ya insani yardım amacıyla gitti. Bir yazısında Atatürk'ün cenaze namazı kılınmadı, diye yazdı. Bu yanlış bir bilgiydi. Sonra okurlarından özür dileyerek, namazın kılındığını yazdı. Yani kendini tekzip etti. Ama bu tekzip bir işe yaramadı. "**Atatürk**'ü Koruma Kanunu" kapsamında Atatük'ün cenaze namazının kılınmadığını yazmak, onun manevi hatırasına hakaret sayıldığı için, 15 ay hapis cezası aldı ve cezasını çekti.

Hakan Albayrak'ın çabuk roman olarak nitelendirdiği *EBUZER 'Devrimcilerin kuru ekmeği yolumu aydınlatıyor* adlı etkileyeci bir kitabı var. 6 yıl önce çıkan bu kitapta Ebuzer isimli bir kahraman çağın yitik vicdanı olarak dünyayı dolaşıyor. Bilmeyenler için söyleyelim, Ebuzer, yeryüzünde İslam dininin olmadığı dönemlerde yaşayan, yol kesen, kervan soyan yani eşkıyalık yapan biri idi. Cesareti ile büyük bir şöhret yapmıştı. Adının etrafında korku bulutları dolaşıyordu. Ama bir gün, tüm bu pis işleri bıraktı ve birdenbire "putlara tapmayınız" demeye başladı. Müslümanlar Ebuzer'i İslam dini duyulmadan Allah'ı

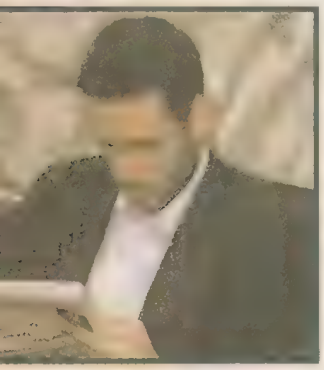

bulan kişi olarak benimsiyorlar. Ama Ebuzer'in Müslüman olmayanlar için de çarpıcı bir tarafı var. Ebuzer ezilmiş sınıfların o dönemdeki temsilcisi. Ebuzer'in söylediği şu cümleye kulak verin: 'Yiyecek ekmeği olmadığı halde kılıcından sıyrılmış bir kın gibi isyan etmeyen insana şaşarım'. İslam'i Sosyalist açıdan yorumlayan, İran Devrimi'nin hazırlayıcılarından **Ali Şeriati**'nin *Zulme ve Sosyal Adetletsizliğe Karşı BİR KEZ DAHA EBUZER* adlı bir kitabı var. Bu kitapta Şeriati Ebuzer'le ilgili şöyle bir değerlendirme yapıyor.

"O günün toplumunda, Ebuzer'in, yoksul sınıfların taraftarı olarak yükselttiği sesi hemen kesildi. Bu ses, öyle bir yanardağın patlamasıydı ki, kıvılcımları bin yıl sonra, 18. ve 19. yüzyılda Avrupa'da pek çok ülkenin eteğini tutuşturdu." Hakan Albayrak'ın kitabında da, Ebuzer motoruna atlayıp dünyayı dolaşan ve zalimlere karşı sesini yükselten bir gezgin. ilk durağı Anadolu'da fiyakalı bir şirket binası. Şirketin sahibi adil bir düzen için yanıp tutuştuğunu söyleyen Müslüman bir zat. Ebuzer in buraya gelme sebebi ise patronun yüzüne, "İşçilerin açlık sınırında yaşıyor, sen siyasilerle kol kola holdinginin başarısını kutsuyorsun, İşçilerine çok para ver," demektir. Sonra bir siyasetçinin, gazetecinin hatta Kofi Annan'ın yanına uğrar. Ebuzer, Birleşmiş Milletlerin Afrikalı genel sekreterine Ruanda'da olan bitenlerin hesabını sorar. Tutsi-Hutu savaşının aslında Frankofon ülkelerle, Büyük Britanya arasında yaşanan güç savaşı olduğunu, sonunda kazananın Britanya olduğunu, ama Ruanda'lıların çok şey kaybettiğini söyler. Ebuzer'in Kofi Annan'a son sözleri etkileyicidir: "'Halkını köleleştiren alçaklarla iş tuttuğun anlaşılıyor. **Frants Fanon**'un kitaplarını okuduğum için pek şaşırmadım doğrusu. Şimdi müsaade et, yüzüne tükürüp gidelim.' Yüzüne tükürüp gittik." Bu kitabın en ilginç yanlarından biri, **Usame bin Ladin** efsanesi ortalarda yokken, 11 Eylül olmamışken, Ebuzer' in onun yanına da uğraması ve "masumları öldürme" diyerek onu uyarmasıdır. Olay Kenya ve Tanzanya'daki Amerikan elçiliklerine yapılan bombalı saldırı sonrasında cereyan eder.

Şimdi Hakan Albayrak'ın nasıl biri olduğunu az çok anladınız.

"Türkiye Suriye Birliği" kitabını isterseniz zihin egzersizi olarak, isterseniz tamamıyla tuhaf şeyler söyleyen bir adamın ne dediğine kulak vermek için okuyun. Zaten onun da yapmak istediği sadece, akıllara yeni bir fikir düşürmek...

Ama bence bu kitap bir sebeple daha okunabilir. Geçtiğimiz yıllarda Doğu Konferansı için Suriye'ye gittikten ve hayran olduktan sonra Suriye üzerine okunabilecek şeyler aramıştım. Ama maalesef su meselesine dair feci sıkıcı kitaplar dışında doğru dürüst bir şey bulamamıştım. Bu kitap hem siyasi mevzulara ilgi duyan hem de Suriye ile ilgili böyle bir açlık hissedenler için alternatif olabilir.

Aslan Özdemir

Yolculuğun Adı

Uzun bir yolculuğun tadı nasıl olmalı
bende sevinç ve yalnızlık var ön koltukta özgürlük
geçmişten birkaç anıyı mı almalıydım bilemedim
karanlığı mı delmeli güneşi mi dost edinmeli?
bir yaş gününe yetişme telaşıyla çıkılmışsa
yanıma karanlığı alıp önüme gündüzü katmalıyım belki
yolları iyi seçmeliyim, yanlış yollara da sapmalı
haritada kendimi bulup, radyodan da bir türkü;
"Ne kadar çok yol var, herkes mi yalnız" bayati makamda
yolum uzun, hangi şehirden geçsem uykusunda gece
hangi dağı tırmansam üstünde bir sabahlıkla tabiat!
Uyku sersemi olmuş farların aydınlattığı şehir heykelleri
mesela "Susurluk'ta ayran içilir" yazısı
"Ağır taşıtlar sağdan" levhası
gaza bas, direksiyon çevir
bu yollar böyle tükenmez, şeritler şeritler!
Bütün bu sıkıntılar uykusuzluktan,
yalnızlıktan belli ki bu yolculuk da.
Tutup eski sevgililerin en güzel yanları alınmalı
hatıralar akıp geçsin yan şeritten
silecekler de temizlesin bir yandan geçmişi
gidiliyorsa yeni bir heyecanın peşinden
rüzgarı ardında bırakmalı
başlamalı şehir girişlerinde de yağmur.
Bir yaşgününe yetişme telaşıyla dolu bu yolculuk
şeritler tükendikçe yolların sahibi kamyonlar
tanıdık zannedilir gelip geçen yolcular da
selamlasan alacak gibi
ışıklardaki yayalar, ekindeki rengarenk kadınlar.
Düş kurulur, heyecan senden önce yola çıkar
boş dikiz aynasında ne gelen var ne geçen
tek başına kalırsın kıvrımlı yollarda
Bu yolculuk ki yaşama verilmiş mola
ya da kendi düşünle buluşmaya düş yola.
Yalnızlık tadı var yolculuğumda
kaçış ve tekrar kendimi bulma heyecanı
yolculuk ki yok tek bahanesi
telaşımsa bir yaş gününe yetişmek.
Şehir levhaları bilgi düşsün yolculuklara
Ben de dolanayım kalbin coğrafyasında.

'96/İzmir

Çeviren: **Nafer Ermiş**

Ünlülerin Kısa Aşk Hikâyeleri-VI

Rus çariçesi **Jekatarina Aleksejevna** (II. Katharina), **Büyük Peter**'in (Deli Petro) Rusya'nın Avrupa'da büyük bir güç olması yolunda başlattığı girişimi tamamlamıştır. Soyluların ve yönetici sınıfın desteğiyle, devlet yönetimini, ekonomiyi ve orduyu güçlendirmek için aydınlanmacı mutlakiyet anlamında çok sayıda reform gerçekleştirmiştir. Ancak bunlardan önce **III. Petro** ile evlenmesi gerekiyordu.

"Yatağa yatınca, hizmetçinin bizi yatakta görürse ne kadar heyecanlanacağından söz etmeye başladı. Ardından uykuya daldı ve sabaha kadar horul horul uyudu." İlk gecelerini böyle betimliyordu II. Katharina. Pek de heyecan verici olmayan bu gerdek gecesinden sonraki dokuz yıl boyunca da durum değişmedi. Çocuksu bir Çar olan III. Petro genç karısını öpmek yerine ağzıyla tüfek sesi çıkarıp yatağın üzerinde kurşun askerleriyle oynamayı tercih ediyordu. Son derece tutkulu ve ateşli bir kadın olan Katharina, yirmi üçüncü yaş gününde hâlâ bakireydi ve bu durum artık bıkkınlık vermişti. Sadece randevular ve kısa mektuplarla yetinmek zorunda kalan **Albay Çernişev** ile kısa bir süre flört ettikten sonra, baştan çıkarıcı **Sergey Saltikov** Katharina'nın ilk âşığı oldu. Kocası Petro ise cinsel gelişiminde en azından yaşlı saray kadınlarının popolarını çimdikleme aşamasına gelmiş bulunuyordu. Katharina gizlice bir düşük yaptıktan sonra tekrar hamile kaldı ve tahtın mirasçısı olacak olan **Paul**'ü dünyaya getirdi. Söylentilere göre III. Petro bu duruma çok şaşırdı ve şakınlığını şu sözlerle dile getirdi: "Eşimin nasıl olup da hamile kaldığını anlamıyorum. Buna karşın Çar'ın annesi bunu çok iyi anlıyordu. Saltikov'u derhal saraydan kovdu. Oğlu Petro'yu azarladı ve bunun üzerine Petro karısına karşı kocalık görevlerini yerine getirmek için beceriksizce girişimlerde bulundu. Saltikov'un tadını alan Katharina bir süre sonra yeniden, hem de iki erkekle birden flört etmeye başladı. Bunlardan biri kırk sekiz yaşındaki İngiliz büyükelçi **Sir Charles**, diğeri ise yirmi iki yaşındaki genç ve yakışıklı bir Polonyalı olan **Stanislaus Poniakovski**'ydi. Sonuçta Katharina genç olanda karar kıldı: "Onu bütün insanlıktan daha çok seviyorum." Stanislaus'la girdiği ilişkiden **Anna** adında bir kızları oldu. Ama ana kraliçe yeniden devreye girdi ve gelininin bu yasadışı ilişkisini de bitirip genç Stanislaus'u Polonya'ya geri gönderdi. Bu tür kararlara karşı hiçbir şey yapamayan Katharina iktidarsız kocasıyla yaşadığı bu mutsuz hayatını renklendirmeye devam etti. **Grigory Orlov** barut, deri ve bira kokan bir subaydı. Üniforması içinde çok çekici duruyordu. Sonuçta Katharina onu da yatağına çağırdı. Bu sefer ana çariçenin duruma el koymasına fırsat kalmadan, zaman Katharina'dan yana döndü ve artık tümüyle özgür biri oldu.

Bir darbeyle zihinsel özürlü kocasını alt etti ve tahta kendisi oturdu. Kısa bir süre sonra da bu ani darbeyle afallayan III. Petro'yu öldürttü. Bu vahşice görevi de Grigory'nin kardeşi yerine getirdi. Grigory bir süre daha Katharina'nın âşığı olarak kaldı, ama zamanla kendini gereksiz ve soytarı gibi hissetmeye başladı ve yeni maceralar aramaya girişti. Bir dizi ilişkiden sonra on üç yaşındaki kuzenine âşık oldu. Bunu fırsat bilen Katharina ondan derhal ayrıldı. Ünlü besteci **İvan Rimsky Korsakov**, Korsakov'un babası, **Alexander Lanskoi, Alexander Mamonov**... Katharina kendine ve şehvetine sınır tanımıyordu. Adı "Bir gecelik İmparatoriçe"ye çıkmıştı. 1772 yılı, yakışıklı ama hafiften aptal biri olan **Alexander Wassilçikov**'un yılı oldu. Ama Katharina bu aptallığa fazla dayanamadı. Bu yüzden onun yerini daha az yakışıklı, ama zeki biri olan **Potemkin** aldı. Potemkin çariçenin hayatında çok özel ve çok önemli bir rol oynadı. Katharine ona karşı son derece şefkatliydi ve onu çok seviyordu. Gizlice evlenmiş olmaları bile muhtemeldir. Gizlice, çünkü bir Rus çariçesi aşk nedeniyle evlenemezdi, olsa olsa politik nedenlerle evlenebilirdi. Potemkin ile bir süre uyumlu bir ilişkileri oldu. Ama sonunda Potemkin yaşlanmakta olan Katharina ile olmaktansa üç genç yeğeniyle olmayı tercih etti. Katharina'nın libidosu dur durak bilmiyordu. Potemkin gidince yeniden genç erkeklere yöneldi. Bu işlerin organizasyonu da, statüsünü kaybetmek istemeyen Potemkin tarafından bizzat gerçekleştirildi. Karısının âşıklarını, yaşı, dış görünüşü, ekonomik durumu ve mevkisine göre özenle seçiyordu. Çoğunlukla bu sonuncusu o kadar da önemli olmuyordu. Bazen de Katharina ondan önce davranıyordu. **Plato Subov** bu istisnalardan biriydi ve Potemkin kesinlikle bu ilişkiye karşıydı. Çünkü Subov'u fazla kibirli ve iktidar düşkünü olarak görüyordu. Ama Katharina'nın ondan vazgeçmeye niyeti yoktu. Potemkin öldüğünde çariçe altmış, Subov ise otuz üç yaşındaydı. Subov, Katharina'nın ölümüne kadar ona sevgi ve şefkat gösterdi, yanından hiç ayrılmadı.

Napoleon Bonaparte (1769-1821)

Monarşiyi yeniden getiren **Napoleon,** Fransızların tek hâkimi ve imaparatoru olsa da Fransız Devrimi'nin fikirlerini birçok bakımdan geliştirdi. Onun liderliğinde oluşturulan "medeni kanun" (code civil) vatandaşlık haklarına yönelik ilk kanundur ve ordunun Avrupa'da ilerleyişine paralel olarak da tüm Avrupa'ya yayılmıştır.

"Evlenmem için bana gereken tek şey çocuk doğuracak bir kadındır," diyordu İmparator ve **Habsburglu Marie Louise**'nin ona özlemini çektiği veliahtı vereceğinden emindi. Napoleon'un ilk evlilik girişimi, müstakbel kayınbiraderi **Eugenie Desiree Clary**'nin işi uzatması ve sonunda İmparator'un sinirlenip başka kadınlara yönelmesiyle suya düştü. İlk gözüne kestirdiği, annesinin arkadaşı olan soylu bir Korsikalıydı, ardından yine yaşlı bir kadın olan bir başka soyluya yöneldi. Her iki kadın da bu kısa boylu komutanın tekliflerinden çok hoşlandı, ancak her ikisi de Napoleon'la evlenmeyi reddetti. Hayal kırıklığına uğrasa da henüz pes etmemiş olan Napoleon arayışlarını sürdürdü. Bu sırada gözüne yine soylu bir kadın olan **Josephine de Beauharnais** çarptı. İki çocuk annesi olan Josephine Napoleon'dan yaşça daha büyüktü ve bir popo fetişisti olan Napoleon'u yatakta nasıl etkileyeceğini biliyordu. Ancak Josephine'nin zekâ ve incelik gibi daha başka meziyetleri de vardı. En azından Napoleon'un ona evlenme teklif etmesi için her şey uygundu ve evlendiler. Ancak evliliklerinin üzerinde iki kara bulut birden geziniyordu: Aldatma ve çocuklarının olmayışı. Josephine her fırsatta küçük imparatorunu aldatıyor, son derece kıskanç biri olan Napoleon ise katıldığı seferler sırasında karısını düşünüp büyük acılar çekiyordu. Kendisi de her fırsatta hizmetçilerle, oyuncularla, saray kadınlarıyla Josephine'i aldatsa da, zamanın koşullarına uygun olarak bunlar aynı kategoride ele alınmıyordu. İkinci problem ise onların yemek masalarını ve yataklarını ayırmasına neden oldu. Josephine çocukları olmamasının nedeninin Napoleon'un kısırlığı olduğundan son derece emindi. Kısa bir süre sonra Napoleon kısır olmadığını sevgililerinden ikisi üzerinde başarılı bir şekilde kanıtladı. Ne de olsa ülkenin veliahta ihtiyacı vardı.

Bir kutlama sırasında Napoleon on sekiz yaşındaki **kontes Walewska** ile tanıştı. Bu genç ve zarif sarışına abayı yakan Napoleon derhal ateşli mektuplarla onu tavlamaya girişti. Ancak kontes pek de kolay bir lokma değildi. Bunun yanında Napoleon'un mektupları da aşk mektubundan çok ordu yazışmalarını hatırlatıyordu: "Sizi gördüm, sadece size hayran kaldım, sadece sizden hoşlanıyorum. Acele bir cevap içimdeki koru söndürecektir. N." Gerçi cevap pek acele gelmedi ama sonuçta geldi ve Walewska Napoleon'un sevgilisi oldu. Walewska hamile kaldığında Napoleon kırk yaşındaydı. Küçük **Floryan Alexander Jozef** 4 Mayıs 1810 tarihinde dünyaya geldi ve yetmiş üç yaşındaki büyükbabası Kont Walewski zarafet kuralları gereğince çocuğu üzerine alarak, onu yine kendisi gibi yaşlı karısıyla birlikte dünyaya getirdiklerini söyledi. Napoleon'un sevgililerinden Eleonore Denuelle de Leon isimli çocuklarını dünyaya getirince, Napoleon çocukları olmamasından artık kesinlikle Josephine'i sorumlu tutmaya başladı ve sonradan pişman olacak da olsa ondan boşandı.

Josephine'in yerini alan **Avusturyalı Marie Louise** imparatorluk yatağına sevinçle girdi ve evlilikerinin birinci yılı dolmadan **Dauphin** adındaki ilk yasal çocuklarını dünyaya getirdi. Doğum sırasında yaşanan komplikasyonlar sırasında, "Annenin hayatı çocuğunkinden önce gelir," diyen Napoleon bu tavrı dolayısıyla büyük bir takdir topladı. Birkaç saat sonra ise bütün ülke 22 pare top atışıyla birlikte sağlıklı bir anneyle ve dünyaya yeni gelen bir çocuğu selamladı ve çeşitli törenlerle bunu kutlamaya girişti.

Beyoğlu Hikâyeleri

Oktay Güzeloğlu

GÖNÜL'LÜ BİR GECE

Acı Hayatta her zaman olan, vazgeçilmez bir şeydir. **O.G**

"Yüzünde asil geçinenlere ait yaldızlı maskeler takılı değildi. Hayat bu maskeleri yırtıyor, Gönül, çırılçıplak bağıra bağıra konuşuyordu:

"Yok be abi, inan,valla, ben istemedim. İstemeden, hep üstüme geldiler. Bunalımdaydım. Bana şekil yaptılar. Önce babasıyla takılıyordum, oğlu sonra çıktı. Birahanenin üstünde bir de oda vermişti babası, orda yatıyordum, geceleri koynuma geliyordu. Her şey yapıyordu, anlıyordum ama anlamıyordum. Gece yarısına kadar müşterilerle içiyordum, aynı yerde yatıyordum. Zaten komayım, ne anlıyacaktım. Pezevenk! Pezevenk işte! Hem çalıştırıyor, müşterilere satıyor, aynı yatakta kendisi işten sonra koynuma giriyor. 'Güzel karıcığım', diye sarılıyor. Yemin ederim hiçbir şeyden zevk almıyorum be abi, hislerimi bitmiş ,bitirdiler be! Bitirdiler, üç çocuğum orda burda perişan. Puşt kocam, çekmiş gitmiş bir topal karıya. Hiç karı bulamamış, topal bir karı bulmuş, mahkemeye birlikte geldilerdi .orda görmüştüm. Boşandık, sonra kol kola çıkıp gittiler be abi. Ben orada sik gibi ortada kaldım, nereye gideceğimi bilemedim, sonra, sonra çocukları anneme bıraktım. Zavallı kadın, arada bir para veriyordum. Şimdi işler kesat, fazla veremiyorum. Büyük kız evden kaçmış kim bilir nerede, kim arayacak, kocam olucak göt de ortada yok. Göt herif, inşallah kurşunlara gelir, töbe töbe, beddua ettim, yine de çocukların babası, neyse, göt ibne, şerefsiz herif. Sattı sattı, beni o topala, görmedi, görmedi, benim güzelliğimi, bak, yav abi hiç şekil yapmadan konuş, ben güzel değil miyim?"

İşte, konu döndü dolaştı, kadını bir soruya takıldı kaldı,ulan, ne biçim hayat be, şu kadınların, hepsin de, gördüğüm, şey, ister diplomalı, ister vesikalı olsunlar, duymak istedikleri, tek şey "çok güzelsin" sözleri ne varsa.. Gönül'ü ilk tanıdığımda, çam yeşili, kendinden sürmeli gözleri, uzun sarı saçları, uzun boyuyla, dikkat çeken bir kadındı. Zaman içinde, bu boktan hayat, onu, sürekli, şişik gözleri, kırık dişleri ile çirkinleştirmişti.

"Ee, söylesene," sesiyle kendime geldim. Ağzımdan, birden "Evet çok güzelsin," çıktı, ve sustum. Etrafı taradım, birahane bu gece çok tenha, toplam on kişi var yok. Onun için fazla oturduk, yoksa bir müşteriye takılmış olurdu. Neyse, Gönül akşamdan beri sürekli rakı, bira, votka, karmakarışık içti sarhoş oldu. Ama kabul etmiyor, zaten hiçbir sarhoş, sarhoşluğunu, kabul etmez, ben dahil. Bu sözlerim üstüne birasını sonuna kadar dikti ve "Dinle beni, bak dinle, şekil yapmadan," diyerek makineli tüfek gibi konuşmaya başladı: "Şu yüzümdeki kesiklere bak, görmüyor musun, gözlerimin moru, daha geçmedi. İzi yok mu, vaar," diyerek ayağa kalktı, oturduğum yerin arkasındaki duvar aynasına bakarak daha yüksek sesle, konuşmaya başladı, zannediyorum ki aynada kendini görünce hırcınlaştı. Birahanedekiler dönmüş bizi dinliyordu, sakin bir sesle, "Otur be gönül, otur. Daha yavaş konuş be kızım, herkes bizi dinliyor." dedim. Sesini daha yükselterek,"Dinliyeni sikim laan, dinlesinler! Şu surata bak be, bak be, sen de, şekil, yapıyorsun, bana be, sen de aynı boksun, erkek değil misiniz lan?! O pezevenk de aynı, oğlu da aynı. İkisi bir sikiyorlar beni, bir gün birisi, bir gün birisi, onunla yatmıyacaksın lan öldürürürüm, diyorlar, ikisi de dövüyorlar beni, dövüyorlar beni!", diyerek iyice boşalıyordu, olsun, boşalsın. Ve yerine, oturdu, hıçkırıklarla, gözlerinin kuyusundan, yanaklarına yaşlar damlamaya başladı, hıçkırıklarının arasından, sürekli, "İkisi bir lan! İkisi de şerefsiz, pezevenk bunlar! İkisi de lan, ikisi de! Sokaktayım ben, sokaktayım lan, sokaktayım", diye diye biraz sakinledi. Onun bağırmalarına katlanıyorum, çünkü, ayna gibi gerçekleri yansıtıyor, kızmıyorum, Gönül sakinleşmişti. "Kusura bakma, sana da bağırdım. Sen bana yemin ettin, güzelsin dedin, ona çıldırdım, utanmadan yalan söylüyorsun, sen de herkes gibi şekil yapıyorsun, sen bari yapma, sen yapma bee!", diyerek sustu. Ağlaması kesilmişti, şimdi karşımda insana üzünç veren trajik bir görüntü vardı. Zayıf ve korunmasızdı, haklıydı, bu kadar, pisliğin içinden, bulutlara, bakmak, çok kolay değil, neyse."Gönül, bak", dedim. "Benim utanmama gerek yok, inan seni aşağılamıyorum, doğru söylüyorum, yine de güzelsin, inan şekil yapmıyorum, sana hiçbir zaman yapmadım da." Bunları dilim söylüyordu, ama içimden, bir ses, kendime "iki yüzlüsün" diyordu. Çünkü Gönül şu an çirkindi. "Doğru, şekil yapmadın, madem güzelim, yat benimle, dediğimde neden yatmadın benimle, şeyin mi kalkmıyordu? Kalkıyordu, kalkıyordu, biliyorum kimlere kalktığını ama haklısın, benim her gün gözüm, suratım, şiş. Al işte, dişler de gitti, gözümün morluğu hâlâ geçmedi, sen de haklısın tabi, haklısın, o zaman da güzelsin, diyordun. Neyse be, boşveeer, hadi iç be iç", diyerek koca bardak birayı bi çekişte götürdü. Rahatladı. Gerdanına dökülen, biraları, elinin tersiyle, sildi, bir bira daha istedi, araya girerek, "Gönül ben kalkıcam işim var", diyerek ayağa kalktım, gittim hesabı ödedim, tam çıkacakken, "Bi dakka", dedi, döndüm, "Bir yirmi kâat bırak da git, bu kafayla, o ibnelerin yanına gidemem, otele gidicem, gidersem kafamı gözümü kırarlar bunlar." İkiletmedim, çıkarıp yirmiyi toka ederek açık havaya çıktım. Nefesim bitmiş, akşamdan beri içimde hiç oksijen kalmamış. Derin derin nefeslendim. Biraz kendime geldim. Bazen kendimi İkinci Dünya Savaşı'ndaki Alman tanklarına benzetiyorum, çünkü bu kadar yükle, nasıl ezilmediğime şaşıyorum. Bir taksiye bindim, Gönül'ün, "İkisi bir, baba oğul sikiyorlar", sözlerini söyleyerek yerleştim koltuğa. Şoför döndü, "Bana mı dedin?" dedi, "Yoo, ben bir şey söylemedim", diyerek sustum. Ama bu sözcükler beynimin en ince damarlarında tur atıyordu...

KAÇAK ANLATI

Tanja Dückers

Polonyalıların Mantar Toplama Tutkusu

Eğer sonbaharda ya da kış aylarında yolunuz Polonya'ya düşerse şu manzara gözünüzden kaçmayacaktır: Yol kenarları mantar satan kürk şapkalı ve yün eldivenli kadınlarla doludur. Kaya mantarları, kestane mantarları, kuzu göbekleri ve daha bir çok mantar çeşidi, irili ufaklı, taze ya da kurutulmuş: Kısacası istemediğin kadar mantar. Kapitalizmin kurallarını çoktan öğrenmiş olan orman köylüleri sadece mantar satmakla kalmıyor, bahçeler için adam büyüklüğünde heykeller, koyun postları, ahşap oymaları ve buna benzer bir sürü şey de satıyorlar. Bir çok sürücü arabalarıyla yol kenarlarında durup iki üç kilo mantar alıyor ve arabalarının bagajlarına atıyor. Arabayla giden biri için Polonya işte böyle başlıyor.

Eğer rutubetli bir mevsimde bu eski demirperde ülkesinin ormanlarına yolunuz düşerse ellerinde sepetler ve her türden torbalar bulunan insanların ailecek, o tuhaf eğilme pozisyonunda, hiç konuşmadan, yavaş yavaş, adım adım ilerlediklerini, bakışlarının neredeyse önlerindeki zemine sabitlenmiş olduğunu görürsünüz. İletişim ancak çok çarpıcı bir şey bulunduğunda mümkün hale gelir, bu durumda herkes, bir ritüel gibi hemen bir araya toplanır ve havaya kaldırılmış muazzam büyüklükteki bir mantarı izler.

Ama burada bulunanlar sadece ormana uygun giyinmiş aile bireyleri değildir. Aralarında son derece modern giyimli genç kızlar ve takım elbiseli, kirli sakallı şık oğlanlar da vardır ve orman onlar için bir buluşma yeridir. Mum ışığında dans etmek yerine birlikte mantar toplamak, parkeli salonlar yerine otlar arasında yürümek, sol elde cep telefonu, sağ elde nefis kokular saçan mantar torbaları – işte Polonya budur, fakir tarım ülkesinin çiftçisiyle Avrupa kentlisi iç içedir. 22 yaşındaki bilgisayar mühendisliği öğrencisi Kasia, Krakau'nun en modern yerlerinden biri olan Kazimierz'deki "Alchemia" isimli barda, Pazar günü sevgilisiyle yine mantar toplamaya gideceğini anlatıyor bana. Belki olayda bir parça ironi vardır, diye düşünüyor insan. Ama diğer taraftan biraz da sempatiyle karşılıyor durumu; akşama kadar orda burda pineklemektense birlikte ormanda yürüyüşe çıkmak ve bir yandan da akşam yemeğini toplamak daha iyi değil mi? Ne de olsa Krakau'nun en seçkin restauracjas'larında en çok aranan şey taze baharatlarla süslenmiş kremalı mantar çorbası değil midir? Krakau'daki Alman Kültür Merkezi'nde çalışan ve son derece metropolitan bir görünümü olan El_bieta ile Krakau'nun eski şehir merkezindeki en güzel kafe olan ve birçok gazetecinin ve yayın dünyası çalışanlarının buluştukları "Nowa Prowincja"da karşılaştım. Kafe sürekli ve karmakarışık tik tak sesleriyle doluydu. Çünkü "Nowa Prowincja" çalar saatleri ve her türlü eski saat koleksiyonuyla ünlü. Peki El_bieta ne anlatıyor dersiniz? Cuma öğleden sonra, İtalyanca kursu biter bitmez kız arkadaşlarıyla birlikte "mantara" gideceğini elbette. Oysa bana kalsa onun soluğu bir kitapçıda alacağını düşünürdüm. Bütün bir halk bu orman cücelerinin eline düşmüş gibi görünüyor –ne de olsa hayvan ve bitki bilimcilerine göre mantarlar hayvan ve bitkinin tuhaf bir karışımından oluşan melezlerdir. Avrupa'ya özgü mantar çeşitlerinin tümünü bulmak mümkündür Polonya'da. Yenilebilir olanların dışındaki mantarlar da, ki çoğu zehirlidir, çarpıcı renkleri ve ihtişamlı isimleriyle insanı çeker. Ama bu mantarların Lehce'deki isimlerini lütfen sormayın. Giderek daha az insan ağaç diplerine eğilip mantar topluyor olsa da Polonya'da mantar toplamak biraz da bağımsızlıkla, kendi kendine yetmeyle ve bireysellikle ilintilidir. Kısacası komünizmden önce de var olan bir ihtiyaç ve bir gelenektir. Polonya ormanları her zaman devletin olmadığı bölgeler olarak kabul edilmiş, sistemden kaçmak isteyenlere her zaman kucak açmıştır. Ve tabi bir takım dinsel öğeler için de uygun bir ortam sunmuştur. Bir "Ave Maria" ve bir mantar çorbası, birlikte son derece iyi gider.

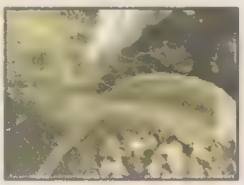

Ancak Almanya'nın doğu bölgelerinde de oldukça yoğun bir mantar tutkusu"nun olduğunu söyleyebiliriz. Ünlü yazar Katja Lange-Müller Doğu Almanya döneminde "Devlet onaylı mantar uzmanı" diploması almıştır ve bugün hala, o zamanki hocalarından biriyle yaptığı sayısız gezileri hasretle anmaktadır. Ancak hocası mantarın yol açtığı bir böbrek hastalığı sonucu yaşamını yitirmiştir. Acaba bir mantar uzmanı olan hoca yanlışlıkla zehirli mantarlar mı yemişti? Hayır, o tutkunu olduğu mantar türünün aslında yenilebilir mantarlar sınıfında olmadığını çok iyi biliyordu, ama yine de sık sık bunları tüketmekten geri durmuyordu. Çünkü bu mantarların bağımlısı olmuştu... Katja Lange-Müller en azından mantar üzerine yazmakla yetinmeyi başardı. Oldukça iyi övgüler alan *"Die Enten, die Frauen und die Wahrheit"* (2003) *Ördekler, Kadınlar ve Gerçek* adlı hikâye kitabında bunun örnekleri mevcuttur.

Mantar yemenin Polonya edebiyatında elbette oldukça saygın bir yeri vardır. Bu yüzden, yazıyı **Olga Tokarczuk**'un Nike-Ödülü sahibi ünlü romanı "Taghaus Nachthaus"dan (2001) bir mantar tarifiyle bitirelim:

"Mantarlı Kroketler"

On adet ince omlet (krep)
Yarım kilo mantar
Bir adet soğan
İki dilim kepekli ekmek
Tuz, karabiber, kimyon
İki kaşık ufalanmış ekmek
Yarım kaşık margarin
Mantarları kızartmak için tereyağı
Bir kaşık krema
Yarım bardak süt
Bir adet yumurta

Soğanları tereyağında pembeleşinceye kadar kızartın. Ardından ince doğranmış mantarları üzerine ekleyin, damak tadınıza uygun olacak kadar tuz, karabiber ve kimyon ekin. On dakika kızartın. Bu arada ekmeği sütte yumuşatın, sıkın ve blenderden geçirin. Yumurtayı ve kremayı da ekleyerek mantarların üzerine dökün ve karıştırın. Elde ettiğiniz malzemeyi kreplerin üzerine iyice yayın, sonra krepleri yuvarlayın, ekmek kırıntısına batırın ve margarinle kızartın."

Smacznego! (Lehce'de, Afiyet olsun!)

Nafer Ermiş

Tahran › ataerad@yahoo.com

KAÇAK HABER

Ata Erad

HAYYAM, Hüznün Tercumanı

Dünyada hiçbir kitabı bulamazsınız ki, kendisiyle ilgili olarak, Hayyam'ın "Rubaiyat" kitabı kadar tartışmayı, temcit ve tarifi, bu kadar sahtekârlığı, açıklamayı ve aynı zamanda şöhreti beraberinde getirsin.

Dünya Hayyam'ı tanır, lakin Hayyam kadar gizli kalan bir şahsiyet de belki dünyada bulunmaz. Bilmeyen ve bilen onun için yazmış, çizmiş.

Araplar ona "Giyasettin Ebulfeth Ömer ibni-ibrahim-ul Hayyami El Neysaburi" derler ve İranlılar sadece "Ömer Hayyam" ve Türkler "Hayyam" demekle iktifa ederler. Dedesi ve dedesinin babası, kendi babası ve kendisi İranlı ve Nişaburlu ve hepsi Nişabur'da dünyaya gelip orada ebedi uykuya girmişler. Hayyam'ın bazı kitaplardaki kötü taraflarını göz önüne almazsak şayet, herkes onun ilmini ve bilgisini itiraf etmiştir. O büyük filozof, önemli şair, matemetiği iyi bilen bir bilim adamı ve nucumcu, tıbbı, Farsçayı ve tarihi çok iyi bilen bir entelektüel olarak karşımıza çıkıyor. Bu kadar dalda faaliyet gösteren ve üstat olan bir insanın varlığı bugünkü insanlara inanılır gelmediğinden mi; bazılarına göre aynı dönemde ve aynı tarihte birkaç Hayyam dünyaya gelip ve her biri aynı adla bu konuların her birinde ustalık göstermiştir? Bu teori tabi ki hayalden başka bir şey olamaz, mümkün olması çok çok zor görünüyor.

Bu bazı insanlar daha da ileriye gitmişler ve Hayyam şahsiyetini tamamen hayal bir şahsiyet saymışlar ve bunları hep insanların mübalağa özelliğinden mütevellit bilmişler. Böylece Hayyam'ın doğum tarihinde bile çok tezat mevcuttur mesela. **Minoresky**, *İslam Ansklopedisi* kitabında Hayyam'ın doğum tarihini tahmin edemiyor ve **Prof. Ripka**, "İran Edebiyat Tarihi" kitabında Hayyam'ın doğum tarihini 1021 veya 1022 diye yazıyor, **Robert Grizor**, Hayyam'ın *Rubaiyat*'ını çeviren zat, bu tarihi 1015 diye zikrediyor. Lakin Hayyam'ın ölüm tarihi konusunda herkesin görüşü ortak ve 1131 tarihini uygun görmekteler ve böylece Hayyam 116 yaşında dünyaya veda etmiş oluyor ki bu da biraz mantık dışı bir tarih sayılabilir, fakat *Beyhaki Tarihi* Hayyam'ın doğum yılını çok dikkatli hesaplamıştır ve bu önemli eski kitapla birlikte 2 Rus, Rusya Bilim Akademisi'nde araştırmalar sonucu hep birlikte Hayyam'ın doğumunu 18 Mayıs 1048 diye hesaplamışlar.

Hayyam'ın tüm araştırmaları ve kalan yazılarını, şiirleriyle beraber toplasak 200 sayfayı geçmiyor, Derya kadar ilime, bilgiye ve edebe sahip olan birisinden yazı ve mektup olarak bu kadar konu çok az görünüyor, lakin Hayyam'ın felsefesine ve hayata bakışına döndüğümüz zaman, yani kendi dediğine göre her şeyin sonu "yokluk"tur diye düşünürsek, onun için yazılmış satırları saklamak çok boş ve felsefesine aykırı görünüyor.

Hayyam'ın kalan diğer yazıları ve araştırmaları kendi çabalarıyla olmayıp diğer insanların vasıtasıyla gerçekleşmiştir.

Hayyamdan önemli kalan araştırmalar ve yazılardan:

1) Bir risale: "Cebir ve Mukbile" hakkında
2) Geometrinin sorunları.
3) Melikşah Takvimi.

İlk önce bu takvimden söz etmek gerekiyor:

"Melikşahi Takvimi" veya "Celali Takvim" eski İran tarihini, 12 aya, her ayı 30 güne bölüyor ve her 4 senede bir gün ilave ederek o yılı "Behizek" diye adlandırıyor.

Bu takvim Sultan Melikşah emriyle yapılmıştır, şahın emriyle 1074'de Hayyam ve bazı bilim adamları Isfahan'da bu takvimi muhasebe ve tedvin etmişlerdir.

"Gregoryen Takvimi" ki Hayyam'ın takviminden 500 sene sonra yapılmıştır, her 3.330 günde bir, bir gün yanlış yapıyor ve Hayyam'ın takvimi buna göre de daha dikkatli ve bilimsel yapılmıştır.

Zikrettiğim üç önemli yazıdan sonra Hayyam

4) Kısaca Rubaiyatın üzerinde
5) Vücut
6) Dünya ve Teklif
7) Mizan-Ul-Hekem (Altın ve Gümüş hakkında)
8) Levazim-ul-Emkene (Fal ve Yıldızlar hakkında)
9) Muskilat-ul-Hisap
10) Geometrikde Kök Almak
11) Ibni-Sina'nın çevirisi
12) Hikmette 3 Mesele
13) Ziya-ul-Akil
14) Nizamülmülk
15) Yanıtlamakta Tezat
16) Ruzetul-Mülk'le ilgili bir makale
17) Birkaç Arapça şiir
18) Ve "Nevruzname"den de söz edebiliriz.

Bazı bilim ve edep adamları "Nevruzname"yi Hayyam'ın eseri olarak bilmiyorlar. Bu insanların başında Prof. Minoresky geliyor, lakin çoğu kişiye göre bu eser yüzde yüz Hayyam'a aittir, gerçi kitapta yazarın ismi yazılmamıştır.

Bunlardan geçtiğimiz zaman Batı'da ve dünyada Hayyam'ı Rubaiyat ve şarkılarıyla tanıyorlar, Hayyam'ın Rubaiyat'ı, Farsca edebiyatın en güzel ve hisli rubaiyatı olup, bu durum tartışmayı kabul etmiyor. Büyük şairlerin **Hafız** gibi veya **Sait Ebulheyr** gibi şairlerin rubaiyatları bile Hayyam rubaileriyle kıyas edilmez. Hayyam, şiirinde sade ve çok gerçekçi bir dil kullanıyor, halbuki diğer rubaiyatçılar ağır ve gerçek dışı yazmaktalar, Hayyam'ın felsefesine şiirinde çok rahat şahit olabiliyoruz. Bu felsefe, Hayyam'ın sade üslubuyla birlikte şiirine başka güzellik ve ahenk katmaktadır.

Hayyam'ın mütevazı duruşu felsefesini Batılı meslektaşlarından yani **Goethe**'den **Sheakspeare**'den ve **Epikur** ve **Shopenhaver**'den öteye götürüyor. Hayyam'ın şöhreti İran'la beraber İngiltere ve Amerika'da daha da fazladır, belki de Hayyam'ın İran'da daha az ilgi alanına girmemesinin nedeni, din ve mezhepte bigane bir düşünür olmasıdır. Her konuda kalpten fazla, beyine müracaat etmek şairler arasında sadece Hayyam'ın işidir. Hayyam hayat ve yaşamın küçük detaylarından da uzak duruyor ve hayata karışmayı âşık olmakla bir biliyor, böylece hayatla dalga geçiyor ve insanı rahatça yabancılaştırabiliyor, deli ediyor, yakıyor, söndürmüyor, yaralıyor ve sonra bu yaralarla öldürüyor ve daha sonra elini yavaş yavaş uzatıp tekrar ayağa kaldırıyor insanı ve seninle şarkı söylemeye devam ediyor.

Ey Cerh-I-Felek bozukluk senin kendindendir.
Bozmak, kırmak senin eski âdetindir.

Hayyam herkese ve her şeye kuşkuyla ve kötü bakıyor ve sonuçta ölümü tek çare gösteriyor, bu hislerinde biraz da "Bu-

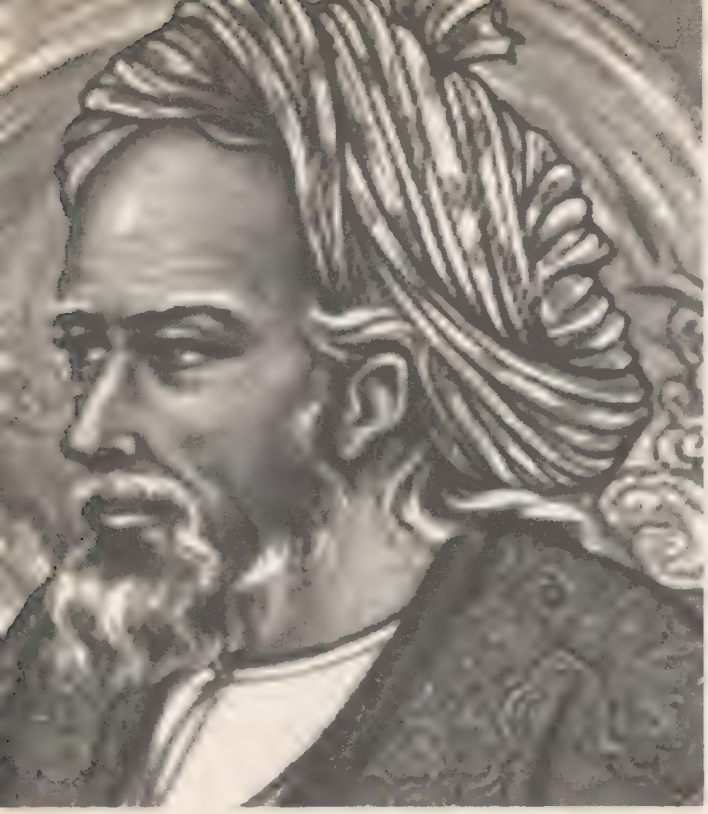

dai"lerin "Nirvana"sını anımsatıyor, Hayyam yok arzusuyla şöyle diyor:

"Gelmeyenler eğer bilseler ki biz, ne çekmekteyiz bu felekten, gelmezler bir daha."

Hayyam'ın geçmiş ömrü için hiçbir hasreti yok ve bu farklılık diğer şairlerle arasında edebiyatta Hayyam için ayrı bir yer açmaktadır. Saki ve şaraptan devamlı söz ediyor ve bu dünyanın çilesini hafifletmek için iki faktörün önemini vurguluyor. Bunlardan birisi saki, diğeri şaraptır.

Bak dünyadan nesibime, bir hiç
Cam-I-Cem'im kırıldığı zaman bir hiç

İnsanı dünyada bir sinek kadar faydasız biliyor, yaşamını veya ölümünü aynı kefede düşünüyor:

Cihana gelmen ne sebeptendir?
Bir sinek geldi ve kayboldu!

Hayyam, İran'ın gücünü şiirlerinde hep hatırlatıyor ve İran'ın altın dönemini Taht-ı-Cemsid'iyle ve "Tisfun" harabeleriyle hiç unutmuyor:

O köşk ki Cemşid onda cam tutu
Ceylan yavrusu gibi evcilleşti
Bahram ki bir ömür avladı,
Gördün ki nasıl av Bahramı avladı?

En büyük düşüncesi hayalinde bu gülünç dünyayı harap etmek ve yeni dünya yapmaktır.

Eğer elim güçlü olsaydı Allah gibi
Kaldırırdım bu dünyayı aradan
Tekrar yapardım yeni dünyayı
Hürriyet yüreğimiz gibi olsaydı baştan

Yağcılıktan ve temeluktan uzak olan şair ve düşünür şiir yazarken sanki dünyadan kopuyor, şairin dünyası yaşadığı dünyadır ve hiç de Melekut'a veya irfana uğramıyor, diğer şairler gibi çirkinlikleri göz önüne alarak dünyayı yine de güzel görmüyor ve o kadar sarih ve korkmadan yazıyor ki insanı hayrete mecbur ediyor.

Şair, insanı devamlı bir "testi" gibi görüyor ve can ve düşüncelerini testideki şaraba benzetiyor, testinin her tarafını insanın uzuvları gibi görüyor, ağız, sap, bel ve dibini.

Evet! Herkesi mutluluğa davet ederek bu mutluluğun hüznünü de unutmuyor, sanki yaran varken mutluluk olabiliyor ve burada anlayabiliyorsun ki Hayyam'ın bu daveti sadece okuyucuyu yormamak içindir, başka bir sebebi yoktur.

Hayyam şiirinde hiçbir şairi taklit etmiyor ve kendisi, kendi üslubunu ilk kez dünyaya takdim ediyor. Bu usluba edebiyatta "icaz sanatı" denir.

İran edebiyat tarihinde çoğu şair Hayyam'ın sanatına meczup olup onun gibi yazmayı denemiştir, lakin hiçbiri onun gibi muvaffak olamamıştır.

Hayyam'ın diğer önemli kelime hazinesi şiirlerinde bu enteresan özelliği taşıyor ki o zamanki İran'daki Araplar İran'lı kültürünü bozmak yolundaymışlar Hayyam tüm Farsi kelimeleri kullanmaktadır ve Arapça kelimeleri hiç ve hiç şiirinde kullanmamıştır.

Hayyam kendisini **İbni Sina** öğrencisi bilmiştir, gerçi bu büyük üstadın tıp alanında bilimsel çalışmaları vardır, lakin bir kaç şiir de İbni-Sina'dan mevcuttur.

Kısacası Hayyam çoğu kişi tarafından kendi zamanında ve kendisinden sonra töhmet altında kalmış, fakat iddialar hiçbir zaman büyük düşünürün şahsiyetinden ve yaptıklarından azaltmamıştır. 1161 yılında 30 sene Hayyam'ın ölümünden sonra *Sinbat* kitabında 5 Rubai Hayyam'dan bu kitapta kullanılmıştır, 1233'de Razi ünlü kitabında yani "Mirsad-ul-ibat"da Hayyam'a hakaret amacıyla onun 2 rubaisine yer vermiştir, 1260'da ünlü tarihçi "Cuveyni" Moğol savaşıyla ilgili Moğolların yaptıklarındaki vahşeti gözler önüne sermek için Hayyam'ın şiirini kullanıyor, 1330'da "Mostofi" adlı büyük tarihçi de Hayyam'ı kitabında yad ediyor ve onun bir rubaisine kitabında yer veriyor, 1331'de *Nizhet-ul-Mecalis* kitabında Hayyam'ın ölümünden 300 sene sonra Hayyam'dan sıklıkla bahsediliyor ve bu kitap 1460-1461 yıllarında **Fitzgerald** tarafından çevrilip yazılıyor. Fitzgerald bu kitabında derin olarak Hayyam ve felsefesini anlayarak ondan bahsediyor, İstanbul'da aynı tarihte yazılan el yazısıyla birlikte 315 rubailik bir "Hayyam Rubaileri" de mevcuttur. Böylece Hayyam rubailerinin sayısı yavaş yavaş 770'e varıyor, lakin daha öncede yazdığım gibi bu Rubailerin hepsi Hayyama ait değil.

Chiristian Sen'e göre bu rubailerden sadece 120'sini Hayyam'dan kabul edebiliriz, komik bu ki **Shider**'e göre Hayyam hiç şiir yazmamıştır.

13. yüzyılda 3 el yazısı hat defteri bulundu ve bunlar Hayyam şiirlerini kendisinde barındırıyordu ve böylece Batılıların tekrar Hayyam'a bakışlarını değiştirebildi. Bu üç defteri 1947'de Sir **Alfred Chester** satın alıp 1949'da İngilizceye çevirdi, 1952'de tekrar **Prof. Arby** bu defterleri İngilizceye ve **Fransez Pascal** Fransızcaya çevirdi, 1959'da iki Rus bilim adamı **Aliyev** ve **Osmanof** bu rubaileri Rusçaya çevirdiler.

Hayyam, dünyanın, "olmak veya olmamak" sorusuna yanıt verebilen tek düsünürü ki, bu önemli. Sonraları ünlü İngiliz edebiyatının babası Shakespeare, "To be or not to be" olarak meseleyi tekrar gözler önüne getiriyor ve Shakespeare'in soruya yanıtı asla Hayyam'ınki kadar mantıklı ve sade olmuyor.

Hayyam'ın rubaileri hemen hemen dünyanın tüm kütüphanelerinde, küçük olanları insanların ceplerinde mevcuttur, lakin bu rubailer büyük manayı kendileriyle taşımaktalar ki belki çok az kişi bu manalardan haberdardırlar.

Nafer Ermiş

Sevgiliyi Unutma Teknikleri-V

Su Terapisi

Gözlerini açtığında ilk gördüğü şey tavanı kaplayan kir ve nikotin katmanıydı. Artık sarılaşmayı çok gerilerde bırakmış, tümüyle kahverengiye dönmüştü tavan. Görüntüden midesi bulandığı için yorganı başına çekip tekrar rüyalara dalmak istedi. Ancak yorganın kokusu dayanılır gibi değildi. Fırlatarak üzerinden attı. Yatağın içi çekirdek kabukları, ekmek kırıntıları, sigara izmaritleri, kâğıt parçaları, ölü böcekler ve ne olduğu tam anlaşılamayan birtakım küçük nesnelerle doluydu. Doğrulup yatağa oturdu. Yüzünü ellerine gömdü. Ellerini şakaklarından kaydırarak saçlarını karıştırdı. Odada gözlerini gezdirdi. Oda, reddedilemeyecek kadar kendisine aitti. Aylardır tuvalete gitmek ve yiyecek temin etmek dışında hiç çıkmamıştı odadan. Çok tuhaf bir koku vardı. Dikkatli kokladığında hafif ya da şiddetli bir sürü farklı ve hiçbiri de hoş olmayan kokular fark etti. Ancak bir tanesi adeta bütün ötekileri bastırıyor ve odayı hâkimiyeti altına alıyordu.

Öyle olağanüstü bir yanı yoktu geçirdiği gecenin. Bütün bunları sanki ilk defa görüyormuş duygusunun nerden geldiğini anlayamıyordu. Bir genç kız tanımıştı rüyasında. Genç kızdan öte, yalın bir çocuktu bu ve koşup ona sarılıvermişti. Şaşırmıştı. Yüzünü pek seçememişti boynuna atılan bu şeyin. Başını biraz geri çekmiş ve o yüzü görmek istemişti. Gördüğü şey karşısında içinde bir yanma hissetmişti. Ve şimdi dehşetle fark etti ki o yanma hâlâ sürüyordu. Rüya rüyada kalmıyor ve hayata da karışıyorsa onun sadece bir rüya olduğu söylenemezdi. Kız yıllar önce çok sevdiği ve aniden kaybettiği kıza öylesine benziyordu ki... Ama bu benzerlik bir an sadece gözlerdeymiş gibi gelmişti ona. Bunun da ötesinde, fiziksel benzerlikten çok başka tür bir benzerlik gibi hissetmişti gördüğü şeyi.

Parçalanmaya yüz tutmuş çoraplar halıdaki pislik yığınının içine atılmış birer paçavra gibi duruyordu. Günlerdir hiç çıkarmadığı pijamasında gezdirdi gözlerini. Düğmelerinin çoğu yoktu ve öbek öbek yağ ve yemek lekeleriyle kaplıydı pijama. Aceleyle çıkarıp attı. Bu çıkarmaktan çok, yırtıp parçalamaya benzedi. İçini kaplayan iğrenme duygusuna hâkim olamıyordu. Oysa bütün bunları haftalardır görüyor, onların içinde yaşıyor, giderek çoğalmalarına seyirci kalıyordu. Bir süre önce çıkarıp bir tarafa attığı tişörtü buldu. Ama onu eline alır almaz, bir kurbağa yavrusu tutuyormuş gibi hissetti ve fırlatıp attı. Dolabın kapağında bir gömlek asılıydı. Yakasındaki kir o kadar kalınlaşmıştı ki artık ona bir gömlek yakası diye bakmak mümkün değildi. Bunu bu hale gelinceye kadar nasıl giydim ben, diye düşündü. Yakası dışında gömlek idare eder gibi duruyordu. Bunun üzerine yakayı yırtıp attı ve gömleği üzerine giydi. Dolabın önüne düşüp bir kaç kalem ve kalınca bir kitabın altında duran, toz içinde kalmış pantolonu aldı, tozlarını silkeledi. Tozlar yere ininceye kadar nefes almamaya çalıştı. Pantolonda ütüden eser olmadığı gibi, paçalarından biri yırtılmış, diz kısımları yıpranmıştı. Tozları silkelenince renginin o kadar da koyu olmadığı anlaşılan mavi bir pantolondu bu.

Pantolonu en son çıkardığında onda herhangi bir sorun görmemişti. Şimdi ise değişen neydi? Bir rüya her şeyi bu kadar değiştirebilir miydi? Pantolonu giydi. Ellerine baktı. Bu kez durum daha feciydi. Bunları fırlatıp atmak da mümkün değildi. Aceleyle lavaboya koştu. Lavaboya vardığı anda bir şeye çarpmış gibi geri sıçradı. Bir an öylece durdu. Sonra gözlerini kapadı ve el yordamıyla musluğu açtı. İyice erimiş sabundan bir parça aldı. Gözlerini açıp akan suya baktı. Sapsarı akıyordu. Ellerini parçalarcasına birbirine sürterek yıkadı yine de. Su yavaş yavaş normal rengini aldı. Bunun üzerine yüzünü yıkamaya cesaret etti. Elbiselerini çıkarıp attı. Sonra boynunu, saçlarını, kollarını, göğsünü ve kulaklarını yıkadı. Yıkadıkça yıkanması gereken yeni yerler keşfediyordu bedeninde ve elde ettiği temizlikle bir türlü yetinemiyordu. Tümüyle bir banyo yapmadıktan sonra işin üstesinden gelemeyeceğini anladı ve musluğu kapattı. Havluya dokunmaya bile cesaret edemediği için ıslak yerlerini kendiliğinden kurumaya bıraktı. Odaya döndü. Sinirli ve şaşkın bir halde dolaşmaya başladı. Halı neredeyse görünmez olmuştu. Fotoğraflar, boş sigara paketleri, izmaritler, kitaplar, dergiler, sararmış gazete parçaları, her birini gördükçe içinde bir acı hissettiği genç kız fotoğrafları, paçavraya dönmüş pantolonlar, tişörtler, çoraplar, ayakkabılar, kibrit kutuları, bozuk çakmaklar, boş şarap şişeleri, mantarlar, kurumuş meyveler, çürümüş sebzeler, saç tokaları, taraklar, çekirdek kabukları...

Saymakla bitecek gibi değildi. Eline fotoğraflardan birini alıp hızla fırlatmak istedi, ama fırlatacağı bir yer yoktu. Her yer doluydu. Fotoğraftaki kız gülümsüyordu. Ama bu sadece fotoğraftaydı. Zihninde böyle bir gülümseme yoktu. Küfürler, hakaretler, iğrenen yüz ifadeleri. Uzaklaşan, uzaklaştıkça küçülen, ama hiç kaybolmayan siluetler. Fotoğrafı bir an ne yapacağını bilemedi. Yatağın altına attı ve örtüyü indirdi. Orası da boş değildi. Her şey çürümüş, kurumuş ve taşlaşmıştı. O tuhaf koku giderek kesifleşiyordu.

Üzeri kuruyunca elbise dolabına gitti. Hiç ummuyordu ama yine de temiz bir şeyler olabilirdi orada. Gelgelelim karşılaştığı manzara farklı olmadı. Dolap ağzına kadar kirli çamaşırla doluydu. Hepsini tek tek çıkarıp rasgele sağa sola fırlattı. Gönül rahatlığıyla giyebileceği bir tek fanila bile yoktu. Çaresizlik içinde yere oturdu. Odaya saçılmış ve diğer pislikleri yer yer kapatmış giysilere baktı. İçlerinden en temiz görünen tişörtü seçti. Kokuyu duymamak için nefes almadan giydi. Altına da sertleşmiş, ama en azından pek fazla yırtık yeri olmayan bir kot pantolon giydi. Geri kalan giysileri tekrar toplayıp dolaba tıktı ve kapısını kilitledi. Bu odada bir gün daha yaşayamacağını düşünüp temizlemeye karar verdi. İşe yataktan başlamalıydı. Önce onu toplamaya, düzgün bir görünüm vermeye çalıştı. Ama bir türlü istediği gibi olmadı sonuç. Çarşaflar o kadar kirliydi ki, yatağı ne hale getirirse getirsin zaten memnun olmayacaktı. İçindeki pislikleri eliyle süpürüp yorganı biraz düzeltti ve öylece bıraktı. Öncelikle her şeyin yıkanması gerekiyordu. Ancak bu çok uzun zaman alacak, belki de asla mümkün olmayacak bir şeydi. Ama en azından yerdeki çöpleri toplayabilir, bir başka odaya, örneğin mutfağa atabilirdi. Daha mutfağa gitmemişti. Orası nasıldı kimbilir.

Önce gidip bir çay koymaya karar verdi. Çay içip kendine gelebilirdi. Belki tekrar bir gün önceki ruh haline bürünür ve bütün bunlar sorun olmaktan çıkardı. Yerlere çıplak ayakla basmamak için bulduğu ayakkabılardan birbirine uymasa da sağlı sollu bir çift yaptı ve giydi. Birisi kahverengi, deri bir ayakkabı, diğeri ise daha çok ketene benzeyen bir maddeden yapılmış, altı lastik bir ayakkabıydı. Her ikisinin de ipleri yoktu.

Mutfağı görünce kusacak gibi oldu. Hele ocağın üstü bakılacak gibi değildi. Hemen odaya geri dönmeyi düşündü. Ama bu bir kurtuluş olmayacaktı. Eninde sonunda, temizlemek için buraya girmek zorunda kalcaktı. Hiç değilse odadaki o berbat koku burada fazla hissedilmiyordu. Aylardır temizlenmeyen ocağın rengi belki beyazdı, ancak şu an bundan emin olamazdı. Bulaşıklar üst üste yığılmış, çay bardaklarında artan çaylar önce küflenmiş sonra da kurumuştu. Fayanslarlar donmuş yağlarla kaplıydı. Üzerlerinde kirli sarı bir tabaka oluşmuştu. Bir de çay yapmayı düşünmüştü. Burada pişecek çayı nasıl içebilirdi ki... Kapıda öylece duruyor, bir türlü içeri girmeye cesaret edemiyordu. Ama başka çaresi yoktu. Hiçbir şeyi görmeme-

ye çalışarak hızla daldı mutfağa. Lavaboya koşup orada bulduğu kuru bir bezi güçlükle açtığı musluğun altına tuttu. Önce fayansları silmeye koyuldu. Ancak hiçbir ilerleme kaydedemedi. Belki önce bulaşıkları yıkamalıydı. Bunun için de su ısıtmalıydı. Dibinde kalın ve siyah bir katman bulunan büyükçe bir tencereye su doldurdu. Tencereyi ocağın üzerine yerleştirdi. Gazı açtı. Bir ses duyamadı. Gaz kokusu da gelmiyordu. Tüpün ne zaman bittiğini hatırlamıyordu. Ama hatırlamaması durumu değiştirmedi. Yine de buna pek üzülmedi. Hatta içten içe sevindi. Çünkü bunca bulaşığı yıkaması zaten pek mümkün olacak gibi görünmüyordu. Onları yıkasa bile mutfağın geri kalanını, salonu, odayı, banyoyu temizlemek aylarını alacaktı. Bunu göze alsa bile sonucun kabul edilebilir bir sonuç olacağının garantisi yoktu.

Daha önünden geçerken bile içerden gelen dayanılmaz kokular yüzünden tuvalete değil girmek, orada hızını yavaşlatmanın bile mümkün olmadığını gördü. Kapısını açmayı bile düşünmedi bu yüzden. Ama eninde sonunda oraya girmek zorunda kalacaktı. Şimdi değilse bile akşam, akşam değilse bile bir sonraki gün.

Sonunda odaya tekrar döndü. Kapıda durup uzun uzun baktı. Koku burada iyice yoğunlaşmıştı. Kaynağı her neyse onu bulup öncelikle bu kokuya bir son vermeliydi. Bir süpürge bulmak için salona gitti. Koltuklar, sehpalar, rulo haline getirilmiş halı, kırık dökük sandalyeler, hepsinin üzerinde kalın bir toz tabakası, bir sürü eski eşya, televizyon, radyo kargaşası içinden süpürgeye benzer bir şey buldu. Ucunda bir kaç çöp sallanan bir saptan ibaretti bu. Odaya dönüp kenarlardan başlayarak ortaya doğru süpürmeye girişti. Ancak bir süre sonra umudu kırıldı. Bu elinde tuttuğu şeyle herhangi bir şeyin yerini değiştirmek mümkün görünmüyordu. Asla başaramayacağı bir işe kalkışmıştı. Kaldı ki her şey sağlam bir süpürgenin varlığına da bağlı değildi. Hiçbir süpürge bu halıyı üzerinde yürünebilir bir nesne haline getiremezdi. Elinde tuttuğu şeyi büyük bir öfkeyle kapıya fırlattı. Kapıya çarpan sap oradan yatağın altına kaydı. Öfkesi geçmemiş, yeterince rahatlayamamıştı, Onu bir kez daha fırlatabilmek için hışımla yatağın altına atıldı. Korkunç bir kokuya çarpıp durdu. Bir gaz bulutu gibi yükselen koku adeta gözlerini yakıyordu. Bir eliyle burnunu kapatıp diğer eliyle yatağın altını karıştırdı. Eline yumuşak bir şey geldi. Yumuşak da değildi tam. Dikkatlice çekip çıkardı. Sararmış, yer yer erimiş ve tozlarla birlikte adeta taşlaşmış bir zarftı elinde tuttuğu şey. Kapağını açtı. Açarken kapak kırıldı. O anda daha dayanılmaz bir koku yükseldi. İçinde lime lime olmuş bir mektup duruyordu. Yazılmış, ama gönderilmemiş bir mektup. Belki cesaret eksikliğinden, belki de pul yokluğundan gönderilmemiş bir mektup. Mektubu zarftan çıkarmaya çalıştı, ancak bu mümkün değildi. Yoprak gibi dağılıveriyordu tuttuğu yer. Sadece bölük pörçük bir şeyler çıkarabildi zarftan. Kelimeler birbirine yapışmış, cümleler parçalanmış, darmadağın olmuştu. Harfler çürüyüp birbirine girdiği için ne yazdığı, kime yazıldığı anlaşılmıyordu. Yazdığın mektubu haftalarca göndermezsen olacağı budur, diye düşündü. Mektup önce çürür, sonra kötü kokular yaymaya başlar, bu kokular giderek kesifleşir ve odayı doldurur, duvarlara, eşyalara siner ve asla çıkmaz. Artık çok geçti. Ne bu mektubu gönderebilir ne bu kokuyu temizleyebilirdi. Çünkü artık bu elinde tuttuğu şeyden mektup diye söz edilemeyeceği gibi, kime yazıldığı da belli değildi. Rüyasında gördüğü kızı düşündü. Adını hatırlamaya çalıştı. En azından kim olduğunu, onunla neler yaşadığını hatırlamaya çalıştı. Ama olmadı. Bölük pörçük görüntüleri, parça parça sesleri birleştirip anlamlı bir bütün haline getirmek mümkün değildi.

Zarfı yere fırlattı. Hızla odadan çıktı, mutfağa daldı. Kirli olup olmadığına aldırmadan bir bardağa su doldurdu. Sanki biri kapıverecekmiş gibi ani bir hamleyle kafasına dikip içti. İçine büyük bir serinlik yayıldı. Yapacak bir şey yoktu. Mutfaktan tam çıkarken birden geri döndü. Doğru lavaboya koştu. Musluğu sonuna kadar açtı. Az önce fayansları silmeye uğraştığı bezi buldu. Onu bir tıpa haline getirerek büyük bir özenle lavabonun deliğini tıkadı. Su, sonuna kadar açılmış musluktan büyük bir gürültüyle akıyordu. Mutfaktan çıktı, evin çıkış kapısını açtı. Tişörtünü silkeledi, saçlarını düzeltti ve kapıyı büyük bir gürültüyle çarpıp çıktı. Sokakta pırıl pırıl bir bahar güneşi vardı.

Anlaşılır ve asla anlaşılamaz, çok yönlü ve hiçbir [illegible] gerçeği kendi karmaşık ve karanlık, ama bir o kadar da açık ve geri dönüşü olmayan bir insanlık ayıbına sizlere [illegible] sunuyorum. Ayşegül tüm yeni hikâyelerinde bir tek manchi temsilcisi olacak: Savaş muhabirliği mesleğinin [illegible] isteyen bir yüreğin, b düşüncenin sesi ve bir vicdanın [illegible] "O anda orada olma" isteğiyle öyle sanıyorum ki, ya da ne yazık ki, dünyanın dört bir yanında dolaşıp duracak...

CADDE

Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir-İstanbul
Tel: 0.212.292 95 65 • cadde@leman.com.tr

BAHAR DÜŞLERİ VE CEZA

Birkaç arkadaş okulun bitimine iki üç hafta kala hem dinlenmek hem de üzerimizdeki yorgunluğu atıp üniversite sınavına daha dinç katılmak için bir gezi planladık. Alternatif bir gezi olacaktı, dört bir tarafı dağlarla çevrili olan bir şehirde, dağa gitmekten başka şansımız yoktu. Dağlara gidip bir hafta dinlenmek ve en önemlisi de kendi yiyeceğimizi kendimiz temin etmek gibi bir fikir ortaya çıkmıştı. Dahası ciğerlerimizi dağ havasıyla dolduracak, vücudumuzu dinlendirecektik. İki üç gün süren yer belirleme, gidip gitmeme, yiyecek götürüp götürmeme tartışmalarından sonra bir karara varmış, her şeyimizi hazırladık yola koyulmuştuk.

Gideceğimiz yönü, yolu belirlemiştik. Tek istediğimiz gürül gürül akan bir derenin kenarında ve yemyeşil bir vadide kamp kurup alabildiğince uyumak, dinlenmek, kendi yiyeceğimizi doğadan temin etmekti. Her şey bizden yanaydı. Güzel bir günle başlamıştık geziye, güzel bir vadi de bulsaydık hiçbir sorun kalmayacaktı. Saatlerce yürüdükten sonra, deyim yerindeyse ayaklarımıza karasular indikten sonra ve açlıktan bedenimiz titredikten sonra bulunduğumuz yerde dinlenmeye karar verdik. Yakında su yoktu, fazla bir yeşillik de yoktu, hiç ağaç yoktu. Bereket versin yanımızda götürdüğümüz bir kısım yiyecekle ilk bir iki gün idare edecektik ta ki hayalimizdeki yeri keşfedene kadar.

İlk günün yorgunluğu bahane eden bazı arkadaşlarımız durduğumuz ilk yerde geceyi geçirmek için ısrar edince biz de onlara uyduk ve yanımızda götürdüğümüz kamp çadırını kurduk. Ateş yaktık, yemek hazırladık, çay falan derken akşam olmuştu. Çadıra anca üç kişi sığıyordu biz de altı kişiydik. Üçümüz dışarıda uyumak zorundaydı. Tabii ki en cesur olanlar dışarıda uyuyabilirdi. İçerdekiler battaniyelerle idare ederken dışarıdakiler uyku tulumlarında uyumaya çalışıyorduk. Yorgunluktan olacaktı erkenden uyuma isteği doğmuştu. Uyuduk mu, uyumadık mı, tam olarak anlamadığımız bir anda bir gürültü koptu, çadırın içindekilerden biri çadır ipini yılan sanıp bağırınca diğerleri telaştan dışarı fırlamaya çalışırken birbirlerine kafa göz girmişlerdi. Neyse ki olayı kazasız atlatmıştık ve uykumuz da tamamen kaçmıştı. Ateş yakmaya karar verdik. Okul içindeki dedikodular, kimin kimle çıktığı hocaların durumu derken birbirimize hikâyeler anlatmaya başlamıştık. Ayılar ve kurtlarla ilgili söylentiler, yılanların gece avı, fındık farelerinin insan boğazına nasıl kaçtığı meseleleri birbirini izlerken, kimsenin uyuyamayacağı da belli olmuştu.

Sabaha karşı ateş etrafında uyuklayanlar olduysa da dinlenme amaçlı gezimizin ilk gecesi hüsranla sona ermişti. Yeniden yola koyulduk, o düşlediğimiz vadiyi mutlaka bir yerlerde bulacaktık. Balık avlayacaktık, mantar toplayacaktık, çeşitli otlardan yemekler pişirecektik. Uzun bir yürüyüşten sonra yeniden mola verip karnımızı doyurmak istediğimizde, ekmek çantamızın boş olduğunu fark ettik, çay ve şekerle günü kurtarmaktan başka çaremiz kalmamıştı. Yapılacak en iyi şey bir köy bulup yığınla yiyecek depolayıp yeniden geziye devam etmekti. Artık hayal ettiğimiz vadiyi aramayı bırakmış köy arıyorduk. En kısa zamanda bir köy bulmamız gerekiyordu. Haziran ayının ilk günleri hava sıcak ve dağ esintileri zaman zaman yorgunluktan ve açlıktan bizi sersemleştiriyordu. Akşam olduğu halde ne bir köy bulmuştuk, ne de hayalimizdeki vadiyi. Bir kayanın dibinde kamp kurup ertesi gün yola devam etmekten başka yapılacak bir şey yoktu.

İkinci günün gecesi daha da berbat olmuştu, açlık sınırımızı bir hayli zorlamıştık. Ot yemekten tükürüğümüz yeşile dönüşmüştü. Berbat bir gecenin ardından sabah erkenden, köy aramak için yeniden yola koyulduk. Bir süre dağ yamaçlarında çaresizce köy aramayı sürdürürken bir yandan da midemizi ot dolduruyorduk. Neden sonra derin bir vadide bir dere bulduk. Vadiye indiğimizde aradığımız hayalimizdeki vadi değildi ama yine de idare ederdi. Etrafta birkaç bodur ağaç ve yeşillik vardı. İş bölümü yaptık birimiz yakacak odun toplayacaktı, birimiz ateş yakacaktı, birimiz çadırı kuracaktı, diğerleri de balık avlayacaktı. Saatlerce uğraştığımız halde bir tek balık bile yakalayamamıştık, soğuk su bizi iyiden iyiye acıktırmıştı. Tamamen çaresiz bir durumdaydık. Geri dönmek iki belki de üç günümüzü alacaktı. Yakınlarda bir yerde bir köy ya da bir çoban olduğunu düşünüyorduk. Şans bizden yana ise gecenin sabahında bir köy bulup maceramızı sonlandıracaktık.

Bir günümüz ve gecemiz daha beklenmedik bir şekilde son bulmuştu. Yeniden köy aramaya koyulduğumuzda bu kez şans bizden yanaydı. Toprak bir yolu takip edip öğleden sonra bir köye vardık. Köyün girişindeki ilk evin bahçesine daldık. Yaşlı bir kadın kocaman bir kazanın içinde bir şeyler kaynatıyordu, iğrenç bir koku yayılmıştı etrafa ama umurumuzda değildi, tek derdimiz bir parça ekmek bulmaktı. Kadına yaklaşıp ekmek istediğimizde aldığımız cevap hiç de iç açıcı değildi. Biraz bekleyin dedi, kelle –paça yapıyorum birlikte yeriz. Bahçenin duvarına sırtımızı yaslamış, kadının bize verdiği tütün tabakasından sigara sarıp içiyorduk. Kadın kazanın ağzını açtı, içinden eliyle bir kemik çıkardı ki o kemik bir öküzün ön ayağıydı, etli yerinden ısırmaya çalıştı ve tükürüğü, ağzının suyu kazanın içine boşaldı. Herkes bu olayı görmüştü; birer birer duvardan atlayıp köyün içine kaçmaya başlamışlardı ki, kadın fark etti. En son ben kalmıştım, elindeki öküz ayağıyla bana doğru yürümeye başladı, pişmiş dedi, çağır arkadaşlarını şunu yiyin. Ben geriye doğru gidiyordum, bir anda duvarın üzerinden atlamaya çalıştım pek başarılı olmasam da duvarı aşmıştım. Ve kadın tam tepemde duruyordu, elindeki öküz ayağı da aynen duruyordu, kadın küçük ısırıklar koparıp yiyor bir yandan da bana uzatıyordu. Son çare kaçmaktı. Tabana kuvvet kaçtım. Kadın arkamdan öküz ayağını fırlattı, Bunu da götür yolda yersin. Köyün içine geldiğimde arkadaşlarım yiyecek cennetine girmişlerdi bile. O geceyi de köyde geçirdikten sonra ertesi günün sabahında bir traktöre bindik şehre geri döndük. Üstümüz başımız berbat durumdaydı, sanki deniz kenarında bronzlaşmış gibi bedenimiz kapkara olmuştu. Ama dersimizi de almıştık.

Erkan Tuncay

BİR BİLET GİDİŞ

Kadın kaldırım üstündeki poşetleri düzeltip duruyordu. Öte yandan da gözleri, yolda gözüktü gözükecek otobüsü arıyordu. Poşetlerden boş pet şişeler, eski gazeteler sarkıyor. Birden toparlanıyor kadın. Durağa yeni yanaşan otobüsün peşinden koşturuyor. Otobüsün ön camındaki yer adlarını okumaya çalışıyor. Sonra geri dönüp kaldırımdaki eski duruşuna geçiyor.

Sabahın erken saati. Evler boşalmış da, herkes durakta toplanmış sanki. İşine giden tezgâhtar, öğretmen, memur herkes durakta. Kadın, kir içindeki üst başıyla bu temiz giyimliler arasında ayrıksı duruyordu.

Birine yanaşıp bir şey soruyor. İlk kez o zaman, ön kırık dişlerinin arasından anlaşılmaz bir ses çıkıyor.

"Kayaş otobüsü geçti mi?"

Olumsuz bir yanıttan sonra yüz geri ediyor. Kayaş otobüsü belirince durakta yeni bir kaynaşma daha oluyor. Herkes durağa yanaşan otobüsün kapısını tutmaya çalışıyor. Kadın da ileri atılıyor. Tam kapı önünde, elindekilerden plastik bir şişe düşüyor. Ardından bir başkası. Hızlıca toparlanıp içeri atıyor kendini. Bilet basmadan geçip otobüsün arkasına yerleşiyor. Gözü poşetlerde. Onları evirip çevirip düzeltmeye çalışıyor.

Çok geçmeden sürücü, " Bilet, bilet basılmadı," diye sesleniyor arkaya doğru.

Herkes uykulu gözlerle bakıp, sessizce olanları anlamaya çalışıyordu. Oysa kadın hiç oralı değil. Gözü hâlâ dağınık duran eşyalardaydı. Bu yüzden gazeteleri, pet şişeleri poşetlere ayrı ayrı yerleştirmeyi sürdürüyor.

" Sana sesleniyorum. Bilet, bilet basmadın..."

Kadın eğildiği yerden, başını hiç kaldırmadan kendi kendine konuşur gibi, "Cüzdanımı kaybettim," diye yanıt veriyor.

Bu baştan savma yanıta karşılık sürücü diretiyor.

"Kaybederken bana mı sordun? Bilet basacaksın, bilet. Anladın mı?"

"Cüzdanımı düşürdüm, anlamıyor musun? Çoluk çocuğumun parası da içindeydi..."

İş telaşındaki gözler kadına çevriliyor. Ön koltuklarda oturan yaşlı bir adam sürücüye arka çıkıyor.

Kibarca, "Anlamıyor musunuz bayan," diyor, " biletiniz yoksa bizi tutmayın burada. İnin!"

Sürücü daha da güçleniyor o zaman. Sesi daha çok yükseliyor.

"Bilet, diyorum sana. Bilet! Yoksa aşağı in!"

Önde oturan bir polis sesleniyor bu kez. Toplumsal sorumluluk bazen ağır bir yüktür!

"Biletim yok benim. Yok mu yardımsever biri? Şu kadına bir bilet bassın..."

Otobüse bir sessizlik çöküyor. Yolcu yüzleri asık. Herkesin gözünde azarlayan bir patron, yönetici bakışı asılı.

Sürücü yeniden, "Her gün hep aynı şey. Hep aynı. Aynı yalan. 'Biletim yok!' Yalan. Her gün her gün," diyor.

Kadın anlaşılmadığını düşündüğünden kızgınca mırıldanıyor.

Sürücü birden el frenini çekip, bir solukta onun yanına varıyor.

Önce saygılı, kibar sesleniyor.

"Aşağı iner misiniz? Lütfen aşağı iner misin?"

Kadın ilgisiz. İşi gücü poşetler. Onları çekiştirip düzlüyor. Olmuyor, yeniden... Su görmemiş bir teni, beş on gün boyunca Ankara caddelerinde gezdirip durmuş. Üstüne sinen koku her yanı kaplıyor.

"Cüzdanımı düşürdüm diyorum sana. Anlamıyor musun?"

Yılların sürücüsü bu yalanı yutar mı? Yutmadı elbette. Yeniden bağırdı.

"Aşağı iner misin? İner misin diyorum sana?"

"Çoluk çocuğumun yemek parası içindeydi. Kaybettim işte. Ben eve nasıl gideyim?"

"İn aşağı! Atarım bak seni. İn dedim! Pislik!"

Orta boyluydu. Dolgundu. Üstelik geniş, güçlüydü elleri. Önce kadının poşetlerini hırsla ikişer ikişer aşağı attı. Sonra da kadını kapıya doğru, bir çöpü sürükler gibi sürükledi. Bu arada haksızlıkların konuşmayan dili halk, otobüs içinde öylece bakıp duruyordu.

Adam çekiştirip durdukça, kadın otobüs koltuğuna daha sıkı yapıştı.

Bu olanlara durakta bekleşenler bir anlam veremiyorlardı. Anlasalar hiç durmadan sürücüye, " At, at!" diye bağırıp, büyük bir yardımda bulunmuş olacaklardı.

Sürücü baktı olmayacak, bu kez kadını tekmelemeye başladı. Orta kapının basamaklarında, kadınla adamın ayağı arasındaki kavga o zaman koptu.

Sonunda kadını otobüsten aşağıya atmayı başaran sürücü yolculara telaşla seslendi.

"Biriniz kapı otomatiğine bassın!"

Bu kısa dikkat dağınıklığından yararlanan kadın yeniden kapıya, basamaklara yapıştı.

Oysa, "İn artık," diyordu ona o güçlü ayaklar, " in, yoksa fena yaparım!"

Kadın durur mu hiç?

"Hadi sıkıysa indir bakalım. Otobüs benim, binmek benim hakkım. Vicdansız..."

"Sus be!"

"Cüzdanımı..."

"Hep aynı..."

"Çocuğumun..."

"İn aşağı!"

"Eve..."

"Çık!"

"Vicdansız..."

"Kapı otomatiğine basıın!.."

Dışarıdaki topluluk, " At, at!" diye bağıracakken, otobüsün orta kapısı birden kapandı. Kadın dışarıdaki topluluğun kucağına düştü. İçerdekiler o zaman sanki rahat, temiz bir soluk aldılar.

Otobüs tam kalkacakken, kadın kendini aracın önüne attı.

Otobüs sarsılarak durdu. Yeniden ileri atıldı. Önce poşetler yere savruldu. Ardından da kadın. Otobüs oktan çıkan yay gibi fırlayıp gitti sonra.

Sürücü dikiz aynasında kadının görüntüsüyle savaşır gibi, " Tu... Allah belanı versin senin. Her gün aynı şey. Hep aynı şey. Tu... Bu düzenin de... Böylesi işin de..." diye bağırıp duruyordu.

Yolcular o sabah ilk kez işlerine çeyrek saat erken ulaştılar. Sonra gri büyük yapıların içine girip, sessizce düzene karıştılar.

YAPRAK DÖKÜMÜNDE ROMAN'TİK YOLCULUK

Atilla Birkiye'nin geçtiğimiz aylarda PlanB yayınlarından Roman'tik Bir Yolculuk adlı deneme kitabı çıktı. Roman üzerine yazdığı yaklaşık çeyrek asırlık bir birikim. Biz de Birkiye ile bu vesileyle, yeni kitabına, yazarlığına, yaşama ilişkin bir söyleşi yaptık.

Bir kitabınızın "Sunu"sunda "Ne hikmetse 'sonbahar'dan bir türlü kurtulamıyorum" diyorsunuz... Peki neden sonbahar?

Edebiyatımıza sonbahar imgesi aslında **Mehmet Rauf**'un romanı *Eylül* ile girer. O romanda, eylül ayı eksende olmak üzere tüm sonbahar anlatılır. Gençken çok etkilenmiştim o romandan ve o etki daha da sürüyor. Eylül ayının dolayısıyla sonbaharın hüzün ve keder verici bir havası vardır. Yalnız buradaki hüzün o kadar da kötü bir şey değildir. Beni besleyendir; nitekim **Hilmi Yavuz** bir kitabının adını *Hüzün ki En Çok Yakışandır Bize* koymuştur. Bize de en çok yakışan hüzündür. Sonbahardaki doğanın renkleri, sararan yapraklar, bulutlar, güneşin batışının kızıllığı, tüm bunlar aslında birer şarkıdır, yüreğimize ilişkin buruk şarkılardır; işte size, hep sonbahar oluşunun yanıtı!

Deneme, roman, şiir vb. çok sayıda edebi yazınız/yapıtınız var. Sizin için deneme ve şiirin öncelik sebebi nedir?

Her şeyden önce ben kendimi bir şair olarak tanımlamam. Çünkü benim kuşağımın çok sıkı şairleri ve onların çok sıkı şiirleri var. Biraz onlara ayıp olur. Ben şiiri (yazdığım şiiri) aşk temasıyla özdeşleştirdim. Yalın ve birebir imge anlayışıyla yazıyorum. Aslında belki yazmamam, yayınlamamam gerekirdi. Ama şiir öylesine bir " tutku" ki çekim alanından doğrusu kurtulamadım, kurtulamıyorum.

Denemeye gelince, evet, gönül rahatlığıyla kendime denemeci diyebilirim. Yazarlığımın başlangıcından, yani ilk yazımın yayınlanışından bugüne (yirmi sekiz yıla yakın bir süre geçti) hep denemeyi sorunsallaştırdım. Hem yazdım hem de deneme üzerine düşündüm. Denemenin sınırlarını genişletmeye çalıştım. Çünkü deneme benim için hem şiirin etkisi altındadır hem de felsefenin. Deneme yazarken düşüncemin özgürleştiğini duyumsuyorum. Bu "duyarlı denemeler" diye adlandırdığım denemelerim için de geçerli. Onları yazarken yüreğim de özgürleşiyor...

Peki, hiç şiir okumamış birine şiiri nasıl tanımlardınız?

Nâzım Hikmet, Dıranas, **Tanpınar**, Melih Cevdet, **Oktay Rifat**, Necatigil gibi büyük şairlerimizin şiirlerini okurdum ve "İşte bu şiir" derdim.

Etkilendiğiniz düşünür ya da kuramcılar kimlerdir?

Tabii ki bunların başında **Marx** gelir. Aslında dünya kültür tarihinde literatür son derece zengin, hangi birini söyleyeyim. **Aristoteles**'in *Poetika*'sından başlamak gerek. Seksenli yıllarda Sovyet estetikçi Kagan'ın *Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat* kitabından çok etkilenmiştim. Tabii ki **Sartre**'ı anmadan geçemem. Ya **Kant**! Şimdilerde roman kuramı ile ilgili olarak **M. Bahtin**'den söz etmeliyim (konu roman olunca **M. Butor**'u anmadan olur mu?)... Tabii ki bizden de iki isim: **Beşir Fuad** ve **Selahattin Hilav**...

Son kitabınızdan bahsedelim biraz da. Önce adından Başlayalım: *Roman'tik Bir Yolculuk*.

Önce şunu söylemeliyim, bu yazılar bir kitap olacak şekilde düşünülmemişti yazılırken. Ama kitaplaşırken böyle bir düzenleme, yani bir "yapıt" düzenlemesi göz önünde tutuldu. Romana ilişkin yazdığım tüm yazıları almadım, özellikle eski yazıları gözden geçirdim ve anlamı kolaylaştıracak düzeltmeler yaptım.

Bu kitap yirmi üç yıllık bir yazı serüvenini kapsıyor. Roman üzerine yazdığım denemeler var kitapta. Bu denemeler, birkaç tanesi hariç eleştirellikten uzak ve düşünme inşa etmeye çalışan denemeler. Romanlara farklı açılardan yaklaşan ve daha çok roman içindeki bir "tema"yı işleyen denemeler. İster istemez romanlardaki "aşk" öne çıkıyor! Kitabın adı da bu bağlamda konuldu. Yani "roman'tik" hem romana ilişkin olanı gösteriyor hem de duygusal olanı, aşkı...

Kitap üç bölümden oluşuyor...

Evet. Birinci bölümde bizim romanlarımız var. **Halid Ziya Uşaklıgil**'den **Elif Şafak**'a kadar uzanan bir roman yolculuğu. Bazı romanlar gerçekten de romanımızın köşe taşları. İkinci bölümde dünya romanları ve romancıları üzerine yazdığım denemeler yer alıyor. Bu bölümde de **Gide**, Dostoyevski, **Camus**, Şolohov, **Calvino** gibi büyük yazarların romanları var. Üçüncü bölümde ise, roman sanatı hakkındaki düşüncelerimi içeren üç deneme yer alıyor.

Hep aşk, aşk!.. Diyorsunuz; sizin dilinizden düşmeyen aşkın tanımını alabi-

lir miyiz? Bu sözü geçen aşk, zamane aşkları mı, eski zaman aşkları mı yoksa aşkın kendisine duyulan aşk mı?**

"Aşk dolunaya dokunmaktır." "Aşk gecenin karanlığında unutulmuş bir göldeki nilüfer çiçeğinin, Venüs'ün ışığıyla açmasıdır." Benim için aşkın tanımları bunlar. Eski ya da yeni aşklara gelince, bu başka bir tartışma konusu, önemli olan yüreğinizde aşkı duyumsamanız. Giderek duyarsızlaşan bir dünya ve toplumda yaşıyoruz. İşte bu anlamda hep aşk olmalı. Yine de şunu söyleyebilirim, örneğin *Eylül* romanında olduğu gibi bazı romanlardaki aşklar (kaç kez okusam da) beni çok etkiliyor.

Edebiyat tarihini düşündüğünüzde hiç kıskandığınız bir yazar, şair ya da roman oldu mu? Bu şair gibi yazabilseydim ya da bu romanı ben yazmış olsaydım gibisinden dediniz mi?

Hayır hiç kıskandığım olmadı. Kıskançlık duygusuyla pek aram iyi değildir. Gıpta ettiğim oldu. Benim bir tek kıskandığım sanatçı var, o da **Minür Nurettin Selçuk.** Niye o ses ve o sesin taşıdığı duygu bende yok!

Kitaplarınızı kimlerin okuduğunu düşünüyorsunuz?

İnsanların kitaplarımı ruh sağlıkları açısından okumamalarında yarar (!) var. Zaten çok fazla okurum yoktur. Ama yine de sanırım, kitaplarımla romantik konuları, temaları seven okur ilgileniyor.

Atilla Birkiye olarak nasıl hatırlanmak istersiniz?

"Aşk" ve "mavi" sözcükleriyle....

Hayatınızda çok ya da hiç keşkeleriniz oldu mu?

Ben –yaşamda– çoğunlukla keşke demem. Çünkü olup bitmiştir. Sıfır zamana, yani geriye dönüş ne yazık ki yok. Ama yine de insan zaman, zaman bazı olayları, yaptıklarını anımsayıp "keşke" diyecek kadar kederleniyor!

Aynaya baktığınızda ne görüyorsunuz?

Yalnız ve kırılmış bir adam...

Peki varolmanın tanımı nedir sizce; hayatın içinde insan olmak yani?

Tabii ki aşk! İnsan gerçek anlamda aşkı yüreğinde taşıdığı zaman bulutların üstündedir; kendini en yüksek düzeyde gerçekleştirir. Gerçek anlamda yaşamda, bu yerkürede varolduğunu iliklerine kadar duyumsar. Belki masmavi bir Boğaz görüntüsü de zaman zaman bu duyguyu verir ama aşk ve delicesine âşık olmak, varolmamızı bize gerçek anlamda duyumsatan yoğun duygulardır. Tabii ki burada yaşanan, gerçekleştirilen büyük, tutkulu aşklardan söz ediyorum...

Benim soracaklarım bu kadar son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Teşekkür ederim...

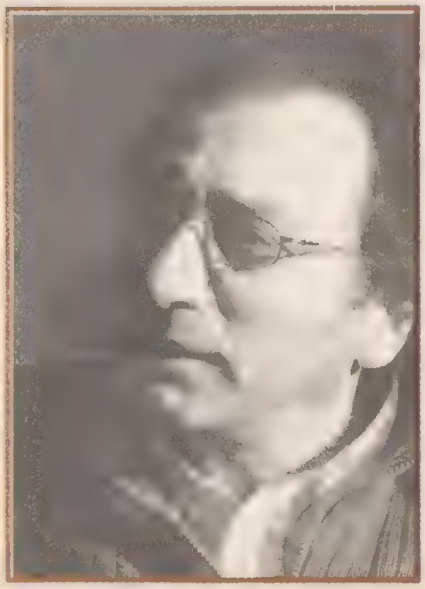

KAÇAK ÖYKÜ

Refik Toksoy

HİÇ KİMSENİN GÖRMEDİĞİ KIRMIZI

Hadi gidip dudaklarımızı hiç kimsenin görmediği bir kırmızıya boyayalım. Tırnaklarımızdan eski aşklarımızı da temizleriz asetonla. Yeni bir oje bulmamız lazım. Kolay paslanmayan. Mor olsun rengi. Gözbeneklerimiz gibi... Sonra sokaklara çıkar, insanları öperiz dudaklarından. Kırmızımızı bulaştırırız kirli suratlarına. Hep yaptığımız gibi... Bir martı bulur, kanatlarına atlar kaçarız sonra da buradan, ne dersin!

Dünyayı saran bir takım şursuz bulutların, karanlık göğün ve kırılgan solgun yıldızların altında durmuş, aklımı kaçıracağım günü bekliyorum. Beni çıldırtacak, şehvetten ve günahtan kurtaracak o aydınlığı, aklın yolunun sona erdiği o an'ı bekliyorum. Işığın yüzüme değmesini istiyorum, gölgemi görmek ona dokunmak ve ondan kaçmak. Kalbimin bir yelkeni varsa bir dümeni de olmalıydı, ey tanrım, beni bağışla. Yaptıklarım ve yapacaklarım için. Bir son hazırla bana. Sadece bir son. Sonsuzluktur bana verebileceğin en büyük ceza. Kurtar beni! Bir bardak su ve yaşam, bir damla siyanür ve ölüm, bir kadeh şarap ve şiir. Her insan yalnızlığın evreninde tek'tir. Doğmamıştır ve doğrulmamıştır. Ezeli ve ebedidir yalnızlık.

Kirlet temiz kâğıtları, kirlet mürekkeple. Kirlet düşlerinle. Mahvet onları da hayatın gibi. Ve zehirle lanetli sözlerinle seni dinleyenleri. Durdurmalısın gözbebeklerinden akan kanı. Mürekkebi, kanı ve hayatı karıştır birbirine. Kadınlara ve kadınlığa susa. Ruj sür dudaklarına. Hiç kimsenin görmediği bir kırmızı olsun mutlaka, unutma. Lağım kapaklarını açıp gömelim kendimizi şehrin aşağılık sokaklarından daha da aşağıya, pisliğin akıp gittiği izbe lağımlara. Aralık bir kapı arayalım buluruz belki orda. Aralık bir kapı ve ardında yüzümüzü yakan bir aydınlık..Aydınlık, aydınlık, aydınlık... Ne kadar da uzak bize. Sus ve devam et dinlemeye.

Gece kadar uzun anlatacaklarım bu gece. Bu gece hiç kimseyi özleme. Hiç kimseyi bekleme. Kendini, gölgeni ya da tanrıyı. Bu gece sadece dinle... Yeryüzünün dinlediği gibi yıldızları ve yıldızların dinlediği gibi yalnızlıklarını. Parlamak neye yarar ki o kadar uzaktaysan. Ne sen başkasına ne başkası sana ulaşabiliyorsa, neye yarar bir yıldız kadar güzel ve anlamlı olmak. Tek çare bir kara delik bulmak... Ya da bir kara delik yaratmak yalnızlığınla. Tüm ışığı yutmak, varlığı, maddeyi... Ve evrenin ortasında boşlukta dursan da kendine bir zindan yaratmak. Karanlık, karanlık, karanlık... Ne kadar da yakın bize. Sus ve devam et dinlemeye.

Ellerin gökyüzüne uzasaydı ne renge boyardın onu, siyaha mı? Maviye mi? Ferhat Şirin'in gözlerine boyardı bence, Şirin Ferhat'ın yüreğine. Dört duvar masmavi bir oda. Masmavi olsa da oda, bir okyanus her zaman daha güzel kokar. Daha rüzgârlı, daha tehlikeli daha boğucu da olsa, daha güzel kokar ve bu yeter öyle değil mi, çoğu zaman yaşamaya. Dinle bir ormanı, tek başına bir ovada dikilen dağı dinle. Dinle onları. Dinle toprağın gökyüzüne uzanan o görkemli kabartılarını. Dinle ve anla içindeki ağrıyı. Bir balık ol mesela gökyüzünde. Solungaçların morarana kadar soluk al ve uç. Bir martı ol denizin dibinde, hisset kanatlarında suyun ağırlığını ve yoğunluğunu. Hisset bir de dünyanın diğer yarısı olduğunu. Aydınlık ve karanlık. Suda uçmak, gökyüzünde yüzmek gibi bir şey bu da. Ve yaşam orda yaşanıyor işte. Uçtuğun suda, yüzdüğün gökyüzünde. Yani zamanın ve aklın o büyük alacakaranlığında. Ah alacakaranlık! Dipsiz ve uğultulu

Hadi sen de sus.
Sus artık ve uyu

Beşir Sevim

sus payı

anlamı yok... düş artığı uykuların mahpus
tavan arasında gıcırdıyor anılar teslim
aldık kıyılarımıza vurmuş zamanı... sus.

ölüme ağlar ters gözüm,soluksuz
ruhum sarsılıyor sesim duyulmaz
gökkuşağı koptu,giderek sönüyor... sus.

ıslanıyor günbatımı yollarda hüzün suspus
italik bir yağmur unutmuş kendini sokakta
kulakları sağır eden bir sessizliktir sus.

payı yok vefanın,mahsus genişliyor sır
bahçesi dağınık.ortasından yırtılmış kabus
bir mart gibi ağladım,yağdım sonra sus.

çıktım,kalabalık yüzümü dayadım uğursuz
avuçlarıma kenar süsüdür,ellerim sırça fanus
insan bilmez öldüğünü,kenarların çoğalınca sus.

sustalı bir bıçak gibi susuyoruz
ölüm;yüzün yüzümdür,ört kalbimi
gizlendiğimiz sis onarıyor kendini meyus

hüznü ciltli kitaplar gibi okudum kalın susss.

ŞİİR BU MEMLEKETTE PARA ETMEZ DİYENLERE İŞTE ÖRNEK BİR HADİSE

Geçtiğimiz günlerde Artvin'deki bir mahkemede hem yargı hem de edebiyat tarihine geçmeye aday, alışılmadık bir duruşma yaşandı. Ardanuç Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen bir hırsızlık davasında sanık olarak yargılanan 'Âşık Gülhani' mahlaslı ozan K.O., savunmasını şiirle yaptı. İşin ilginç yanı, bu savunmaya cumhuriyet savcısı da aynıyla karşılık verdi; esas hakkındaki mütalaasını şiir şeklinde kaleme aldı. Mahkemenin, savcının talebi doğrultusunda karar verdiği davanın dosyası temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderildi. Yüksek mahkemenin şiirli dosya hakkında ne karar vereceii merakla bekleniyor.

Sanıkla cumhuriyet savcısının, ozanlar gibi şiirli atışmasına sahne olan dava, Artvin'in Ardanuç ilçesinde meydana gelen hırsızlık olayına dayanıyor. Ozan K.O.'nun oğlu İ.O., Ardanuç Barajı'nın yapılacağı yerde odun toplarken, 'nasıl olsa sular altında kalacak' düşüncesiyle direkten kopardığı telefon telini dereden odun çekmek için kullanıyor. Telefon görüşmesinin kesilmesi üzerine telin koparıldığını fark eden köylüler, durumu jandarmaya bildiriyor. Mahkeme kararıyla yapılan arama sonucunda 300 metrelik telefon teli K.O.'nun evinin samanlığında bulunuyor. Bunun üzerine cumhuriyet savcısı tarafından evin sahibi K.O. ve oğluna hırsızlık suçundan kamu davası açılıyor. Ancak olaydan haberi olmayan halk ozanı K.O., hırsızlıkla suçlanmanın üzüntüsü içinde savunmasını şiirle yapıyor. Bursa'da hastasının yanında kaldığı için duruşmaya gidemeyen K.O., mahkemeye savunmasını yazılı olarak gönderiyor.

Cumhuriyet Savcısı İhsan Özsoy da, bu şairane savunmaya aynı şekilde karşılık vererek mütalaasını şiirle yapıyor. Savcı Özsoy, esas hakkındaki mütalaasında, suç konusu olayın gelişiminden, istenen cezalara kadar her şeyi edebi bir şekilde anlatıyor. Mahkeme, savcının talebi doğrultusunda ozan K.O.'nun beraatine karar verirken, oğlu İ.O.'yu 10 ay hapis cezasına çarptırıyor. Hapis cezası 3 bin 300 YTL para cezasına çevrilerek ertelenirken, sanık İ.O.'nun temyiz için Yargıtay'a başvurduğu öğrenildi.

'Savcı kelam etti mütalaayı, sıra mahkemenin, versin uygun cezayı...'

SANIĞIN SAVUNMASI

Kollarım kurusun haberim varsa,
Ozan bu olayı bilmez hâkim bey.
Ozanlar dediğin halkın özüdür,
Ozanlar hırsız olmaz hâkim bey.
İçimde var benim eğlenmez sızı,
İftiradır bize bu evrak yazı,
Kültür Bakanlığı'na sorasın bizi,
Ozanların yüzü gülmez hakim bey.
Dayanamam iftiralar kahrımda,
Hayat zindan oldu çile şehrinde,
Hastam var, kalmışım Bursa şehrinde,
Duruşmaya ondan gelmez hâkim bey.
Aşıklık dediğin bambaşka sırdır,
Manevi duygudur, gönülde yerdir,
Hukuk adalete saygımız vardır,
Devletin malını çalmaz hakim bey.
Çileli Gülhani diyorlar bize,
Gerçek olayları bildirdim size,
Güvendim hukuka güvendim size,
Çekmeyen derdimi bilmez hâkim bey.

Âşık Gülhani K.O.

SAVCININ MÜTALAASI

Yapıldı yargılama, hakikat bulunsun diye,
Adaletin terazisi denk tutulsun diye.
Yer Gümüşhane köyü, Ardola mahallesi,
Yıl 2004, Kasım ayının ikisi,
Ekip bakmak için arızaya varmış mahalline,
Görünce şaşırmışlar, telefon hattının haline.
Direkler arası 300 metre teli,
Kesip almış kendini bilmez biri.
Bildirilmiş durum jandarmaya,
Başlanmış suç failleri aranmaya.
Şüpheler toplanınca bir evde,
Verilmiş arama kararı usulünce.
Ev K.O.'ya aittir, belli,
Evin samanlığında bulmuşlar telleri.
Alındı baba-oğlun ayrı ayrı ifadeleri,
Anlaşılsın istendi, bu iş neyin nesi?
Telefon hattı çalışır, ahali konuşur,
Düşünceli İ.O. sağa-sola koşuşur.
Dereye ağaç gelmiş, odun için ideal,
Yamaç sarp, yol yok, kolaysa in al.
Bakmış direkte asılı teller,
Telleri tutar içten, çelikten gergiler,
Elindeki ip kısa, yeterli değil,
Bozma niyeti İ.O., teller senin değil.

Hayat zor, şartlar zor, yakacak asli ihtiyaç,
Amma Âşık oğlu, buna mı muhtaç?
Suç işlenmeye görsün, bulmaz mı adaleti,
İşte yakaladılar, evinde çalıntı telleri.
İncelendi emval, rapor ibraz etmiş bilirkişi,
Sanık İ.O.'dur bu eylemin faili.
Ey Mahkeme-i Asliye, derim ki sonunda,
Âşık K.O.'nun bilgisi yok bu olayda,
Bu nedenle delil yetersizliğinden etsin beraat,
Mahkeme huzurunda anlaşıldı bu hakikat.
Gelince sıra, K. oğlu sanık İ.O.'ya,
İsteyerek ve bilerek karşı geldi kanuna,
Lehinedir 765 SK. Verilsin ceza madde 492/10 üzerinden,
uygulansın madde 522 emval deierinden.
Kim ister ki olsun böyle bir mahkeme,
Suç isnat edelim Artvinli bir âşığa,
Herkes hakkının hududunu bilse,
Gerek kalmayacak jandarmaya polise.
Müddeiumumi (savcı) kelam etti mütalaayı,
Sıra mahkemenin, versin uygun cezayı...

TURHAN SELÇUK - 4. BERLİN FİLM FESTİVALİ
ALMAN ŞİİRİNİN ANNESİ HİLDE DOMİN...

Gültekin Emre

Turhan Selçuk'un "Çizgide 60. Yılı"nı gözler önüne seren *Önce Çizgi Vardı* 2003'te yayımlanmıştı **Turgut Çeviker**'in çabalarıyla 28 çizerin çizdiği **Turhan Selçuk** karikatürlerini **Yaşar Kemal,** Çetin Altan, **Cemal Süreya,** Enis Batur, **Semih Gümüş,** Radi Fiş, **Turgut Çeviker,** Ayşe Emel Meşçi... metinleri izliyor. Türk insanını iyi gözlemlemiş, bir büyük muhalifin Berlin'deki sergisi (23 Mart-7 Mayıs) anlamlıydı. Anlamlıydı, çünkü son günlerde İslam dünyasında Batı'ya karşı siyasal, dini fırtınaların esmesine ve protestolara neden olan **Hazreti Muhammed** karikatürlerine karşı da bir tepkiyi içeriyordu ken-

di içinde bu sergi. O, Batı'nın eleştirisinin de yer aldığı karikatürlerde toplumsal, kültürel ve siyasal çelişkileri ömrü boyunca gözler önüne serdi durdu. Karikatür, yalnızca gırgır geçme değil, çelişkilere parmak basma sanatıdır da aynı zamanda. Kin ve nefret yerine ve Batılının yaptığı gibi iki yüzlü bir anlayışı buluşturmuyor onun çizdikleri.

Batı, her zaman, kendisinden geri olduğuna inandığı ülkelere ve insanlara hem acımasız davranagelmiştir hem de üstünlüğünü kanıtlamanın hazzını yaşamıştır. Özgürlük kendi anladığı anlamda özgürlüktür onun için, karşısındakinin geleneğine, kültürüne saygı gösteriyormuş gibi davranmasının altında Avrupalı olmanın gururu yatar. Turhan Selçuk'un alçakgönüllü ve tutarlı mantığı Batılı insanda neyi değiştireceğini merak ediyorum. Yurtdışında yaşayan Türkler ve onların kurdukları derneklerin etkinlikleri bizi Avrupalıya anlatmaya göre odaklanmıştır hep. Kendimiz neden onlara anlatmakla yükümlü sayalım? Onca yıldır birlikte yaşamamıza karşın adlarımızı bile doğru dürüst söyleyemiyorlar daha ama biz onların adlarını yanlış söyledik mi, hemen uyarılırız. Turhan Selçuk, geri zihniyeti, siyaseti, toplumsal çelişkileri... Berlin'in göbeğinde sergiledi. Bu tür sağlam çıkarmalara gereksinimi var Türkiye'nin kimi önyargıları yıkmak, görülmek istenmeyeni göstermek için.

Bu yıl dördüncüsü düzenlenen ve 42 filmle kendi çapında bir maratona dönüşen **Berlin Türk Filmleri Haftası**'nda **Pelin Batu** ile karşılaşmanın ayrı bir anlamı vardı benim için. Berlin'deki İş Bankası yetkililerinin Türk sinemasına yaptığı katkılarından dolayı kendisini ödüllendirmelerinin sevincini yüzünden okumak olasıydı bu zarif oyuncunun. Benim için Pelin Batu, iyi bir şairdi her şeyden önce. İngilizce yazdığı Glass/Cam'daki şiirlerini **Güven Turan, Nazmi Ağıl** ve **Zafer Ildız** kazandırmıştı dilimize ve Yapı Kredi yayınlarında da (2003) yayımlanmıştı bu güzel kitap. Yurtdışında yaşamak gerekiyor iki dilliliğinin ne demek olduğunu anlamak için. Çok yönlü bir kültür adamı olan ve bunun yanında şiirleriyle de dikkat çeken **Selâhattin Batu**'nun da torunu **Pelin Batu.** Bu ilk şiir kitabını da dedesine ithaf etmiş. Şu günlerde rüzgârların şiirini yazdığını söyler söylemez merakım ayağa kalkıverdi birdenbire. Kitabı için yazdığım yazıyı da unutmayan şairin şu dizelerini bir de sizinle paylaşmamda bir sakınca yok sanıyorum: "hıçkıran deniz, çatlayan yaralar, ağlayan menekşeler, siyah başörtüleri" "(Bir kadının mavi rüyasından bir tekne geçer işte o ara)", "Unutulmuş şarkılarla dolu saatlerim var""bakışlar sütle bulanmış"..

Çünkü buralarda iki dilli bir yaşam kendini dayatalı kaç yıl oldu? Bu bir bilmece değil. Ne yazık ki, bu olguyu sanatsal yaratıcılığa henüz taşıyamadı gençler. 1960'tan sonraki göç dalgası daha emekleme dönemini yaşıyor bana göre. Tay tay durmasını öğrenecek bunca sıkı yasanın ve yaşam biçiminin karşısında, sonra da ayağa kalkabilirse yürüyecek. Bir ucumuz parlamentodayken, belediye encümeninde kararlara el kaldıranlarımız da var. Öyle ya, Şilili yazar Claudio Lange'nin dediği gibi yerdi Berlin: "Türkiye'nin en demokratik kenti"ydi bir zamanlar. Şimdi dengeler burada da bozuldu ve vicdan testinde 100 soru Almanları bile kara kara düşündürüyor.

Türk Filmleri Haftası'nda *Derviş, Korkuyorum Anne, Döngel Karhanesi, Karşı Pencere, Sen Ne Dilersen, Pardon, Ayın Karanlık Yüzü, Truvaya Karşı Üçlü, Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak, Sinema Bir Mucizedir, İki Genç Kız, Cahil Periler, Dün Gece Bir Rüya Gördüm, Zıkkımın Kökü, Takım Böyle Tutulur, Bir Başka Lig, 5. Kat, Daima ileri, Bozkırı Düşü, Almanya Rüyası, Muhsin Bey, Sigortacı...* yeter, yeter... Kısa metrajlı filmlere de sıra gelsin hele. Sinemayla Politika Arasında" başlıklı bir açıkoturum, klarnet üstadı **Hüsnü Şenlendirici**'nin konseri... Berlin'de tam bir **Türk Filmleri Haftası** rüzgârı esti ilkyaz arifesinde.

Ben nerden nereye geldim?

Öyleyse yola devam.

Berlinli ressam şairleri hep merak eder dururdum. Bizde **Metin Eloğlu, İlhan Berk** (kendini ressam saymaz), **Oktay Rifat**'ın resim yaptıklarını biliyorum. Elbette **Nâzım Hikmet**'in de. Sonra **Hulki Aktunç**'un açtığı Şoför Aynaları Ayvalık Yolları (sanı-

-BERLİNLİ RESSAM ŞAİRLER

yorum serginin başlığı böyleydi) sergiyle dikkatleri üstüne çekti. Benim bilmediğim başkaları da vardır mutlaka. Sahafta Berlinli şairlerin şiir ve resimlerinden oluşan kitabı görünce –Şair Ressamlar- çok sevindim ve dayanamayıp hemen satın aldım. 1977'de basılan kitabı dtv yayınevi yayımlamış. **Karl Krolow**'un girişte yer alan "Ressam ve Şair" yazısı mutlaka Türkçeye çevrilmeli. **Günter Grass**'ın dışında dilimizde tanınmıyor bu ressamşairler. Onun heykel eğitimi gördüğü biliniyor ve durmadan fare ve sümüklüböcek çizdiği de. Şiir kitapları kendi çizimlerinden oluşuyor. **Aldona Gustas** (1932) Litvanya doğumlu olmasına karşın Berlin'de yaşayan bir şairressam, ya da tam tersi ressamşair. **Roger Loewig** (1930), pek çok yerde yaşamış, sonunda Berlin'e kapağı atmış bir ressamşair. **Christoph Meckel** (1935) Berlin doğumlu ve doğduğu yerden kopmamış biri. Şiir kitapları ve grup sergileriyle ünlenmiş. **Karl Opermenn** (1930), Güzel Sanatlar Akademisi'nde profesörlük yapmış. Çocuklara ilişkin desen ve şiirleriyle öne çıkmış. **Robert Wolfgang Schnell** (1916), katıldığı sergiler ve şiir kitapları hayli kalabalık. **Friedrich Schröder Sonnenstern** (1892), yurtiçi ve yurtdışında pek çok sergiye katılmış ve çocuklara yönelik şiirler yazmış. **Joachim Uhlmann** (1925), **William Blake**'nin şiirlerini çevirmiş. Şiirlerinin yanında grup sergilerine de katılmış. Kimi çocukların gözüyle çizmiş, kimi şiirine desen düşmüş, kimi naif, kimi masalımsı... ama çizmeden ve yazmadan duramayanların bir araya geldiği bir seçkiye sahip olmanın mutluluğunu yaşıyorum şu sıralar.

Karl Krolow, bu iki amansız uğraşın bir-

Pelin Başu

birine karşı verdiği savaşımı ortaya koyarken de, zaman zaman terazinin kefesinin bir yana doğru kaydığını yazıyor ama ikisini bir arada götürmenin mümkün olduğunu da üstüne basa basa söylüyor.

Bizde de böyle bir kitap hazırlanamaz mı sorusu peşimi bırakmıyor. Ne yanıt vereceğimi bilemiyorum.

Şair Hilde Domin'i bilenleriniz vardır mutlaka. Şubat'ta öldü. Bir şairin ölümüyle Şubat ayı çok kapalı ve hüzünlüydü onca bembeyaz kara karşın. Almanya'nın en ünlü kadın şairinin 96 yaşında ölmesi beni de üzdü. Şiirlerini yeterince tanımıyordum öldüğünde. Sonra, ne yazdıysa bulup okumaya çalıştım. Sıcak ve soluklu şiirine tutuldum.

1909'da doğan **Hilde Domin**, 1929'da liseyi bitirdikten sonra teori, sosyoloji ve felsefe eğitimi görüyor. Nazilerin iktidara doğru hızlı adımlarla yürümeleri onu Roma'ya göçmek zorunda bırakır. Floransa'da doktora yapar. 1935-39 arası Roma'da yabancı dil dersleri verir. 1936'da evlenir.1939'da, **Musolini**'nin iktidara gelmesiyle İngiltere'ye kaçar karı koca ve bir yıl öğretmen olarak çalışır burada. 1940'ta Dominik Cumhuryeti'ne sığınırlar. Bu ülkede de çevirmen ve arkeoloji fotoğrafçısı olarak çalışır. 1947-1952'de Santo Domin Üniversitesi'nde Almanca bölümünün başına getirilir. 1951'de annesinin ölümünden sonra "Domin" soyadını alır ve yazmaya başlar. 1957'de ilk şiiri, 48 yaşında, yayımlanır. 1961'den sonra ölümüne dek serbest yazar şair olarak ürünler verir. **Rilke, Nely-Sachs, Friedrich-Hölderlin**... gibi pek çok önemli şiir ödülü alır. Onun ölümünün ardından Almanya'nın en önemli kadın şairi **Ulla Hahn**, "Domin, genç şairler için hâlâ büyük bir öncü," der ki, bu yargısı doğrudur bence de. 1959'den başlayarak şiir, roman, öykü, otobiyografi... kitapları peş peşe okurla buluşur. Onun önemli kitaplarından biri de Neden Şiir Bugün- Vergilendirilmiş Toplumda Okur ve Şiir'dir (1968) Şiir, okur, toplum üçgeninde işler bu can alıcı konuyu. 6 şiir, bir roman (İkinci Cennet), bir öykü kitabının yanında seçme şiirler, yaptığı incelemelerle de dikkat çeker. Şiirleri pek çok dile çevrilir.

Hilde Domin, kısa dizelere yüklediği düşünceyi önemser ve toplumda olup biteni şiirlerine geçirmeden duramaz. Onun şiirleri yalındır, insan okurken zorlanmaz ve derinliğiyle sarsar okuru. Sözcük ekonomisine uymayı kendine ilke edinmiş şairler kuşağındandır kendisi. Şiirlerinde şaşırtıcı sözcük oyunlarına sık sık rastlanır. Geçmiş ve bugün arasında kurduğu köprüde yabancılaşmanın ve yaşadıklarının şiirini yazar.

Bir şiirini çevirmeye çalışayım: "Kemikleri ve taşları/Taşları/atmayın/Taşları atmayın atmayın./Duvarları taşlarla yap'ın./Duvarları/örme'yin./.../Kolları/salın/Kolları kaldırın/ağlamadan/ kucaklayın./ Kullanma kılavuzu/Kollar için."

Çağdaş olmanın bugün ve geçmişte ne demek olduğunu sorgulayan Hilde Domin, "Şiir, özgür olma sanatıdır," diyor "bugün ve hep."

Kaybolan ülkenin, evin sorgulanması, komşuların, geleceğin, sevilenlerin özlenmesi, aranması... Sevilenlerin yaşadıkları yerlerin düşünülmesi, merak edilmesi, "mutluluğun" sevilenlerle, yaşananlarla olduğunun duyumsanması, onun şiir penceresinden okura bunlar da yansıyor elbette.

Hilde Domin

Küçücük bir karikatür neyi anlatırsa bir film uzun uzun onu anlatır. Ya bir şiir? Hem karikatürün hem filmin hem de bir antolojide yer alan resimlerin anlattığını anlatabilir anlatmadan, sezdirerek, imgelere vererek ağırlığı.

KANAT ALIŞTIRANLAR

Adnan Özer Atölyesi

MAHMUT CELALOĞLU

EĞİK YAZILAR
Eğik yazılar yazarken melekler göğsüme
Vagon vagon kan akardı damarlarımdan
Bir evi geçerken trenler denizler üstünde
Acı bir ses damlardı musluklarından
Büyük gürültüler çekerken beni kendine
Deli deli yağmurlar yağardı çatlaklarımdan
Bir kedi susarken bütün bir şehri baştan sona
Bense o kediyi konuşurdum bütün suskunluğumla
El feneri gibi kalırken yorgan altında hayallerim
Saçma sapan rüyalarda harcanır giderdi gülüşlerim
Bir gizi beslerken en tehlikeli gerçeklerim
Acınacak bir hali vardı bütün geçmişlerin
Gözlerin diyordu okuduğum son şiir
Dertsiz ırmakların akışı gibidir gözlerin

HASAN ÇAPİK

UNUTULMUŞ BİR DUYGUYU ANIMSATIYOR OZAN
'Okumalardan..'
Unutulmuş bir duyguyu
anımsatıyor ozan:
Suların sürükleyemediği
kurşunların parçalayamadığı
hainlerin lanetleyemediği
felsefece kendinde şey gibi
bir duygu
deviniyor kendi evreninde
evrenini anlamışlar içinde.
Bu duygu
onu anlayamayanların
anlamadıkları için de
karşı durup ona
giyotinler zincirler zindanlar
sular sürgünler zulümler
yaratmalarına
Bu duygu
onu anlayanların
anladıkları için de
yaşayanların
karşı durup diğerlerine
barışı, ayrılıksız birleşmeyi
kardeşliği aşkı ve haykırışı
yaratmalarına neden olmuş.
Bu duygu
devingeni olmuş tarihin
durmadan.
Bu duygu
cellet hesabındann kan sızarken
dövüşenlerin kendilerini aşan sesleriyle
sesledikleri özgürlük duygusu
özgürlük
ötesi yok!

RECEP ŞENER

KÜL ZAMANI
Murat'a
kül günlerinden geçiyoruz şimdi
şal gibi üzerimizde duruyor acılar
neye dokunsak bize benziyor artık
bize benziyor yaşadığımız aşklar
bak bu bizim yüzümüz
büyüdükçe kırılan
bu köşe başını tutmuş yüklü bir akşam
bizim yalnızlığımızdır işte, bu
mavi bir yangındı, bitti.

FERDİ UÇAR

HARÇ
çatılara yuvalanan serçeler konar
pastel boyayla çizip duruladığım pencereme
yağmur buradan denize akar hep
Yamanlar İzmir'e gizli yokuş
ayn-ı bıçakları taşıyoruz kirpiklerimizin arasında
kara bir sürme lekesinden bu kesik
bu hengâmeyi dizginleyen tek esas
göz gözde ibadet
kırık el arabalarına doldurduğum harç
karılmış yalnız anılarım
inşaat şarkılanırdı tuğlaların arasına
eskimiş keşkeler bırakıldığında
nasıl becereyim yalnız
bir ömürlük zamana çiviliyim
hızlı akıyor su
bir küreklik keşkeyim

BEYHAN BEKTAŞ

GECE SESLERİ
gece sesleri
gecenin yılmaz nasibiyim
yaşamdan akan
kervanlar, hanlar, hamamlar geçtim.
gecenin göz kırpması
bana açılan kapı!
karanlığa sirayete etti benden
mekân şimdi gecedir
iştirak eder siluetime.

gece sesleri
III
hazan mevsimleri savruk
gençlik çok uzakta
içteki matem
kederleri yükler bulutlara
yeniden yontmalı iklimleri
siler sükûtu

sonsuzluk.
kalbin sadık nedameti.

gece sesleri
IV
Gecenin çağrışına
icabet eder kollarım
talan eden her bir düşünceyi
geçmişe gidiş vardır yine
sessizliklerle dolu gemi
kavgam büyük
hürlük, telaş...

ERKAN EZDİBERLİ

SENDROM
ölüm ve yaşam hakkında atıp
atıp tutamayacak denli ölüyüm, diyelim
sıcak bir kadavra, bir insan eskizi
çürük bir patates baskısıyım, diyelim hatta
tüyleri cımbızla çekilmiş kirpi acısında
bağıran yokuşu, çağıran dillendiren
tüy dikilmiş üstüne her taşının her toprağının
tarlada süpürge korkuluğu çaresizliğinde
her ölüm katli vacip sert bir fetvadır diye
diye çığıran yırtınan yutkunan intiharları
dikenlerine katlanılmamış gül yalnızlığında
maçasından tutuşmuş düşmanca bir ormanda
tek ama hür olmayan, esir, dalları kuru
yaprakları sarı, gövdesiz bir ağacım, diyelim
ölüm ve yaşam uğruna atıp
atıp adımlarını bir ileri iki geri yürümeye müsrif
zaman tünelinden fırlamış, elinde dibi delinmiş kazan
tenekeden, osuruktan bir osmanlı eriyim, diyelim hatta
içine su katılmış siyah mürekkep griliğinde
tuzlayan denizleri, soğutan dalgalandıran
baba toprağında göçmen gemisi denli kaçak
hayalleri çizilmiş edalı gelin derinliğinde
her ölüm kırılmış bir kara kalemdir diye
diye seven sevdalanan kaçıran intiharları
balı şekerlenmiş bal arısı umarsızlığında
uzatmayıp lafı kısaca ve yalın
çatlak bir cam bardağım, diyelim
yere düşmüş ya da soğuktan sıcağa girmiş
duvara atılmış, ezilmiş, çiğnenmiş
içine tükürülmüş, içinde votka içilmiş
eski, püskü, dankik
ha kırıldı ha kırılacak, çürük
zehir saçan bir plastik bardağım, diyelim hatta
düz taban ayak altında keçe esnekliğinde
ağrıyan tümseği, acıyan kanayan
mermer yatağı çamur deryasının somyası da kâğıt
çift taraflı, serpuşsuz deri bir eldivendir diye
diye yazan çizen seslendiren intiharları
mum gölgesindenn köpek yapan el şirinliğinde...

DÜDÜK

naneli sakızla votka, içmeyin berbattır!
bense mecburum, çaresizim; yaşlı bir hacı çünkü ev sahibim
bildiğimiz hacı ve arada sırada gelip oğlum diye,
diye öper beni
korkmamam lazım, korkutmamam, ya harbiden berbattır!
naneli sakızla votka; akşam üstü beş gibi
tetikte, çiçek desenli siyah bir kupada
pencerede güneş
ağdalı uzun bacaklarını sermiş yatarken
la'ya âşık bateri satarken anasını dünyanın
tüm dul ev sahibelerini düşünmeden edemiyorum
bebeğim diye, diye beni öpecek ev sahibelerini
votka sonrası cila misali, boğazımdan akıp gidecek
ellerimden kayacak, uyuşacak, yastık memeli
azgın, şefkatli ve güzel ev sahibelerini
kadınsa
al işte sana kadın, diyebileceğin
sınırlarında cinnetin, banliyö treni umutsuzluğunda
dilinde sabahın kaltak çiy tadında, ıslak ev sahibelerini
ki şimdi; naneli sakız, votka ve sigara sürünür damağında
berbattır!
ve muzdarip, endişeli, hay yarabbim diye, diye
düşünmeden de edemiyorum; dışarıdakileri
katilleri ve orospuları
içeridekileri
bilmediğim neyi bildiklerini
beceremediğim neyi nasıl becerebildiklerini
kumrallara kayan omuzları düşünüyorum
düşünmeden edemiyorum
ve öküz olduklarını nasıl anlamadan, nasıl onlara âşık
esmerleri, sarışınları; elinde cımbız, elinde ayna, kolunda
altın bilezik
tüm yılanları, tüm orospuları; tetikte, pek temiz
sayılmayan bir kupada
pencerede güneş
sarı tüylü kaymak bacaklarını aralarken
sol'a düşman basgitar süslerken anasını dünyanın
naneli sakızla votka, içmeyin
berbattır!
bense mecburum, çaresizim; seviyor çünkü beni
ev sahibim...

Hasan Çepik / Besni- ADIYAMAN

"Halk ağzı" dediğimiz söyleşiler şiirde iyi durmaz. "He mi" buna örnek. Yöre ağzı, şive ... falan bunları çok çok gerekmedikçe kullanmayın. Şiirde 'hemşoculuk' olmaz. Dilin güzelliğini bırakın, 'şiirin tarihselliği' ilkesine uymaz. Bundan seçkinlerin dilini kullanınız anlamını çıkmamalı. Ama 'seçkinliğin' dili olmalı. Sosyete, yüksek bürokrasi, akademisyen çevre, bunların konuştuğu dil değil, 'seçkinliğin dili'nden kastım.

Sizden düz anlatımlı bir şiir seçtim, içinde fikir var diye. Bundan sonra fikirleri/fikirlerinizi daha sanatsal bir tasarım içinde vermeye bakın. İkinci bir torna tesviye gerekiyor, deyim uygunsa. Başarılar.

Özlem Altun / Manyas- BALIKESİR

Sevgili Özlem, "derthane" gibi tevkipler yapıp, sonra "yoğun isteğim" gibi, hani sohbet esnasında bile tuhaf kaçacak ifadeler kullanıyorsunuz. Sözcükleri özsularını emerek tanımak güzeldir, şaircedir. Bu yolu seçin, öbürünü bırakın.

Soner Abacı/ Marmara Üniversitesi

Sevgili Soner, eleştiri olumlu, yapıcı, geliştirici bir iştir. İştir, emektir. Deneyimlerin paylaşılmasıdır. Siz yine benim söylediklerimi unutmayın, ileride daha hoşnutlukla bakacaksınız.

Yeni gönderdiğiniz şiir daha iyi; bütün olarak daha iyi. Cımbızla seçme işine gelince, teknik olarak aksayan yerleri göstermek gerek, başka yolu yok.

İ.Kürşat Çetin / DENİZLİ

Kürşat kardeşimiz şiirde ilerliyor. Sevindirici. Çok yönlü olduğu için; okuma, müzik, düşünce... Ayrıca bir sürü 'ilgi' ile besleniyor. Bunlar toplanıp, yoğunlaşıp bir izde akacak. O zaman niteliksel bir sıçrama olacak.

Erkan Ezdiberli

Erkan kardeşimiz çok şikâyetçi, okunmamaktan, değerlendirilmemekten yakınıyor. Sinirli de... Bence sakin olması gerekiyor, yani durumu o kadar kötü değil. Özgün birisiniz. Ben beğendim. Bu yüzden gönderdiğiniz iki şiiri de yayımlıyorum. Bazı yerlerine ufak, itirazlarım olsa da. Nasıl olsa, sakinleşince düzelir bunlar. Kendinize güvenin. Kimseye kızmayın. Işık görünüyor, açık!

Not: Elektronik posta ile gönderilenler değerlendirilmeyecek demiştik. Bunda kararlıyız. Mektup ölürse, şiir de ölür. İlla ki kağıt. İllaki devrimci kağıt!

Özlem Özyurt

AZİZE HANIM VE HADİSE BEY MESELESİ

"Dölyatağıma düşeli tam yirmi hafta oldu. Artık elin ayağın belirmiş olmalı. İlk başta tüm ceninler dişiymiş biliyor muydun? Ama artık senin organın çoktan belirmiştir. Uzun, güçlü bir organın olacak, şimdiden söyleyeyim sana, şanslısın."

Azize Hanım, altmış bir yıl boyunca diz dize yaşadığı Hadise Bey'in koltuğunda eli karnının üzerinde yaklaşık kırk dakikadır böyle kendi kendine konuşuyordu.

Hadise Bey'in sessiz sedasız ölümünün üzerinden yirmi hafta geçmişti. O sessiz ama acıklı ölüm hadisesinin olduğu gece de Azize Hanım aynı pencerenin önüne oturmuş, Bebek sahiline yansıyan ay ışığının karşısında sabah namazına kadar dalıp gitmişti. Başının tam üstünde bir yerlerde Hadise Bey'in bu pencereden bakıp resmettiği Aşiyan manzarası, üzerindeyse altmışıncı evlilik yıldönümlerinde hediye ettiği lacivert kadife sabahlık vardı. Ayaklarına, her zaman yatağın yanında bir yerlerde duran koyu gri renkli ev ayakkabılarını geçirmişti. Yaşlı kadının o hazin nisan sabahında gördükleri, ihtişamlı boğaz manzarasının ötesindeydi. Sabah namazıyla beraber şiddetli bir yağmur yağmaya başlamıştı ki, Azize Hanım yatakta nefessiz yatan Hadise Bey'i anımsadı.

Öyle uzun süre oturmuştu ki o koltuğun tepesinde, doğrulması birkaç dakikayı buldu. Omuriliğinden kuyruk sokumuna, oradan da beline kadar inen ağrıyı önemsemedi. Yaşlılıktan, hastalıktan bahsetmeyi sevmezdi onlar hiç. Yaşam bunu kaldırmazdı. Onlar yıllar yılı Farsçada yuva anlamına gelen, parkında Orhan Veli heykelinin bir martıyla boğaza karşı oturduğu Aşiyan'da; yokuşun en keskinleştiği noktada ölüm ne kelime yaşlandıklarını bile telaffuz etmediler. Ağzına kadar ölü dolu Aşiyan Mezarlığı'nın önünden, bakmadan geçtiler. Kışları durmadan buz tutan yokuşu, sadece birbirlerine tutunup çıktılar. Kırk senelik doktorları Ruhi Bey'in baston kullanma önerisini, anında reddettiler.

Tam da o sabah, Azize Hanım'ın Hadise Bey'in cansız bedenini yatakta unuttuğu gecenin sabahında Aşiyan'ın tepesinde gök yerinden oynadı. Bahçedeki yaşlı çınarın cama vuran dalları bile fazla dayanamayıp kırılıp döküldü. Menteşesi gevşemiş demir bahçe kapısı, düşen dalların arkasından öylece açılıp kapandı. Aşiyan Mezarlığı'nın üzerinden pek de alışılmadık bir uğultu yükseldi.

Odaya geri dönmeden banyoya uğradı yaşlı kadın. Dağılmış saçlarını firketeyle topladı. Birkaç saniyede ustaca yaptığı bu topuza Hadise Bey bayılırdı. Dudaklarına soğan kabuğu rengindeki rujunu sürdü, ellerine de gül kurusu kokulu kremini. Banyo aynasının önünde duran Rebul marka lavanta kolonyasını aldığı gibi Hadise Bey'in yatmakta olduğu yatak odasına gitti. Boylu boyunca yatan cansız bedenin yanına oturdu usulca. Soğuk dudağına sıcak bir öpücük kondurdu. Sonra da lavanta kokusuna boğdu soğuk ve çıplak bedenini.

Katılmayı reddettiği cenazenin ertesi günü erkenden uyandı Azize Hanım. O sabah diğer sabahlardan çok farklıydı. O farklı bir kadındı; Hadise Bey'in yanında olduğundan farklı bir kadın. Hadise'siz yepyeni bir tarihin ilk gününde göğü yere indiren yağmurun ardından yer yer parlayan şehri; lekeli camların arkasından doyasıya seyredecekti. Büyük nineli, büyük dedeli toplamda on kişilik bir aileyi yüksek tavanlı, büyük pencereli odalarında rahatlıkla yaşatacak, gösterişi seven bir zevkle döşenmiş o koca evde, altmış bir senenin ardından tek başına geçireceği ilk güne taze sıkılmış portakal suyuyla başladı. Bundan sonra dokuz ay boyunca, sonra da karnındaki küçük oğlu Hadise'yi sütten kesene kadar, yediklerine içtiklerine dikkat etmeliydi. Hadise Bey artık onun hiç doğuramadığı çocuğuydu ve dölyatağına dün düşüvermişti. Akşama taze lüfer yiyecekti; Hadise'nin en sevdiği biçimde fırınlanmış koca bir parça lüfer. Üstüne de yeşil fıstıklı Koska helvası ya da Bebek Badem Ezmecisi'nin portakallı ezmelerinden. Teyptense "Sevemez kimse seni benim sevdiğim kadar... " yükselecekti.

"En sevdiğin müziği koydum; en sevdiğin yemekleri yerken dinlememiz için. Hani hafta sonu aldığımız ezmeler vardı ya; şekerin çıkar diye bir tane yedirmiştim; onlardan da yiyeceğiz. Hem de istediğin kadar. Ben yiyeceğim, sen de yemiş olacaksın. Rahmimin içine düştüğünden büyümek için benim kanımla beslenmen gerekiyor."

O günden itibaren Azize Hanım'ın düzenli mide bulantıları başladı. Gördüğü kâbusların ardından uykusundan uyandı ve yanındaki boşluğa bakakaldı. Her gece bir öncekinden daha tatsız, daha uzun geçecekti. Bu böyle dokuz ay on gün devam etti. Ne zaman Hadise Bey'in doğum vakti geldi, o zaman Azize Hanım'ın içinden bir şeyler kopup gitti. Ölüm doğum karıştı birbirine. Bir ömür boyu hasretle beklenen o an Azize Hanım kavuştu Hadise'sine. Kadının cansız bedenini almaya gelenler şahit oldu yeni doğum yapmış bedenine.

YAZMAK TUTUMLULUKTUR

Tümcelerinizi, atılabilecek gereksiz sözcükleri bulmak amacıyla da okuyun. Yazmak... Evet; anlatmak için dolup taşmaktır ama, yazıp bitirdikten sonra da, üstünü çize çize fazlalıkları ayıklamaktır. Sağlam yazı, sıkı yazı, tutumluluk ister.

Şöyle oyunlar oynayın: Yazdıklarınızdan kimi tümceleri, hatta bölümleri atın. Anlatınız yine de anlaşılıyorsa, o attıklarınız gereksizdi demektir. Tümcelerinizden kimi sözcükleri atın. 'Sarı renkli,' 'mavi renkli' demeyin, 'sarı,' 'mavi' deyin...

'Hissetmek' çoğu kez tek başına kullanılmaz Türkçede. "Nerden anladı?" sorusunun "hissetti," gibi bir yanıtı olabilir ama, çoğunlukla gerekmez 'hissetme' sözcüğü. Şöyle: "Mutlu hissediyordu," gibi bir anlatım yoktur bizde. Burada, 'kendini' sözcüğünü kullanmadan kullanamayız 'hissetme'yi: "Kendini mutlu hissediyordu." Bu anlatım, hiç olmazsa dil kuralları bakımından düzgündür; ama Türkçenin olanaklarını yansıtması bakımından, gündelik dilden bile ilkeldir. "Mutluydu," yeterlidir, eğer mutluluğu yanlışlıkla 'sevinç' yerine kullanmamışsak.

Dilin tadını kaçırmaksızın, sözcüklerin, olabildiğince Türkçesini yeğlerseniz, örneğin, 'ihtişam' yerine 'görkem'i düşünürseniz; 'muhteşem' yerine 'ihtişamlı' demek gibi çok yaygın yanlışlardan, kendiliğinden kurtulmuş olursunuz.

Yazdıklarınızı Okutun

Yazılarınızı başkalarına sesli okutun; parasız kullanımınıza sınırsız sayıda sunulmuş virgüllerden ne kadar az kullandığınızı göreceksiniz. Yanlış okumayı engelleyecek duraklar oluşturmayı savsaklamayın ki, yazınız su gibi aksın. Başkalarından dinlerken, birçok tümcenizin sözdizimini de değiştirmek zorunda kalacaksınız; çünkü onlar bir türlü sizin okuduğunuz tonlamayla okumayacaklar. Böylece tümcelerinizin, istediğiniz vurguları yansıtmadığını göreceksiniz.

Yayımlanan Öyküler

Yayımlanan öyküleri kusursuz sanmayın. Onlar, tüm kusurlarına karşın, yayımlanma çıtasını atlayabilenlerin en iyileridir. Onların size kusur olarak görünen özelliklerini saptayın ve aynı yanlışları, kendi yazdıklarınızda yapmamaya çalışın.

Bir arkadaşımız, değerlendirmelerde gerçek adıyla değil, mektubunda bize ilettiği takma adıyla seslenilmesini istiyor. Gerçek adlarının bilinmesini istemeyenler, kendi seçecekleri takma adları ileterek, o adlarla seslenilmesini de isteyebilirler. Ama öykünüz yayımlanırken de o takma ada razı olmalısınız. Bana sorarsanız, maskesiz dolaşmak en iyisi. Şuracıkta birlikte bir güzel sanat çabasının içindeyiz.

Zübeyde Ayaz / Antalya

Sonunda yeni bir öykü gönderdiniz. Sevindik. Kâğıdın üzerindeki, öyle özenli ve okunaklı bir el yazısı ki, mutfaktaki yayıncının 'makineyle yazın' deme refleksini yok ediveriyor.

Öykünüzü yayımlayamayışımızın nedeni, kişilerin ve konuşmaların yer yer karışması. Öyküde olup biten olayların yeterince anlaşılamaması... (Özellikle girişte ve ilk iki sayfada.) Hangi sözü kim söyledi? Karşılıklı konuşmalarda, aynı kişinin konuşması sürerken satırbaşı yapmayın; sözü başkası almış gibi anlaşılıyor. 'Gelip, bakıp, kalkıp...' gibi fiil çekimlerinden sonra öykü kişisinin konuşmasına geçiyorsanız, sonunda 'dedi' demek zorundasınız; yoksa tümcenin akışı havada kalıyor ve yazı anlaşılmazlaşıyor.

Sövgü sözcüklerinden, kaçınılmaz değillerse kaçının.

Seyyar satıcılar işlerine 'seyyarcılık,' birbirlerine de 'seyyarcı' mı derler? Öyleyse bir diyeceğim yok ama, biraz 'kasapçılık, bakkalcılık' tuhaflığına benzemiyor mu?

Bu öykünüzü yeterince dinlendirmemişsiniz sanki!.. İyice soğuttuktan sonra bir daha işlemeyip sıcağı sıcağına göndermişsiniz gibi... Gözleminiz yine çok iyi... Diyaloglarınız da... Başka öykülerinizi bekliyoruz.

Yılmaz Güner / İstanbul

"İnsan Yalnızken Bile..." de öyküye epeyce yaklaşmışsınız. Bir buçuk sayfalık öyküde, "o, eşi, oğlu" denen öykü kişileri, birden, "Hamit, Suzan, Cevdet" oluyorlar. Neden? Anlatımdaki bakış açısında hiçbir değişiklik olmayınca, öykünün kısalığı, bu değişikliği kaldıramıyor.

Birinden söz ederken konuşturacağınız kişi o değil de bir başkasıysa, iki nokta üst üste (:) koymayın; o son tümcede anlatmakta olduğunuz kişi konuşuyor gibi anlaşılır.

Sizin kuşağınızın gençlerinde hâlâ 'sual' sözcüğü var mı? Hem de karşılıklı konuşmalarda?..

Tümcelerinizi yalnızca önündekiler ve ardındakilerle değil, tek olarak da okuyun; anlamlarını sorgulayın. "Tek başına yalnız olmak da, yalnızlığın keyfini kaçırıyordu," gibi başka tümceleriniz de olmasaydı, öykünüzün yayımlanmasına az kalmıştı.

Çok yazın, çok dinlendirin; dinlenmişleri düzeltin, yeniden yatırın... Bize en eskileri gönderin, en soğumuşları...

Armes Çelik / Bursa

İstediğiniz üzere, takma adınızla sesleniyoruz. "Yatak Odası" adlı öykünüz başkalarını da ilgilendirir bir bakış açısına kavuşamamış ki!.. Bir genç kız yatakta yüzüstü uyuyan son sevgilisini düşünürken, sokakta önceki sevgilisinin naraları duyuluyor. Yazdıklarınızda, "İyi de, bize ne bundan!" dedirtmeyen sonuçlar elde edene değin arayışa devam...

Ekleme ya da yamalı değilse, çarşaflarda pek sökük olmaz. Ayak başparmağının girmeye çalıştığı delik, 'sökük' değil 'yırtık' olmalı.

Öykü kişilerinizin onca emek ve zaman verdiği o sol partilerde, anlatacak başka hiçbir şey yok mu gerçekten?..

Sertifikalar konusunu, Adnan Özer'in köşesinden izlemelisiniz.

Özlem Özyurt / İstanbul

Bana "Azize Hanım ve Hadise Bey Meselesi" adında bir öykü gelirse, ne diyeceğimi birçok arkadaşım kestirebilir. Derim ki, öykünüzün içi/anlaşılması/esprisi gerektirmiyorsa, öykülerinizi başkalarının öykülerine yaslamayın. Onlara, ayakta durabilecekleri gücü kazandırın, sonra onlar kendi kendilerine ayakta dursunlar. Ya güvenmeyeceğiniz bir yapıtı hiç yapmayın ya da yapıtınıza güvenin. Evet, daha ilk yalnız başına yürüme günlerinizde bile... Uçmak için kanat alıştırırken bile... Düşüp ölmek yok ki sonunda!.. Olsa olsa diziniz uf olur, bir sonraki denemenizde çoktan geçmiştir.

Yine de, dilinizin düzgünlüğü ve yakaladıklarınızın özgünlüğü sayesinde, yayımlanma sırasını ikinci kez alıyorsunuz; kutlarız.

Kalbimdeki yonca döner saçar her gün
Kalbimdeki boşluk ağlatır her gün
Ben bir çöp sense bir melek
Baktım ki tek aşkımla sürüklendim
yazık
yazık
Ben sanırım ne olduğunu buldum
Çok çok acıdır söylemesi
Ama kalbimdeki yoncaların sebebi
Büyük platonik aşk gemisi

Haziran 2005 Ayşegül Karaali (10) - 28.12.1995

Kırılıveriyor hayat ansızın en tenha yerinden... Öyle zamansız yakalanıyorsunuz ki... Dağılan her bir parça, avuçlarınızı kanatıyor. İnce ince çizikler bırakıyor yüreğinizde... İç cebinizde taşıdığınız umutlar savruluyor bir bir, yanına serin rüzgarları da alarak... İçi boşaltılmış bir kelime kalıyor geriye... YAŞAMAK... Kopuveriyor hayatın ipi ansızın.. Hani sımsıkı tutunduğunuz, dahası oyle sardığınız o incecik, narin, kırılgan ip kaçıveriyor elinizden... Ardından yumak yumak sardığınız düşleriniz çözülüyor tek tek... Yer çekiminin ağırlığına dayanamayan düşlerinize, taşımaktan yorulduğunuz düşünceleriniz de ekleniyor... Hafifliyorsunuz sanki... Ama oyle ağırsınız ki aslında... Henuz bilmiyorsunuz... Kayıveriyor hayatın ışığı ansızın, en karanlık yerinden... Kuyruklu yıldız hızında parlayıp sönüveriyor sonra gecenin ıssızlığında. Güneşe dair ne varsa bildiğiniz ve aya dair söyleyebildikleriniz... İşte bu oluyor aydınlığa ait son cumleniz... Kaçıveriyor hayat ansızın sizden ve suretinizden... En gerçek gibi durduğu sanılan gölgenizden... Hani dokunabildiriniz hayata... Uzatsanız elinizi tutabilirdi ellerinizden... Hani o kadar gerçekti... En olmaz öykulerinizi anlatırdınız ona.Ve o sizi dinlerdi... Sukutla. . Ağlardınız kimse görmeden, kimseye görünmeden de, gecenin içine akıttığınız göz yaşlarınızı, usulca omzuna yaslandığınız hayat silerdi... Ve hayat size hep güzel şeyler dilerdi... Siz dualar gonderirdiniz zarfsız, isimsiz... O usulca hep AMİN derdi... Kaçıveriyor hayat ansızın... Sormadan, gitmeme musaade var mı demeden... İzinsiz ve izsiz... Küçük bir an, çok küçuk bir an yetiyor ayrılığa... Hani hayatın içindeydiniz? Susuveriyor hayat ansızın... Değil mi ki en çok konuşmak en çok susmakta vardır. Ve sukut ancak hayat kadardır... Harflerle başlıyor terk ediş... Sonra kelimeler... Sonra cumleler... Ve hayatın bağrına saplı ince bir keder... Hayat sessiz, siz çaresiz... Gerçek bu gerisi yersiz... Soluveriyor hayat ansızın en renkli yerinden... İçinden mevsimler geçen resimler yırtılıyor... Hatmi kırmızısı, papatya sarısı, turkuaz mavisi butun renkler kararıyor... En neşeli maviler terk ediyor kıyıları... Yeşillerinden soyunuyor tum ağaçlar... Ve güneş alaca karanlıklara doğuyor... Geriye rengini yitirmiş renkler kalıyor... Yetmiyor elinizdeki fırça renkleri geri getirmeye... Apansız soluyor hayat... Geç kalıyorsunuz... Tual ve siz... Başka baharı bekliyorsunuz... Dokunuveriyor hayat ansızın en ağlamaklı yerinize... Ellerinizde soluyor guller... En savunmasız anlarda yakalıyor sizi... Ve en zayıf yerinden vuruyor gunlerinizi... Dokunulmazlığınıza dokunuyor, yanıbaşınıza sokuluyor... Anne gibi, sevgili gibi.... Huzun damıtan bir şiirin son mısrası gibi... Dokunuyor ve çekip gidiyor... Sizi kendinizle bırakıp, sizi hayatsız bırakıp bir ihaneti daha omuzlayıp gidiyor... Unutuveriyor hayat sizi ansızın... Bütun hatırlamalara inat... Kapılarınız ve pencereleriniz sonuna kadar açık, bağırıyorsunuz... Ben buradayım, siz beni gormuyorsunuz... Haykırışlar ve yalvarışlar... Nafile... Unutmak isteyince unutuyor hayat bile... Küçücuk anlar ve küçücuk anılar. Sizin yaşadığınız ya da sizi yaşayan... Bir bütüne ait parçalar... Sizin anladığınız ya da sizi anlatan... Topladığınızda siz bile yapmayan ve bazen sizden fazla çıkan... Yaşadığınızı zannedip aldandığınız, içinde olduğunuzu varsayıp, bir o kadar dışında kaldığınız, dunleriniz, bugunleriniz, yarınlarınız... Bir tek kelimeye sığan onca yıllarınız... HAYAT!... Bilmez misiniz ki ansızın!...

Beria Özkaya

Genç Eleştirmen 7. Kez Buluşuyor!

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü'nün 2000'den bu yana düzenlediği Genç Eleştirmenler Sempozyumu bu yıl yedinci kez gerçekleşecek. 8-10 Mayıs tarihlerinde Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'nin konferans salonunda yapılacak etkinlikte bölümün yüksek lisans ve doktora öğrencileri Türk edebiyatının çeşitli dönemleri, türleri ve yapıtları hakkında toplam 33 bildiri sunacaklar. Etkinliğin şiirle ilgili bölümünde Osmanlı edebiyatında hamilik geleneği, Garip şiiri, **Ahmet Hamdi Tanpınar**'ın şiir eleştirisi, yeni Türk şiirinde vatan, memleket ve taşra sorunsalı tartışılacak; **Nâzım Hikmet, Edip Cansever** ve **Sezai Karakoç**'un şiirleri değerlendirilecek; **Can Yücel**'in **Shakespeare** çevirileri üstünde durulacak. Öyküyle ilgili çalışmalar arasında öykücülüğün 1950'li ve 1990'lı yıllardaki konumunu değerlendiren, ayrıca **Füruzan** ve **Vüs'at O. Bener**'in yapıtlarını ele alan bildiriler bulunuyor. Mizah edebiyatı hakkındaki bir bildiride İ Bey'in mizah anlayışı yorumlanacak. Etkinliğin romanla ilgili kısmında ise ilk Türkçe romanlardaki kadın imgesi ve Tanzimat dönemi romanlarının yorumu hakkında bildiriler yer alacak. Sempozyumun bu bölümünde Cumhuriyet öncesinde doğmuş olan romancılardan **Hüseyin Rahmi Gürpınar, Safvet Nezihi, E. Mahmut Karakurt, Safveti Ziya ve Kerime Nadir**'in bazı yapıtları tartışılacak. Yakın dönem romanlarıyla ilgili çalışmalarda ise **Cem Akaş, Erendiz Atasü, Oya Baydar, Vecdi Çıracıoğlu, Hakan Erdem, Attilâ İlhan, Sema Kaygusuz, Orhan Pamuk, Elif Şafak, Şûle Yüksel Şenler, Ayfer Tunç, Vedat Türkali ve Sadık Yemni**'nin bazı romanları ele alınacak. Her gün saat 10.00-17.00 arasında yapılacak olan etkinlik bütün edebiyatseverlere açık.

MİHRİ BELLİ

Yunus Emre'den Bill Gates'e

90 yılına armağan

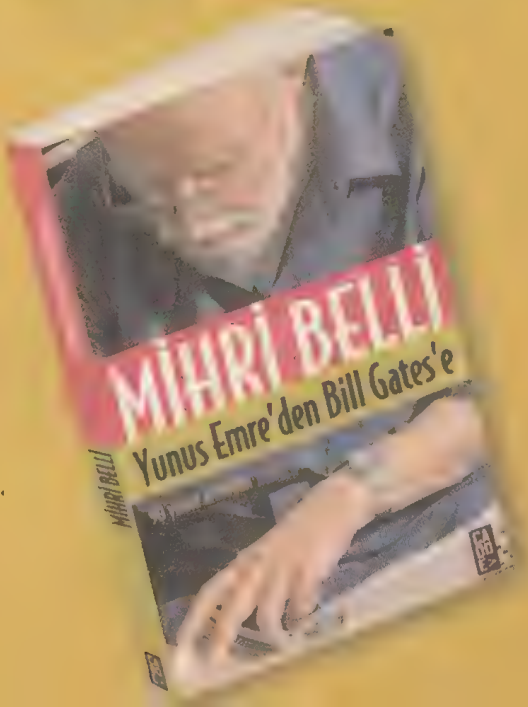

CADDE

Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir-İstanbul
Tel: 0.212.292 95 65 • cadde@leman.com.tr
(Toplu sipariş alınır)

KAÇAK
YENİ YAYINLAR

Kitap Arkası

KAÇAKÇI ŞAHAN
BEKİR YILDIZ
İSKELE YAYINLARI

Kaçakçı Şahan 'insanlığı eğiten kitaplar' arasında sayılmalı.

Bu başlık çok büyük bir değer, edebiyat ölçütlerini de aşıyor. Unesco bu başlık altında evrensel kitaplıklardan birini yaptı; 100 kitaplık bir

liste yayınladı. Bu listede Bekir Yıldız'ın Kaçakçı Şahan'ını görseydim benim için büyük bir sürpriz olmazdı, onu düşündüm. Bu sayının katlarında ise, neden yok, diye öfkeye kapılır, hüzünlenirdim.

Kaçakçı Şahan, özgün, başarılı bir öykü kitabı. 'Memleket hikâyeciliği' ile başlayan çağdaş Anadolu hikâyeciliğinin kilometre taşlarından biri. Bunlar doğru ama bir şey ifade etmiyor, çok da genel. Sözlü edebiyat ile sinema sanatına dayalı modern anlatım bir arada. O zaman da Bekir Yıldız'ın gerçekçiliği ayrı bir tarz olarak seçiliverdi. Kimin aklına gelir, cümle ve görüntü, böyle bir sinerji. Cümle ve görüntü; otantik olan ile modern teknik...

Yıllar önce okumuştum, otuz altı yıl mı olmuş, beni eğiten kitaplardan biri.

Edebiyat niteliklerini hepimizin anlayabileceği öyküler var içinde. İyi edebiyat, ama herkes anlıyor, hatta herkes eleştirisini yapabilir. İşte bu büyük sanat, ve de zanaat.

Adnan Özer

TELEKİZ
JEANNETTE ANGELL
CAN YAYINLARI

Telekız, birebir yaşandıktan sonra yazılmış bir roman. Jeannette Angell, üniversitedee sosyoloji, tarih, antropoloji dersleri vermekteydi. Birlikte yaşadığı erkek arkadaşı, birikmiş tüm parasını alıp ortadan kaybolunca, yaşamı tümden değişti. Gündüzleri öğretim üyeliğini sürdürürken, geceleri telekızlık yapmaya başladı. Üç yıl sonra eski yaşamına geri döndüğünde, toplumun telekızlıkla ilgili yargılarının tümden yanlış olduğunu düşünüyordu: "Telekızların da ahlak kuralları vardır. Aramızda Demokratlar, Cumhuriyetçiler, Bağımsızlar, Sosyalistler, Liberaller bulunur. Kimimiz küçük hayvanları severiz. Ne seks manyağıyızdır, ne de nemfoman. Biz de ilişkiler yaşarız, güven veririz, sır saklarız. Bizler de birilerinin kızı, kardeşi, annesi ya da eşiyizdir!" Bu romanda anlatılanlar, 1990'ların ikinci yarısında Boston kentinde yaşandı. Yazarın adı dışında tüm adlar değiştirildi, ama

karakterlerin hepsi gerçek.

AMA ÖYLE
HAKAN KARAHAN
ALFA YAYINLARI

Geçmişiyle yüzleşme cesaretini göstermiş olanınız var mı? Bugün olduğunuz yerden bakınca yaşadığınız hayatı acısıyla tatlısıyla gözden geçirmek kolay mı? Bunu yaparken insan kendisine karşı ne kadar dürüst olabilir?

21 yılını finans sektöründe geçirdikten sonra en tepedeyken herşeyini elinin tersiyle itip 'kendi istediği gibi' yaşamayı seçen Hakan Karahan, hayatın onu getirdiği

yerden geçmişine, bugününe, hayata, ölüme, işe, aşka, paraya, politikaya, evliliğe, sekse ve aldatmaya bakışını sorguluyor. Üstene üstlük öykü tadında kaleme aldığı bu dört denemede kendi iç dünyasındaki hesaplaşmayı okurlarının gözleri önünde yapma cesaretini gösteriyor.

SU VE DÜŞLER
GASTON BACHELARD
YKY

"Çünkü suyun sesi, aşkın, ihtirasın sesinden kuvvetlidir. Karanlıkta su sesi insanın içindeki ölüm mayasının dilini konuşur."

A. Hamdi Tanpınar, Huzur.

Kimisi için bir beşik; fırtınalı bir gecede doğmuş kimisi ikizini dalgalarda buluyor; kimisi Ophelia, kimisi Narkissos...

Gaston Bachelard suyun gizemine kulak vererek, okuru maddenin imgelemi üstüne düşünmeye çağırıyor. Bir düşünür, ozanların rehberliğinde, düşlere dalıyor. Kaçak imgeler yaratan pırıl pırıl sulardan, söylenleri doğurmuş karanlık sulara, suyun imgelemini dile getirmeyi deniyor. Aydınlık suların serapları, durgun sular,

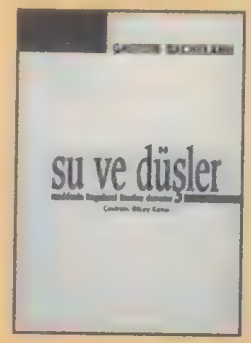

karmaşık sular, anaç sular, gecenin suları, tatlı bir çatal dilli su, suyun sözü... Dinleyelim.

SABIRSIZ YÜREK
STEFAN ZWEIG
CAN YAYINLARI

Sabırsız Yürek, özellikle düşsel ve tarihsel karakterler üstüne yazdığı yaşamöyküleriyle tanıdığımız Stefan Zweig'in tek romanıdır. Freud'un öğretisine derin bir ilgi duyan Zweig'ın bu psikolojik romanı, acıma duygusunun nelere yol açabileceğini, insanı nasıl çatışmadan çatışmaya sürükleyebileceğini anlatan bir başyapıttır. İki tür acıma duygusundan söz eder yazar: "Birincisi, duygusal ve zayıf olanı, başka birinin yaşadığı felaketlerden kaynaklanan acı ve hüzünden olabildiğince çabuk kurtulmak için çırpınan bir yüreğin sabırsızlığıdır. Diğeri, tek gerçek acıma duygusu ise duygusal olmayan, ama yaratıcı

olan, ne istediğini bilen; sabırla, gücü yettiğince, hatta gücünün bile ötesinde katlanmaya ve dayanmaya kararlı olunan acıma duygusudur." 20. yüzyılın kült kitaplarından biri olan Sabırsız Yürek, insanca duyguların savaşın dehşeti karşısında allak bullak oluşunun romanıdır. melerle paranın iktidarını sorguya çeker.

AŞK İMİŞ HER NE VAR ALEMDE
ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR
YKY

"Divan şiiri, edebiyatımızın bir has bahçesi gibidir. bu zaman ve bu iklim içinde her his ve her fikir, klasik bir zevkle duyulur, incelmiş bir üslubla yazılır ve üstadane bir eda ile söylenirdi. Öyle ki bu edebiyatı, vezin ve kafiyeleri içine gönüllerinin, ruhlarının

seslerini neylere üfler gibi üfleye üfleye büyülemişlerdir. İşte böyle her mısra, erişmek istedikleri kemali bulunca, onlar da "eş'arı böyle söyler üstad söyleyince' derlerdi. Her mısraları bir icmal olan bu klasik şairler hiçbir zaman acele ve ihmal ile değil de her zaman dikkat ve itina ile okunmak isterler".

BİR UZUN MEKTUP
OKTAY TAFTALI
CADDE YAYINLARI

Sanki, başka medeniyetlerin görünmeyen düşünce polisi bizi sağ ve sol ikilemine, yeşillere, liberallere, "ılımlı" İslam'a, vs. hapsetmiştir. Kısaca: evrensel sorunlara kendimizce yerli çözümler üretememenin, kendi mazlumiyetimize ecnebi gözüyle bakmanın aczidir bu.

Bize, enternasyonelleşin, özgürleşin, değişin, dünya vatandaşı olun denilirken, tüm bunların gerçekleşme adresi olarak, sadece kendi kültür ve medeniyetinin gösterilmesi ne kadar ahlâkidir. İşte ben bu sahtekarlığa direnmekten söz ediyorum.

"Doğduğum yıl 1899'dan beri,
dışbükey asmanın ve derin sarnıcın ardından
delik zaman, bellekte kısa olan
bu dünyanın görünür biçimlerini çalmakta benden."

Sonsuzluğun Şairi

Jorge Luis Borges

Çeviriler: Gülin Dalaman

KÖR ADAM

I

Değişken dünyayı sıyrılar üzerinden,
yüzleri, geçmişteki gibi yerinde duran.
Yakın caddeleri, bugün birbirinden uzak.
Ve içbükey maviliği, geçmişte sonsuzca uzanan.
Kitaplardan ona kalan, belleğinin
izin verdiği bir unutuş biçimiyle
aklında kalan formül duygu değil;
birtakım başlıkların yansıdığı.
İniş çıkış gözlüyor beni. Her adımım
düşüş olabilir. Ağır aksak
tutsağıyım öykü dolu bir zamanın,
açığa çıkarmayın şafağını, seherini.
Gece. Yalnızım. Buna benzer dizelerle
yaratmalıyım vavan evrenimi.

II

Doğduğum yıl 1899'dan beri,
dışbükey asmanın ve derin sarmaşın ardından
delik zaman, bellekte kısa olan
bu dünyanın görünür biçimlerini çalmakta benden.
Günler ve geceler törpülediler profilini
insani harflerin ve sevilen yüzlerin;
boşuna soruşturacaklar bitkin gözlerim
bomboş kitaplıklarını ve okuma odalarını
Mavi ve kırmızı, şu anda bir bulut
ve bir çift yararsız ses. Bahçede içime çekiyorum
dostlarımı, huzurlu bir gülüşü karanlıkların.
Yanızca sarı görüntülerle birlikteyim şu an
ve yalnızca karabasanlarıma bakmak için görebiliyorum

GÖZCÜ

Işık girer ve anımsarım kendimi; evet burada.
Adını, benim adımı (burası açık artık) bana söylemekle başlıyor.
Yedi ya da on yıldan daha fazla sürmüş olan
Köleliğe dönüyor.
Anılarını yüklüyor bana.
Her günkü sefaleti, insanlık durumunu yüklüyor.
Yaşlı hastabakıcısıyım onun; ayaklarını yıkamaya zorluyor beni.
Dükkân vitrinlerinde, maun eşyalarda, aynalarda gözlüyor beni.
Bir kadın ya da bir başkası tarafından itilmiştir; ve ben
Paylaşmak zorundayım derin sıkıntısını.
Bu şiiri yazdırıyor bana şu anda, hiç de hoşuma gitmeyen.
İnatla Anglo-Sakson dilini öğrenmeye zorluyor beni.
Tek bir laf etmeyeceğim insanların, ölü askerlerin kahramanı yapıyor beni.
Merdivenin son basamağında yanımda olduğunu hissediyorum.
Adımlarımda, sesimde.
İyiden iyiye nefret ediyorum ondan.
Hemen hemen hiç görmediğini gözlemliyorum büyük bir sevinçle.
Yuvarlak bir hücredeyim, bitimsiz duvar daralıyor.
Kimse birbirini kıskanmıyor, ama yalan söylüyoruz her ikimiz de.
Yeterince tanışıyoruz ayrılmaz kardeşçesine.
Suyu kadehimden içiyor, ekmeğimi yutuyorsun.
İntiharın kapıları açık, ama tinbilimciler başka bir krallığın
Uzak gölgesinde görüyorlar beni, kendimi beklemekle.

ŞEYLER

Düşmüş bir kitap, öbür ciltlerin
Rafın derinliğinde gizlediği.
Sonra, gündüz ve gecelerin
sessiz ve yavaş bir tozla kapladığı. Demiri
Sidon'un, İngiltere denizlerinin
yumuşak ve kör derinliklerinde ezdiği.
Hiç kimseyi tekrar vermeyen ayna,
ev yapayalnız kaldığında.
Tırnak törpüleri
Uzay ve zaman boyunca bıraktığımız.
Shakespeare'in çözülmez tozu.
Bulut değişimleri.
Anlık ama bakışık gül.
Talih sonucu, çocuksu kaleidoskopun
gizemli camlarında bir kez de olsa gözüken.
İlk gemi Argo'nun kürekleri.
Kumsaldaki ayak izleri, dalgın ve
ölümcül dalganın silip götürdüğü
Turner'in renkleri, görünen
ışıkları söndüğünde dümdüz dehlizin
Ve tek bir ayak sesi yankılanmadığında derin
gecede.
Gereksiz uzayan dünya haritasının öbür yüzü.
Örümcek ağlı görünüşü piramidin.
Kör taş ve meraklı el.
tan ağarmadan gördüğüm düş
Sonra gün ışırken unuttuğum.
Başlangıcı ve sonu Finsburh
destanının, bugüne kalan birkaç anlatılmış
dize, demirden, yüzyılların yıpratamadığı.
Kurutma kâğıdına düşen ters harf.
Sarnıcın dibindeki kaplumbağa.
Olunamayan şey. Tekboynuzlunun
öbür boynuzu. Üç ve Birdeki Varlık.
Üçgen teker. Asla yakalanamaz
anı, havada hareketsiz
elea okunan, olduğu yerde duran.
Becquer'in sayfaları arasında kurumuş çiçek.
Zamanın tutsak ettiği sarkaç.
Odin'in ağaca çaktığı çivi.
Henüz kesilmemiş yapraklar üzerindeki metin.
Junin'in yükündeki toynak patırtılarının
yankısı, sonsuz bir biçimde
asla durmayıp olayın örgüsünü oluşturan.
Kaldırımlarda Sarmiento'nun gölgesi.
Dağda çobanın duyduğu ses.
Çölde beyazlaşmış kemik yığını.
Francisco Borges'i öldüren kurşun.
Halının öbür yüzü. Hiç kimsenin
Görmediği şeyler, Berkeley'in Tanrısı dışında.

YARADILIŞ IV,

Başlangıçtaki çöl oluştu.
İki güçlü kol, kocaman bir kayayı yerinden söktü.
Tek bir çığlıkk duyulmadı. Kan görüldü yalnızca.
İlk ölüm gerçekleşti.
Habil ya da Kabil miydi anımsamıyorum.

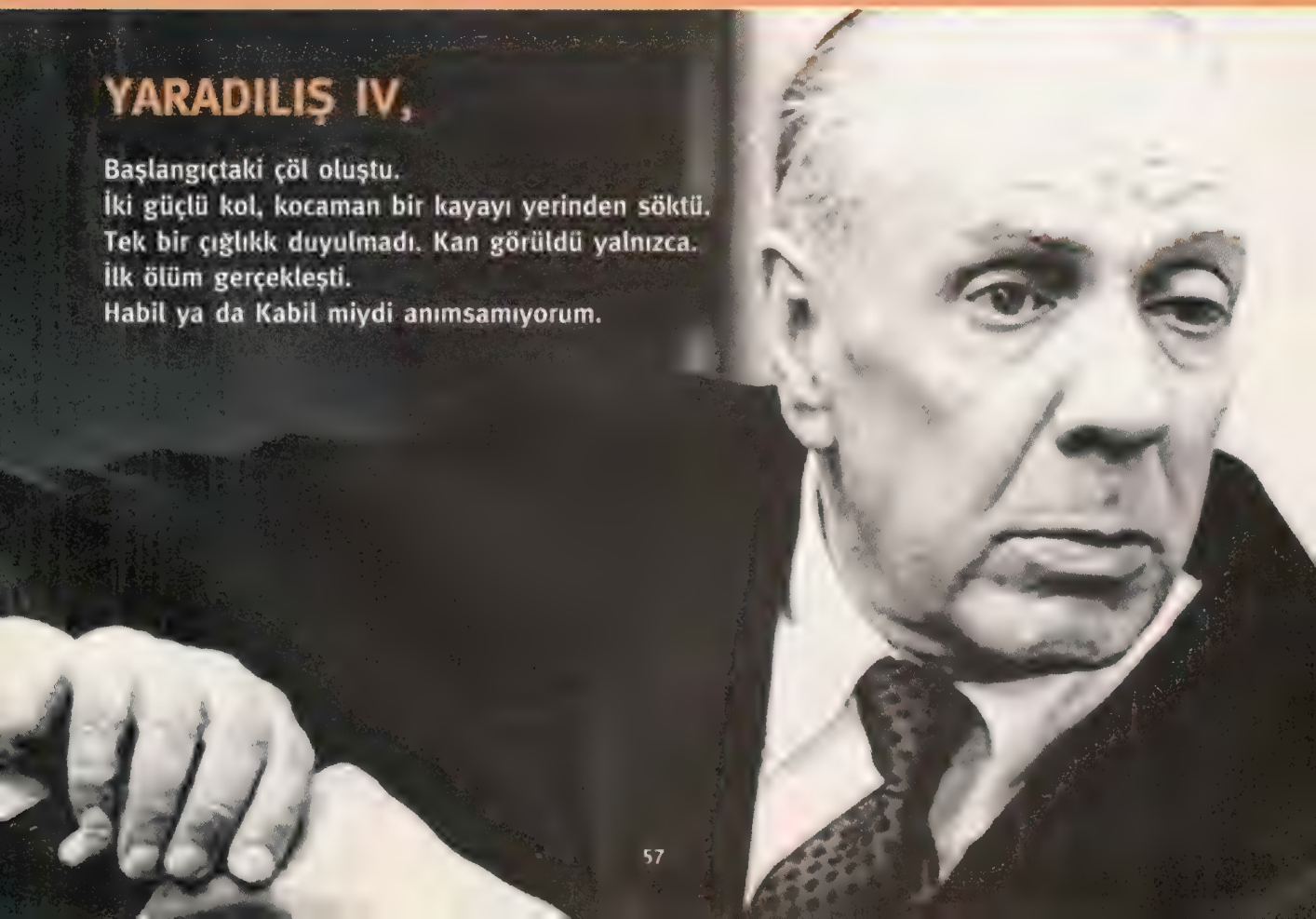

"TANKA"LAR

I.

Doruğun tepesinde
Tüm bahçe ayışığı
Altın sarısı.
Bundan da değerlisi
Gölgede titreyişi dudaklarının.

II.

Gölgenin gizlendiği
kuşun sesi.
Dilsizleşti.
Geziyorsun bahçeni.
Biliyorum, bir şeyler eksik sende.

III.

Sahipsiz kadeh,
Bir başka elde
Taşınmış kılıç,
Caddedeki ayışığı,
Söyle bana, bunlar yetmez mi?

IV.

Ayın altında
Kara ve altın kaplan
Gözleri pençelerinde.
Bilmez ki, şafakta
Bir insanı parçaladı onlar.

V.

Hüzündür yağmur
Mermere düştüğünde,
Hüzündür toprak olmak.
Hüzündür şafağın, düşün,
insanın
Günleri olmamak.

VI.

Düştü sayılmaz
Kanımı taşıyanlar
Savaşta.
Biri var heceleri sayan
Bomboş gecede.

BEN Kİ

Ben ki, bilenim daha az boşunalığını
boşuna gözlemciliğinin cam ve
sessizlik aynasından izleyen yansısını
ya da bedenini (bu aynı şey) kardeşinin.
Ben ki, ağzı sıkı dostlar, bilenim,
unutuştan başka bir öç alma ya da
af dileme olmadığını. Bir Tanrı bahşetti
insan nefretine bu tuhaf anahtarı.
Ben ki, bu denli parlak başıboşluklara
dayanamayan, asla çözümlenemeyenim
zaman labiretinin, tekil, çoğul
zorlu, değişik, birimize ve hepimize ait.
Ben ki hiç kimseyim, bir kılıç olamamış biriyim
savaşta. Yankıyım, unutuşum, hiçliğim ben.

KİTAPLARIM

Kitaplarım (varolduğumu bilmeyen)
öylesine benden ki, gri elmacık kemikli
ve gri gözlü şu yüz gibi
aynalarda boşuna arayıp durduğum,
sonra üzerinde elimi çepeçevre gezdirdiğim.
Şimdi düşünürüm beni ifadelendiren
asıl sözcüklerin bu yapraklarda olduğunu
nedensiz bir iç sızısı olmadan;
kim olduğumu bilmeyen, benim yazdıklarımda.
Böylesi daha iyi. Ölü sesleri
konuşacaklar benimle sonsuza değin.

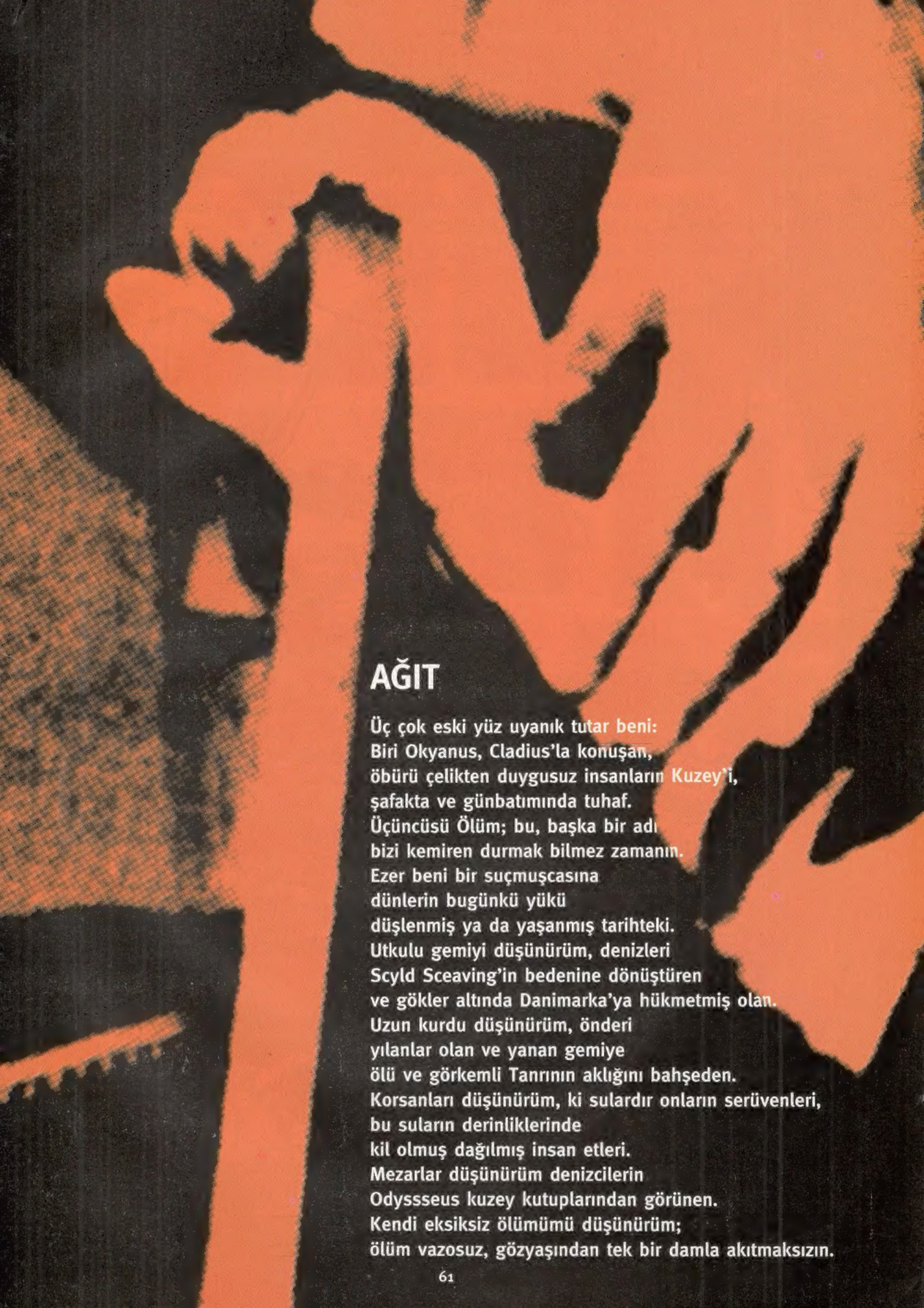

AĞIT

Üç çok eski yüz uyanık tutar beni:
Biri Okyanus, Cladius'la konuşan,
öbürü çelikten duygusuz insanların Kuzey'i,
şafakta ve günbatımında tuhaf.
Üçüncüsü Ölüm; bu, başka bir adı
bizi kemiren durmak bilmez zamanın.
Ezer beni bir suçmuşcasına
dünlerin bugünkü yükü
düşlenmiş ya da yaşanmış tarihteki.
Utkulu gemiyi düşünürüm, denizleri
Scyld Sceaving'in bedenine dönüştüren
ve gökler altında Danimarka'ya hükmetmiş olan.
Uzun kurdu düşünürüm, önderi
yılanlar olan ve yanan gemiye
ölü ve görkemli Tanrının aklığını bahşeden.
Korsanları düşünürüm, ki sulardır onların serüvenleri,
bu suların derinliklerinde
kil olmuş dağılmış insan etleri.
Mezarlar düşünürüm denizcilerin
Odyssseus kuzey kutuplarından görünen.
Kendi eksiksiz ölümümü düşünürüm;
ölüm vazosuz, gözyaşından tek bir damla akıtmaksızın.

kaçak karikatür

GATANA

Tuncay AKGÜN - Kemal ARATAN

Boşuna mı Çiğnedik?

Anılar Sevim Belli

Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir-İstanbul
Tel: 0.212.292 95 65 • cadde@leman.com.tr
(Toplu sipariş alınır)

CADDE

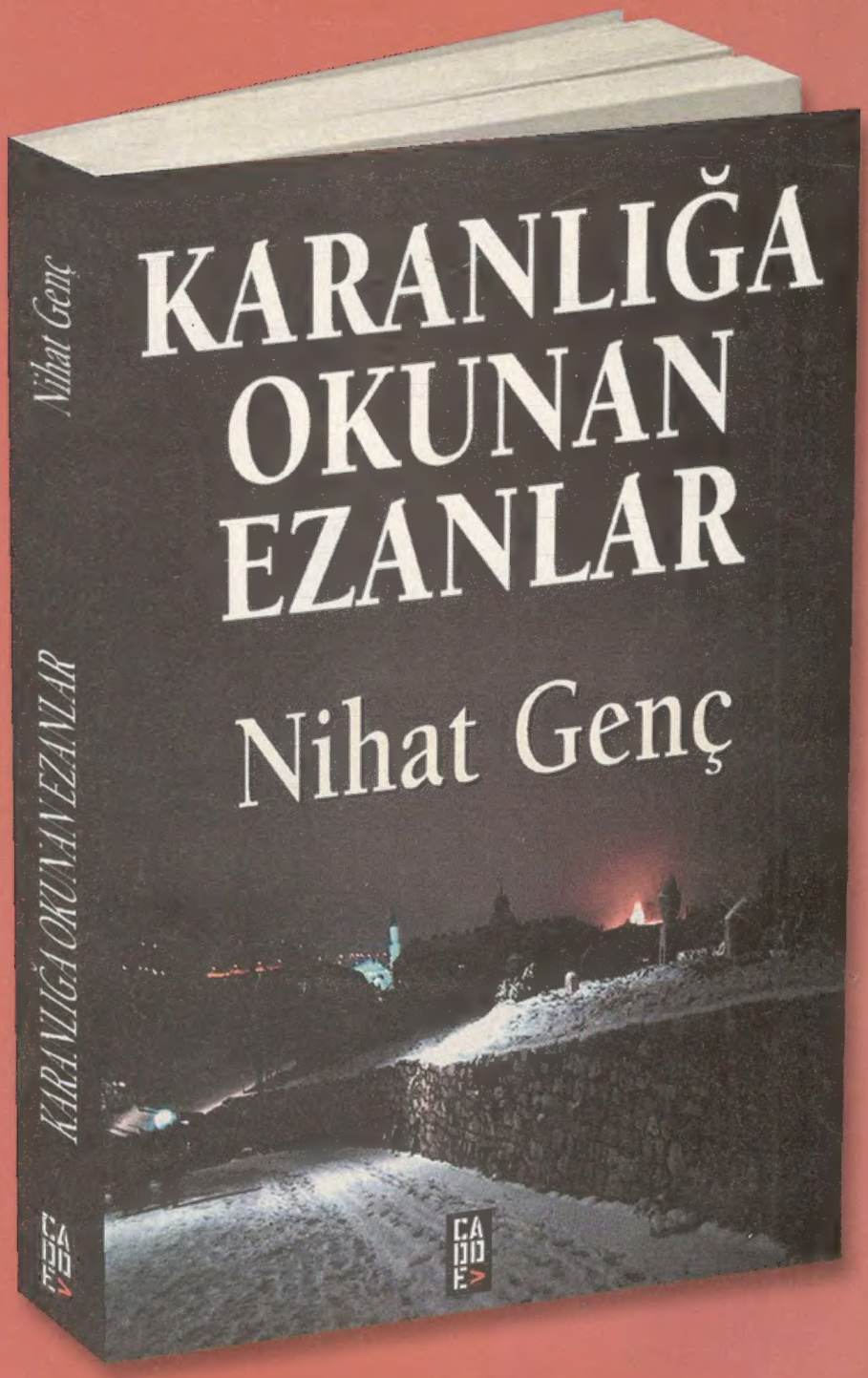

Globalizmin en çıplak sorgulamasını yapan büyük bir "insanileşme" destanı!..

Defterdar Yokuşu No:47 Cihangir-İstanbul Tel: 0.212.292 95 65 • cadde@leman.com.tr